

Onsdagen den 2 mars

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 23 februari.

2 § Talmannen meddelade att *Alf Svensson (c)* i dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Mats Odells tjänstgöring som ersättare upphört.

3 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1987/88:20 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1987/88:100 delvis).

### Finansdebatt

**Anf. 1 LARS TOBISSON (m):**

Herr talman! Det mest anmärkningsvärda med årets finansplan och finansutskottets betänkande nr 20 är att det av dessa dokument så klart framgår att regeringspartiet inte har någon ekonomisk politik. I alla händelser ger man inte uttryck åt någon sådan. I stället går socialdemokraterna med liv och lust in för att kritisera oppositionens förslag. Det är en säker prognos att detta taktiska grepp kommer att skina igenom även i dagens debatt.

Lika säkra är inte prognoserna beträffande den internationella utvecklingen. Enligt den konventionella klokskapen går världsekonomin mot en markant avmattning. Men de värsta farhågorna efter höstens kursfall på aktiebörserna har kommit på skam. Att stämningläget nu är något bättre skall ses i ljuset av en viss återhämtning för aktiekurserna och en stabilisering av dollarns värde.

Tecknen blir också allt tydligare på att de stora obalanserna mellan de ekonomiska supermakterna håller på att reduceras, även om anpassningen tar tid. I USA sker det en omsvängning från konsumtion till mer investeringar och export. Bakom de senaste månadernas bättre handelsbalanssiffror ligger snarare nedgången i dollarkursen än åtgärderna för att banta budgetunderskottet. I Japan förefaller åtgärds paketet för att stimulera den inhemska efterfrågan för första gången hålla vad det lovar.

Ätminstone från svensk synpunkt är det egentligen utvecklingen i Europa

som är problemet. Med några få undantag som Storbritannien och Italien är den ekonomiska aktiviteten dålig. Det gäller inte minst den ledande aktören inom EG. Tyskland. Vi får bara hoppas att arbetet på att förverkliga den inre marknaden kan verka som en stimulerande injektion.

Ett speciellt problem för oss i Sverige är läget i våra nordiska grannländer. Danmark och Norge är nästan lika nedtyngda som vi av stora offentliga utgiftsandelar i ekonomin, hårt skattetryck och betydande problem med utrikesbalansen, och därifrån kan vi således inte vänta någon draghjälp. Åtminstone i de nämnda avseendena har vi gemensamt skäl att avundas Finland och Island, och det är betecknande att dessa båda länder uppvisar en betydligt högre tillväxttakt än vad vi andra klarar av.

Sveriges utrikesbalans försämrades kraftigt i fjol. Utfallet blev t. o. m. sämre än vad som uppges i finansplanen. Det framgår av senare framkomna uppgifter, som dock finansutskottets socialdemokrater inte velat ta hänsyn till. Framför allt är det den stora inhemska efterfrågan som driver upp importen. Konsumtionsökningen avser i särskilt hög grad sällanköpsvaror, vilkas andel av den totala importen har stigit från 10 % 1983 till nästan de dubbla förra året.

Trots förutsägelser om en uppbromsning finns det ännu inga tecken som tyder på en sådan. Antalet bilregistreringar i januari var exempelvis betydligt större än motsvarande månad förra året, och denna tendens väntas fortsätta. Däremot avtar export och investeringar. Den skiljaktiga utvecklingen mellan å ena sidan konsumtionen och å andra sidan kapitalbildningen bekräftar att den uppumpade propagandaballong som kallats den tredje vägens ekonomiska politik definitivt har spruckit.

Detta konstaterande kan underbyggas på många olika sätt, men tydligast avläses misslyckandet i bytesbalansutvecklingen. Den snabba omsvängningen till ett underskott förra året var av allt att döma kraftigare än vad som angavs i finansplanen. I den allmänpolitiska debatten uppehöll jag mig tämligen utförligt vid hushållssparandets katastrofala utveckling i Sverige. Finansministern invände att svenskarna sparar, men problemet är att de lånar ännu mer. Det där är ju bara en lek med ord, eftersom det är nettosparandet som är intressant, och inte duger Kjell-Olof Feldts recept att begränsa möjligheterna att låna. Kom ihåg att förra gången ett sådant ingrepp gjordes i uppgörelsen den underbara natten, så blev resultatet en nedgång i det reala sparandet i bostäder utan någon motsvarande förbättring i det finansiella sparandet.

Jag vidhåller att hushållssparandets utveckling är en nyckelfråga för vårt lands ekonomiska framtid. För den kraftiga förbättring som erfordras är det morot snarare än piska som behövs. Och det duger inte med några punktinsatser, som mest omfördelar det lilla sparande som förekommer. Villkoren måste generellt förbättras, och vi politiker måste åta oss att i fortsättningen hålla dessa spelregler stabila.

De senaste siffrorna för ekonomins utveckling förra året tyder på att det privata sparandet var ännu sämre än vad vi tidigare vetat. Den fortsatta nedgång som förutses för de kommande åren sker därmed från en lägre nivå. Regeringen har redovisat den redan tidigare oroväckande utvecklingen utan att föreslå någon verksam motåtgärd. Inte heller nu verkar den vilja företa sig

något. Det är svårt att inte dra den slutsatsen att ointresset bestäms av ideologiska hänsyn. Det är lika bra att tala klarspråk: Jag anklagar socialdemokraterna för att medvetet motverka hushållens sparmöjligheter i syfte att underlätta genomförandet av en socialistisk samhällsordning!

Herr talman! Även med optimistiska antaganden beträffande kostnadsutvecklingen förutser man i finansplanen växande bytesunderskott såväl 1988 som 1989. Utsikterna har på denna punkt snarast försämrats under de senaste veckorna. Ett enigt utskott konstaterar också att vi kan få en svagare ekonomisk utveckling i Sverige. Men vad gör regeringen?

Jo, vad den gör i finansplanen är i första hand att lasta över ansvaret på arbetsmarknadens parter. Det är på dem det hänger, om regeringen ännu någon liten tid skall kunna skyla över de värsta bristerna i den tredje vägens politik.

Ett första besked från parterna fick vi i tjänstemannakonflikten inom industrin. Tre veckors avbräck i viktiga exportföretag medför ofrånkomligen ett besvärande produktionsbortfall. Ofta brukar man i sådana här sammanhang trösta sig med att förlorad tid kan arbetas in i efterhand. Men i detta fall ligger i allmänhet de drabbade företagen redan vid sitt kapacitetstak. Därtill kommer de störningar som uppstått i relationerna till utländska kunder, som tvingats inse att Sverige inte längre är pålitligt som leverantörsländ. Själv gör jag den bedömningen att en avsevärd del av den för 1987 förutsatta, i sig blygsamma, tillväxten redan har gått förlorad.

Nå, men har då ändå inte det så hett åstundade tredebrottet i löneutvecklingen inträffat? Hittills ingångna avtal har ju angetts uppfylla finansministerns beställning på 4 %. Ett på sitt sätt avslöjande svar gav den förhandlare som sade att kostnaderna för alla löneuppgörelser, oavsett innehåll, i år kommer att beräknas till 4 %. Än mer klargörande var LO-tidningen, som i en rubrik på första sidan häromveckan skrek ut: "Fabriks-avtalet ger 7 procent."

Här måste man faktiskt ge LO-tidningen rätt. Det ursprungliga budet från Verkstadsföreningen till Metall beskrevs som liggande inom fyraprocentssramen. Det skulle ge 0,7 % avtalsmässigt och därtill 3,3 % i löneglidning. Det färdiga avtalet innehöll en kostnadsökning på ca 3,5 %, vilket med oförändrat antagande om löneglidningen ger inemot 7 %.

Frågan är naturligtvis hur stor löneglidningen till slut blir. Det är riktigt att avtalen inte innehåller några låglönesatsningar, som normalt utlöser kompensationskrav vid lönesättningen ute i företagen. Å andra sidan finns det heller inga tak eller avräkningsklausuler. Ser man till konjunkturläget och historiska samband borde löneglidningen snarast överträffa 4 %. Min slutsats är att den totala kostnadsökningen inom industrin blir minst 7 %, vilket alltså är finansplanens skräckalternativ.

Vi skall komma ihåg att vi ännu så länge bara har sett början av årets avtalsrörelse. Kvar på scenen är många lägre avlönade grupper inom den enskilda sektorn, och LO-chefen har ju lovat strejk i detaljhandeln till påsk. De offentliga tjänstemännen reser kompensationskrav för tidigare eftersläpning, som bara de närmar sig den föreskrivna totalramen. En besvärlig komplikation är att det för statstjänstemännen föreskrivna utgiftstaket inte gäller för de kommunalt anställda. Det vore inte överraskande om statstjäns-

temännens organisationer skulle agera utifrån principen att det i år är bättre att stämma i bäcken än i ån. Ändå vill jag mana statens förhandlare och ytterst regeringen till ståndaktighet. Visserligen har inte finansministern bäddat på mjukaste möjliga sätt, men ett misslyckande med att bryta den alltför snabba kostnadsutvecklingen skulle få besvärande konsekvenser inte bara för den offentliga verksamheten utan också för landets ekonomiska utveckling i stort.

I den allmänpolitiska debatten konstaterade jag att vi politiker här i riksdagen inte kan göra mycket åt årets lönerörelse, men vi kan genomföra de skattelättnader som skapar bättre förutsättningar för 1989. Finansministern svarade med förebråelser mot de borgerliga partierna för att vi alls föreslår skattesänkningar för nästa år. Det skulle enligt hans mening störa det pågående utredningsarbetet. Denna hållning överensstämmer väl med regeringens allmänna linje att göra ingenting. Jag måste därför ställa en fråga. Jag tänkte faktiskt ställa den till finansministern, men jag ser att han inte är här. Finansdebatt har vi bara en gång om året, och det är då bra att man passar på att vara närvarande. Nu är det någon presskonferens som tar upp tiden, så jag vänder mig till statsministern:

Menar verkligen statsministern, finansministern och regeringen att ni inte bara tänker underlåta att sänka marginalskatterna nästa år utan också avser att släppa fram den smyghöjning som avsaknaden av inflationsskydd medför? Tror ni verkligen att trendbrottet i lönekostnadsutvecklingen under sådana förhållanden kommer ens nästa år? Skall det här alltså få fortsätta att rulla vidare?

Herr talman! Problemet med lönebildningen ger mig anledning att påminna om att ett av de uppgivna målen för kollektiva tvångsfonder var att de skulle underlätta avtalsförhandlingarna. Det är uppenbart att inte detta mål – lika litet som de andra – har uppnåtts. En klart överlägsen metod är naturligtvis att underlätta tillkomsten av frivilliga vinstandelssystem i företagen, vilket också framhålls i en gemensam borgerlig reservation. Vad löntagarfonderna i praktiken har åstadkommit är att ur företagen dra medel som annars hade kunnat användas till investeringar, att föra över dessa pengar till de tidigare aktieägarna och att förstärka maktkoncentrationen i vårt land.

De tre borgerliga partierna har gemensamt utformat en plan för fondernas avveckling, som ansluter till vad vi tidigare föreslagit. Viktigast är att snabbt avskaffa fondskatterna och den byråkrati som byggts upp med styrelser, direktörer och kanslier. Huvuddelen av fondernas tillgångar skall användas som sparpremier i syfte att få till stånd en verklig breddning av aktiesparandet i Sverige.

Från LO-håll har man som väntat tecknat en nidsbild av detta förslag. Trots att löntagarfonderna inte inrymmer mycket mer än ca 10 miljarder, påstås det att avvecklingen skulle beröva ATP-systemet 64 miljarder. Genom att hugga i så kraftigt förlorar man all trovärdighet. Det räcker att erinra om att fondkapitalet inte ingår i AP-fonden, vilken endast kan göra anspråk på en mycket begränsad årlig utdelning. Räknestycket förutsätter dessutom att fondskatterna skall vara kvar efter 1990 och att de då skall gå direkt till AP-fonden, eftersom löntagarfonderna inte skall tillföras nya medel. Något

beslut med denna innebörd finns dock inte. Får jag fråga finansministerns tomma stol: Skall den särskilda vinstdelningsskatten upphöra, sedan det s. k. steget är taget 1990, eller skall den vara kvar?

När det gäller kreditpolitiken meddelar plötsligt utskottsmajoriteten att det parlamentariska stödet saknas för att genomföra finanspolitiska åtstramningsåtgärder, vilket skärper kraven på penningpolitiken. Detta är minst sagt överraskande mot bakgrund av att vi moderater varje år lagt fram budgetalternativ, som har inneburit mindre budgetunderskott än regeringens. Litet senare görs den preciseringen att våra besparingsförslag är fördelningspolitiskt felaktiga. Tydligen är det mera rättfärdigt att genomdriva skattehöjningar, t. ex. skärpt bensinskatt, som hårdast drabbar glesbygdsbor med låga inkomster.

Finansutskottets socialdemokrater oroar sig för att högräntepolitiken har avsevärda negativa effekter på investeringsutvecklingen. Naturligtvis är det så. Dessutom får vi räkna med att den allt hårdare pressen på bytesbalansen permanentar och t. o. m. skärper kravet att hålla en hög räntenivå i Sverige. Men samma socialdemokrater avvisar den åtgärd som vid sidan av offentliga utgiftsbesparingar och sänkt skattetryck skulle verka mest nedhållande på ränteutvecklingen, nämligen en avveckling av valutaregleringen, som bl. a. ger utlänningar möjlighet att köpa svenska kronobligationer.

Ett annat regleringsvapen som regeringen vägrar att släppa ifrån sig är priskontrollen. Vi avläser nu följderna av förra årets prisstopp. Konsumentpriserna steg i januari med ca 1 %, och ungefär lika mycket till väntas för februari. Prognosen för hela 1988 kan därmed sägas vara spräckt redan från början. Och av allt att döma får vi räkna med fortsatt snabba prishöjningar den närmaste tiden. Visa av tidigare års skada strävar prissättarna efter att hinna före det prisstopp som socialdemokratiska regeringar brukar vara särskilt benägna att tillgripa under valår.

Jag ställde för en månad sedan här i kammaren en fråga till Kjell-Olof Feldt som jag aldrig fick svar på. Därför skall jag upprepa den nu – det gör kanske inte så mycket att han inte är här, eftersom han ändå haft en månad på sig att fundera över den: Blir det ett prisstopp före valet? Ett klart nej på den frågan skulle betyda mycket när det gäller att hålla tillbaka prisstegringen. Ett uteblivet besked kommer att tolkas som ett ja och därmed verka prisuppdrivande.

Herr talman! Det är inte nog med att regeringen tycks sakna en ekonomisk politik. Finansplanen ger inte ens uttryck åt den snävare budgetpolitiken. Där skrivs en del om budgetunderskottets utveckling. Men det budgetsaldo för nästa år som redovisas på detta stadium är med förlov sagt tämligen ointressant. Det visar om inte annat utvecklingen innevarande budgetår, där ju slutsiffran kommer att avsevärt skilja sig från vad som sades i förra årets finansplan. Dessutom är vad som förefaller vara en fortsatt minskning av budgetunderskottet i själva verket en ökning, om man tar hänsyn till ändrade bokföringsmetoder för statsskuldsväxlar m. m.

Men mitt konstaterande, att regeringen inte redovisat någon budgetpolitik bygger framför allt på det förhållandet att ett stort antal utgiftskrävande förslag läggs fram först senare i år. Det heter att hänsyn till dem har tagits i anslagsposten "Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, m. m.", men

vad som döljer sig där kan ingen utomstående veta. Har exempelvis hänsyn tagits till den intäktsökning som följer av förslaget om höjda alkoholskatter? I det moderata budgetalternativet fanns den åtgärden inte medräknad, varför det nu är starkare än när det först presenterades.

Medan regeringen tillåts "mörka" med hjälp av en klumpsumma för tillkommande utgiftsbehov, avkrävs de borgerliga partierna en detaljredovisning av sina budgetalternativ redan i januari, vilka sedan via finansutskottets kansli utsätts för en noggrann kontrollräkning, som inte alls kommer regeringens budgetförslag till del. Vi blir t. o. m. tillrättavisade för att vi inte beaktat sådan inkomststatistik som inte förelåg vid motionstidens utgång och som alltså inte heller regeringen har tagit hänsyn till.

En konsekvens av regeringens budgetpolitik är emellertid alldeles klar: Skattetrycket fortsätter att öka. Trots att strävan har sagts vara att hålla det oförändrat vid litet drygt 50 % av bruttonationalprodukten, väntas det från ca 56 % förra året växa vidare både i år och nästa år.

Mellan 1982 och 1987, alltså efter det att socialdemokraterna återkommit till regeringsmakten, har våra samlade inkomster i landet ökat med 115 miljarder i 1987 års penningvärde. Statens och kommunernas skatteinkomster ökade under samma period med 128 miljarder, dvs. avsevärt mer än hela inkomstökningen. Skatteskärpningen var särskilt hård under de två senaste åren 1986 och 1987. Förklaringen till att hushållen ändå kunde få en köpkraftsförbättring är oljeprisfallet 1986 och bytesbalansförsämringen med åtföljande lånefinansiering utomlands 1987. Men under kommande år kan vi inte räkna med sådana tillfälliga faktorer. Köpkraften kan då räddas endast genom att den offentliga utgiftsexpansionen hejdas och den pågående skärpningen av skattetrycket vänds i sin motsats.

De senaste årens utveckling av skattetrycket är naturligtvis bekymmersam för regeringen, som år efter år har utfäst sig att det skall hållas ungefär oförändrat. Statsministern lovade t. o. m. i höstas att det skall återföras till nivån 51,5 %, där det låg vid tiden för 1985 års val. Men vad gör då regeringen mera konkret?

Jo, enligt tidningsuppgifter skickar regeringen statssekreterare Åsbrink på skattjakt. Tillgången på nya skattekällor skall kartläggas ännu noggrannare än vad som tidigare skett. Men skattetrycket skall ju enligt regeringens egna utfästelser ner – inte upp. Det behövs inga nya skatteobjekt för att sänka skattetrycket från 57 till närmare 50 %. 6–7 procentenheter kanske inte låter så mycket, men det motsvarar mer än 60 miljarder kronor. Regeringens problem är inte att hitta nya skatter att ta till om man skall sänka t. ex. marginalskatteerna. Skattetrycket skulle ju i så fall kvarstå oförändrat. Vad jag förstår anser finansministern – som jag nu hälsar välkommen till kammaren – liksom vi moderater att ofinansierade skattesänkningar inte är tillräddliga. Men då blir den enda möjliga slutsatsen av den utlovade neddragningen att skattetrycket måste åtföljas av besparingar på den offentliga utgiftssidan. Vilka besparingar på över 60 miljarder ingår i den socialdemokratiska budgetpolitiken? Jag ställer den frågan till finansutskottets ordförande Arne Gadd, liksom jag ställer den till finansminister Kjell-Olof Feldt. Jag är övertygad om att väljarna redan före valet skulle vilja veta, om ni tänker skära i bidragen till kommunerna, vilket ni var inne på

förra året men nu har fått lova kommunisterna att låta bli. Eller tänker ni minska bidragen till sjuka och gamla? För inte är ni väl som vi på den borgerliga sidan beredda att sälja statliga företag och att avlasta anspråken på offentlig verksamhet genom att öppna möjligheter för privata alternativ inom barnomsorg, utbildning och vård?

Inte heller finansutskottets socialdemokrater ägnar många rader åt att presentera sitt partis budgetpolitik. Däremot redovisas i det berörda avsnittet en ingående granskning av oppositionens förslag. Så småningom når läsaren i alla fall fram till den lovande underrubriken "Riktlinjer för budgetpolitiken". Huvuddelen av den följande framställningen utgör faktiskt en analys av vilka möjligheter det finns att vinna en bredare uppslutning för en mer återhållsam budgetpolitik. Men återigen blir man besviken. Strävan är alldeles tydligt inte att undersöka i vilken utsträckning de borgerliga partierna har besparingsförslag som regeringspartiet kan ansluta sig till för att därmed uppnå den stramare finanspolitik som behövs för att avlasta penningpolitiken. I stället jämförs de borgerliga partiernas förslag med varandra i syfte att belysa förekommande olikheter. Vi tackar för hjälpen, men den uppgiften är inte svårare än att vi klarar den på egen hand. Och skillnaderna är inte större än att de tre partiernas reservationer angående riktlinjer för budgetregleringen inleds med ett antal identiskt lika grundsatser, som faktiskt säger mer om våra ambitioner på detta område än den suddiga presentationen av regeringens avsikter i finansplanen.

Herr talman! I en gemensam borgerlig reservation anges våra riktlinjer för den ekonomiska politiken. I centrum sätts den ekonomiska tillväxt som är en förutsättning för ökad välfärd. Ett grundläggande villkor är en återgång till stabila spelregler, vilket i sin tur är ett förord för mindre politisk inblandning i det ekonomiska livet. Med detta som utgångspunkt gäller det att undanröja dagens tillväxthinder med hjälp av minskade offentliga utgifter, lägre skatter samt avreglering och brytande av offentliga monopol.

Sker inte en sådan omläggning av den ekonomisk-politiska kursen, kommer Sverige att slira omkring utefter den tredje vägen med täta dikeskörningar som följd. Och då fortsätter vi obönhörligt att halka efter våra konkurrentländer. I den moderata partimotionen påvisas att Sverige inte längre ligger i topp när det gäller bruttonationalprodukt per invånare. Vi har sedan någon tid passerats av bl. a. Norge och Danmark. I samband med ett möte mellan de nordiska konservativa partiledarna gratulerade jag den isländske statsministern till att även hans land enligt färsk statistik hade tagit sig förbi Sverige. Nu blev kanske lyckan denna gång inte så lång, eftersom jag ser i dagens tidning att Island åter har devalverat. Men den reala tillväxttakten är betydligt högre än i Sverige, och detsamma gäller Finland. Med nuvarande tendenser riskerar Sverige att inom kort ligga sist i Norden.

Det här kan låta som något slags tävling mellan nationer i olympisk anda utan större vikt än vad idrottsliga kraftmätningar kan tillmätas. Men det gäller faktiskt mycket mer än så. Ytterst handlar det om människors välfärd.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till de reservationer som de moderata ledamöterna i finansutskottet står bakom.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! I detta betänkande beskrivs två uppsättningar riktlinjer för den ekonomiska politiken. Den ena uppsättningen kommer från folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet gemensamt och den andra från vänsterpartiet kommunisterna. Utskottets socialdemokrater yrkar avslag på dem båda. Någon beskrivning på den politik de själva förordar finns inte. Om riksdagen på sedvanligt sätt följer socialdemokraternas förslag, kommer den ekonomiska politiken därmed att befinna sig i ett vakuum.

I avvaktan på att utskottets talesman Arne Gadd eller senare finansministern talar om vad socialdemokraterna vill sätta i stället för det de inte vill ha, vill jag ta upp den ekonomiska utvecklingen från en annan utgångspunkt.

I allmänna ordalag vill alla ha ekonomiskt framåtskridande. Framåtskridande innebär nämligen att alla kan få det bättre. På det stadium den svenska ekonomin befinner sig innebär detta en ökad betydelse för tjänstesektorn. Detta för med sig ganska omvälvande förändringar av hela den svenska ekonomin. Det krävs betydligt mer av nytänkande, fantasi och idérikedom än den tillväxt vi hittills varit vana vid.

Man kan i mera konkreta ordalag utgå från målet full sysselsättning. Om detta är alla partier ense. I dag är läget det att ungefär en tredjedel av de förvärvsarbetande arbetar inom industrin, en tredjedel inom den offentliga tjänsteproduktionen och den återstående tredjedelen inom den privata tjänstesektorn.

Enligt de flesta bedömningar ligger den framtida sysselsättningsökningen inte inom industrin. Utvecklingen på kort sikt har varit litet upp och ner, men på längre sikt har det, inte bara i Sverige utan även i andra jämförbara länder, skett en trendmässig minskning av industrisysselsättningen.

Den offentliga sysselsättningen har däremot under lång tid successivt ökat. Här kan man knyta an till vad utskottet säger, nämligen att detta har kunnat ske genom kraftigt stigande skatteuttag. Socialdemokraterna säger att denna väg inte längre är framkomlig, eftersom skattetrycket inte kan skärpas ytterligare. Man kan tro eller inte tro att de menar vad de säger – i praktiken tycks det ändå alltid bli stigande skatter. Men så står det ändå i utskottets betänkande.

Påståendet att man inte kan öka den offentliga verksamheten därför att skatterna inte kan höjas är faktiskt inte riktigt sant. Skatterna betalar ju inte bara för den egentliga offentliga verksamheten utan också för transfereringarna, som pensioner, barnbidrag, studiemedel, sjukpenning etc. Man skulle kunna tänka sig vissa begränsningar i t. ex. sjukförsäkringen, vilket folkpartiet har föreslagit, just för att kunna satsa mer på sjukvården, men detta motsätter sig socialdemokraterna. Då blir det också så, att den offentliga verksamheten inte kan expandera utan att skatterna höjs.

Den del av ekonomin som då återstår är den privata tjänstesektorn. Det blir med andra ord denna del av ekonomin som måste expandera och utvecklas, om man skall få det framåtskridande och den fulla sysselsättning som åtminstone vi i folkpartiet vill ha. Hittills har den privata tjänstesektorn ökat i ungefär samma takt som hela ekonomin. En mycket snabbare expansion skulle vara både möjlig och önskvärd, om man ändrade litet på de regler som styr människors och företags beteende. Detta är vad jag ser som

den mest angelägna förändringen i riktlinjerna för den ekonomiska politiken framöver.

Läget i dag är alltså att skattetaket begränsar den offentliga sektorns förmåga att sysselsätta fler. Monopolbestämmelser, andra regleringar och höga marginalsatser, som ger upphov till stora s. k. skattekilrar, hindrar den privata tjänstesektorns expansion. Socialdemokraterna vägrar att luckra upp några av dessa restriktioner. Därför blir också möjligheterna att åstadkomma expansion och framåtskridande kraftigt beskurna.

Att lätta på dessa regler skulle vara en verklig utmaning för svensk ekonomi.

Det som driver utvecklingen framåt är ofta viljan hos människor att pröva något nytt, att experimentera för att nå ett bättre resultat. Vi vill alla att det skall bli bättre, och vi vill se om de egna idéerna fungerar. Ordet nyfikenhet ger en bra sammanfattning.

Sverige håller i dag – liksom övriga rika länder – på att omvandlas från ett industrisamhälle till ett tjänstesamhälle. Ibland kallas det kunskapssamhälle, informationssamhälle eller något liknande. Om man skall kunna se och utnyttja de möjligheter som ligger i detta tjänstesamhälle, krävs flera förändringar av den ekonomiska politiken. Jag skall nämna några.

För det första: Kunskap och informationshantering blir viktigare än råvaror och fysiskt kapital. Det ställer krav på utbildning och forskning. Ett konkret bidrag till detta ligger i det borgerliga förslaget till avveckling av de kollektiva löntagarfonderna, där en stor del av fondmedlen satsas på just forskning.

För det andra: Kunskap är internationellt rörlig. Information sprids allt snabbare över världen, och den internationella konkurrensen ökar. Då ökar betydelsen av flexibilitet, förmåga till förnyelse och öppenhet i den egna ekonomin. Konkreta bidrag till detta är avreglering, näringsfrihet och strävan efter ett nära samarbete med EG:s inre marknad både i fråga om varor, tjänster, kapital och arbetskraft.

För det tredje: En mer välutbildad arbetskraft ställer högre krav på meningsfulla arbetsuppgifter. Bättre informationssystem, på jobbet möjliggör också mer decentralisering av både ansvar och befogenheter. När rutinbetonade jobb försvinner och kunskapsnivån hos de anställda höjs, ökar också möjligheterna att både upptäcka och utnyttja okända och okonventionella kombinationer och samband. Kraven ökar på kundanpassning av många tidigare standardiserade tjänster. Då måste också arbetets organisation förändras så, att de anställdas yrkeskunskaper och kreativitet kan komma till sin rätt. Konkreta bidrag till en sådan utveckling är folkpartiets krav på slopande av offentliga monopol, reformering av offentlig tjänsteproduktion och fler enskilda alternativ.

För det fjärde: När individens beteende blir allt viktigare måste regler av olika slag utformas så, att de stödjer det beteende vi vill uppmuntra. De flesta människor stimuleras mer av morötter än av piskor. Ett konkret bidrag till en sådan politik är folkpartiets krav på en kraftig sänkning av marginalsatserna.

Herr talman! Hur man än vänder och vrider på debatten om Sveriges ekonomiska utveckling hamnar man förr eller senare i behovet av en

skattereform, med kraftigt sänkta marginalskatter, i behovet av större öppenhet och mångfald i den sociala tjänsteproduktionen och i behovet av omfattande avregleringar.

Jag blir därför både bekymrad och besviken när jag läser majoritetens motiveringar för att avslå folkpartiets förslag på dessa punkter. Den gemensamma nämnaren för dessa motiveringar är att socialdemokraterna inte tror på den skapande människan. De tror tydligen inte att människors beteende påverkas av politiska beslut om skatter och annat. De tror inte på individernas skapande, förmågan att kunna kombinera och associera idéer från många olika håll.

Socialdemokraterna tror inte att skatter, monopol och regleringar påverkar de välståndsbildande krafterna på ett negativt sätt. De vill i dag inte ändra på en enda punkt. Med den utgångspunkten kommer den svenska ekonomin att alltmer snävas in i ett regelsystem som motverkar en dynamisk utveckling. Resultatet blir oundvikligen att många spännande nyheter aldrig uppstår, att många initiativ inte tas, att många satsningar inte görs. Den ökade välfärd detta skulle ha fört med sig blir inte verklighet – till men för oss alla.

Låt mig ge några exempel. Vi vet att människor är beredda att ta risker, även om vinstchansen är liten, bara behållningen efter skatt är god. Det framgår inte minst av den senare tidens ökande intresse för spelverksamhet av olika slag. Det har faktiskt socialdemokraterna insett, vinsterna i arbetarrörelsens lotteri t. ex. är skattefria. Jag har alltså ingenting emot att människor tar risker och chanser genom att spela på lotteri, men nog vore det bättre om villigheten att ta risker och chanser i högre grad kunde kanaliseras till villighet att våga satsa på en ny utbildning eller villighet att våga satsa på företagande. Med dagens höga marginalskatter blir ett sådant risktagande knappast lönande, det blir helt enkelt för litet kvar efter skatt. Det är det vi i folkpartiet vill ändra på genom att sänka marginalskatten.

Majoriteten avslår folkpartiets förslag om en sänkning av marginalskatterna med motiveringen att det finansieras på ett fördelningspolitiskt tvivelaktigt sätt. Majoriteten gillar inte reduceringar i transfereringarna, den gillar inte slopat fackföreningsavdrag, och den gillar inte ofinansierade skattesänkningar. Ingen som läser detta kan undgå att slås av tanken att socialdemokraterna helt enkelt inte gillar en sänkning av marginalskatterna.

Denna slutsats styrks också av vad som faktiskt har hänt med de totala margineffekterna sedan 1985. De har nämligen stigit. Under åren före 1985 sjönk margineffekterna sedan den underbara nattens skattereform genomförts, om än något mindre än avsikten var. Men därefter har de stigit igen. Socialdemokraterna har alltså inte ens klarat att behålla den minskning som de själva var med om att besluta. Vem kan då fästa någon som helst tilltro till att de skulle kunna gå vidare med fortsatta nödvändiga marginalskattesänkningar?

Herr talman! Vi vet att både kvinnor och män i Sverige vill ta risker och starta företag, faktiskt kvinnor i något större utsträckning än män. Ungefär 60 % av alla nya företag startas av kvinnor, främst inom tjänstesektorn och särskilt inom detaljhandeln. Många av de nya företagarna blir företagare för att försörja sig i områden där utbudet av arbetstillfällen är litet, t. ex. i en stor del av den svenska glesbygden. Många av företagarna är pionjärer på nya

områden. Dagens nya områden ligger främst inom den sociala tjänsteproduktionen. Det handlar om sjukgymnaster, skolköksföreståndare, fotvårdare, konsulter och mycket annat. Just inom dessa områden där kvinnor oftast arbetar, dvs. inom vård, omsorg och utbildning, finns i dag många hinder för att starta företag. I praktiken är statsbidrag och andra regler så utformade att den offentliga sektorn nästan har monopol på dessa verksamheter. Det fungerar i praktiken med andra ord nästan som näringsförbud för kvinnor och är därtill ett enormt nationalekonomiskt slöseri. Det är det vi i folkpartiet vill ändra på genom att reformera den offentliga sektorn.

Tänk om privata företag kunde förmedla kontakt mellan arbetssökande och arbetsgivare mycket mera effektivt än arbetsförmedlingen. Tänk om det finns nya metoder inom missbruksvården, som är bättre än de som är godkända av socialstyrelsen i Stockholm. Tänk om det finns effektivare sätt att lära barn läsa, skriva och räkna än de som kommer i bruna kuvert från skolöverstyrelsen. Tänk om det finns barnomsorgsformer som ingen politiker här haft fantasi nog att föreställa sig. Tänk om det finns massor av människor, som vill förnya den sociala tjänsteproduktionen, men vill göra det som egna företagare eller anställda i ett litet privat företag. Har vi råd att avstå från den resursen? Har vi råd att avstå från de nya idéer som sådan fantasi skulle tillföra verksamheten?

Arne Gadd och hans socialdemokratiska vänner anser uppenbarligen att vi har råd att avstå från denna entusiasm och dessa idéer. Vi i folkpartiet tror tvärtom, vi tror att välfärden blir bättre, om nya uppslag får prövas och många människor får utlopp för sin fantasi.

Ett ytterligare tillväxthinder, herr talman, som måste tas bort är dagens byråkrati och regleringsapparat. Detta är ett ständigt återkommande tvistämne i den ekonomisk-politiska debatten – med rätta. Vi i folkpartiet kommer att fortsätta att tjata om nödvändigheten av att avskaffa priskontrollen, om nödvändigheten av att avskaffa valutaregleringen, om nödvändigheten av att avskaffa de kollektiva löntagarfonderna, om nödvändigheten av att stoppa fortsatt reglering av bankväsendet och om nödvändigheten av att öppna Sverige för internationellt företagande på samma sätt som vi i Sverige vill ha tillgång till utländska marknader.

Det skulle vara intressant att höra Arne Gadd förklara hur kedjan av ökat statligt inflytande över bankerna kan medverka till ökad produktion och ökad export av finansiella tjänster. Vad det handlar om är följande: statliga representanter i bankstyrelserna, statligt godkännande av ordförandena i affärsbankernas styrelser och nu tydligen begränsning av det privata ägandet i bankerna. På vilket sätt, herr Gadd, kan dessa regler bidra till att Sverige kan delta bättre på den mycket expansiva internationella marknaden för finansiella tjänster och där få en ökad export? Sanningen är ju den motsatta, dessa statliga ingrepp hämmar expansionen och motiveras främst av socialdemokratiska önskemål om ökad makt.

Herr talman! Med anledning av uppgifter i massmedia om en kommande höjning av arbetsgivaravgiften vill jag avslutningsvis fråga Arne Gadd, eller kanske snarare Kjell-Olof Feldt, vilken intellektuell process inom socialdemokratien som har lett fram till följande kedja av åtgärder: i januari 1987 föreslås och beslutas om en höjning av arbetsgivaravgifterna, i november tas

förslaget tillbaka för att underlätta avtalsrörelsen, därefter sluts några avtal i den övre kanten av de angivna 4 % och nu kommer kanske ett nytt förslag om en höjning av arbetsgivaravgifterna. Arne Gadd och jag har debatterat regeringens kvartalspolitik tidigare här i kammaren – det bli faktiskt bara värre och värre!

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 5, 9, 10, 13, 14, 15, 19, 20, 22 och 25.

**Anf. 3 GUNNAR BJÖRK (c):**

Herr talman! Finansplanens budskap är att svåra problem kvarstår i den svenska ekonomin samt att regeringen inte har någon egen politik för att lösa de problem som står för dörren. Regeringen nöjer sig med att vädja till andra aktörer på den ekonomiska arenan – främst parterna på arbetsmarknaden.

Oljekris och internationell lågkonjunktur påverkade svensk ekonomi i slutet av 1970-talet. Under senare år har i lika hög grad högkonjunkturen och effekterna av 1981 och 1982 års devalveringar samt smygdevalveringar som en följd av dollarfallet varit dominerande faktorer. Vad som nu måste ske är att vi formar en långsiktig politik, där centrala välfärds mål kan hävdas utan tillgång till de senare årens draghjälp.

Det finns skäl för den hotbild som finansministern målar upp i finansplanen. Den politiska uppgiften är att röja väg för en bättre utveckling än vad som följer av ett för högt kostnadsläge i förhållande till omvärlden.

Tyvärr verkar det ibland som om den allmänna opinionen vant sig vid att Sverige har högre inflation än våra konkurrentländer. För ekonomin är det inte möjligt att vänja sig. Kalla fakta säger att om svenska varor blir relativt sett dyrare förlorar dessa varor konkurrenskraft både på den internationella marknaden och här hemma. Det är i ett sådant perspektiv som bytesbalansen skenar i väg. Därför är det viktigt att den ekonomiska politiken lyckas också i sin lönepolitiska del.

Det måste trovärdigt kunna deklarerats att för höga löneökningar inte kommer att pareras genom devalveringar. En fast växelkurs måste vara en norm för den ekonomiska politiken. Finans- och penningpolitiken måste syfta till att understödja den fasta växelkursen.

Politiken skall inriktas mot att nå regional balans. Härigenom minskar den överhettning som finns i vissa regioner. Överhettningssymtom och löneglidning är i dag störst inom storstadsområdena.

En sänkt skatt på maten genom en differentiering av momsen är en reform som har brett stöd bland löntagarna. En sådan reform kan skapa bra förutsättningar för lägre löneökningar.

Arbetsgivaravgifterna får inte höjas, utan skall helst sänkas för att hålla nere vårt kostnadsläge. Den samhällsekonomiska ramen för lönekostnadsökningarna får inte intecknas av staten, utan måste oavkortat ges till avtalsparterna.

En framtida skattereform måste innebära marginalsattesänkningar samt minskad statlig skatt för låginkomsttagare. Vi kräver också en minskning av de marginaleffekter som skatteskalen och inkomstprövade bidrag tillsammans kan ge upphov till.

En ensidig marginalsattesänkning i de högsta inkomstskikten skulle dock

skapa stora fördelningspolitiska spänningar på arbetsmarknaden med kompensationskrav som följd. En marginalskattesänkning måste därför kombineras med fördelningspolitiska insatser.

Tillväxttakten i den offentliga konsumtionen måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Skattetrycket får inte öka, utan bör i stället minska på sikt.

En samordning av olika avtalsperioder bör ske också fortsättningsvis. Konkurrensen mellan arbetstagarorganisationerna ökar kraftigt när avtal som sluts påverkar avtal som kommer att ingås längre fram. Överlappande avtalsperioder förhindrar också att en effektiv antiinflationspolitik kan föras. Långsiktiga avtal bör i större grad eftersträvas för att skapa en stabilare situation.

Arbetslöshetsförsäkringen bör bli obligatorisk. Utformningen bör ske så att parterna på arbetsmarknaden stimuleras att ta hänsyn till de kostnader för arbetslöshet som för närvarande inte påverkar dem men ändå uppkommer, bl. a. genom deras agerande.

Det får heller inte vara så att löneförhandlingar leder till resultat i strid med politiska beslut. Höjda löner för poliser och lärare får inte leda till färre poliser och lärare. Höjd lön får alltså inte påverka de politiska beslutens innehåll.

För oss i centerpartiet är det självklart att peka på de inhemska obalanserna med överhettning och hög arbetslöshet som motpolerna i arbetsmarknads- och den regionala balansen.

Detta gäller för det första regionalt. Allt större skillnader mellan regioner och allt svårare överhettningsproblem i koncentrationsområden skapar problem för människor och ekonomi. Köerna på bostadsmarknaden och i trafiken, miljöproblem – t. ex. vad gäller luft och buller, kris i vården och omsorgen är frågor som inte kan lösas utan en bättre regionalpolitik. Brister på arbetsmarknaden och uttunnad service är andra regioners problem. Den överhettade arbetsmarknadens löneglidning smittar av sig. Den leder till att människor med specialistkompetens flyr från glesbygd lika väl som alltför många av dem som arbetar med vård och omsorg i storstad söker sig till andra sektorer.

Den socialdemokratiska regeringen går t. o. m. så långt att den försöker skapa en bild av att ha lyckats bemästra arbetslöshetsproblemen. Detta gör man trots att ett av länen, Norrbottens län, har 4,75 % arbetslöshet. Fyra län har mer än 3 % arbetslöshet i februari.

Vad säger egentligen socialdemokraterna och finansministern till människorna i Pajala där man har 9,5 % arbetslöshet, i Kiruna där man har 7,5 % arbetslöshet, i Haparanda där arbetslösheten är 7,4 % , i Ljusdal där den är 5,0 % och i Torsby där den är 4,9 %? Är detta verkligen att ha lyckats med att nå full sysselsättning?

För det andra gäller det att komma till rätta med orättvisorna mellan människor. Den nuvarande strukturen leder till kompensationstänkande. En skattereform enbart för höginkomsttagare är därför utesluten. Insatserna på det sociala området måste ha en grundtrygghetsinriktning.

För det tredje gäller det att skapa mer rättvisa villkor mellan stora och små företag. Att småföretagare och egenföretagare betalar mer i skatt än stora

företag innebär totalt sett en förlust för den svenska ekonomin. Utvecklingsmöjligheter tas inte till vara. Alla goda idéer kan inte realiseras.

Samtidigt som vi tar oss an dessa problem måste vi också lägga en god grund för en stabil, varaktig och nyttig tillväxt i den svenska ekonomin.

Tillväxt genom resursförstöring är inte välståndsskapande. Välstånd kan skapas enbart om vi lär oss nyttja resurserna medan de ingår i ett kretslopp. Miljöpolitiken måste därför ges en central plats i den ekonomiska politiken. Miljöpolitik är inte belastande utan varaktigt tillväxtbefrämjande.

Ökad kunskap ger förutsättningar för varaktig tillväxt i ekonomin. Centerpartiet ser grundskolan, gymnasieskolan, högskolorna och universiteten – inte minst de mindre högskolorna – som viktiga motorer i den svenska ekonomin. De representerar svensk industris möjligheter till den förnyelse och utveckling som är nödvändig för att vår industri skall kunna hänga med i den internationella konkurrensen. Här finns också viktiga förutsättningar för den regionala utvecklingen.

En annan förutsättning för en varaktig tillväxt är sparandet. Från centerpartiets utgångspunkter är regeringens sparpolitik inget annat än ett misslyckande. Trots de påkostade sparkampanjer som spardelegationen också nu ägnar sig åt riskerar hushållssparandet att även i fortsättningen visa underskott. Jag är personligen glad över att jag lämnade spardelegationen för ett år sedan så jag slipper ta ansvar för den miljonrullning som nu pågår genom en annonsering, vars resultat vi inte känner till.

Det är genom hushållens sparande vi får resurser för investeringar och samtidigt kan skapa förutsättningar för ett decentraliserat ägande. Med löntagarfonder och negativt hushållssparande går utvecklingen åt fel håll. Det är kring rättvisa villkor och en varaktig ekonomisk tillväxt som centerpartiet bygger sin ekonomiska politik.

Det är orimligt att enskilda människor skall betala dyrt för koncentrationen i form av bostadsbrist, långa trafikköer osv. Därför föreslår centern att en investeringsavgift för lokaler införs i de överhettade regionerna. De resurser som därigenom skapas skall användas till hjälp och stöd för människorna i dessa regioner. Det är också angeläget att vi snarast får fram en samlad syn på statens lokalförsörjning. Här krävs krafttag eftersom detta är en kostnadskrävande del av den offentliga sektorn.

Centern föreslår ett särskilt stimulansbidrag för byggande av ungdomsbostäder. Vi räknar med att 5 000 ungdomsbostäder skall kunna ställas i ordning på ett år till en kostnad av 150 milj. kr. Vi hoppas nu att andra partier, i riksdagen är beredda att på allvar ta itu med ungdomarnas bostadsproblem och ställa upp bakom de krav som centern har ställt.

För regionalpolitiken är det nödvändigt att bygga vägar, järnvägar och telekommunikationer så att de främjar en decentralistisk utveckling. De signaler som vi hörde inför förarbetena till den trafikpolitiska propositionen visar att propositionen har fel inriktning. Det har varit signaler om att stora delar av Sverige är och skall förbli avfolkningsbygder. Det är inte centerpolitik. Man får ibland en känsla av att vissa statliga myndigheter har en karta över bara halva Sverige.

Centerns politik är att satsa på vägar, vägunderhåll och en utveckling av järnvägen till en hela svenska folkets järnväg. Vi föreslår att staten

omdisponerar sina resurser och sitt kapital på den punkten.

Staten bör sälja den del av företag och tillgångar som bättre kan skötas av andra. Då frigörs resurser som gör det möjligt att utveckla infrastrukturen med regionalpolitiska förtecken.

Här liksom på andra områden är det av avgörande vikt med stabila spelregler för ekonomin. Avreglering är en bra metod. Ta bort valutaregleringen och var inte klåfingrig när det gäller prisregleringen!

Kompetens och kunskap är utvecklingens motor. Därför är det nödvändigt att satsa på de små högskolorna. Då får vi en grund för utveckling i alla regioner, och vi får inte den våldsamma koncentrationseffekt som en satsning på några få, stora högskolor innebär.

För att klara framtidens industripolitik är det också angeläget att vi är med och utvecklar morgondagens teknik. Kunskap om högteknologi är en av förutsättningarna för att en liten nation som Sverige skall kunna vara konkurrenskraftig i framtiden. Eftersom finansministern är närvarande kan jag ge ett exempel som är betydande för den konservativa industripolitik som regeringen just nu för. Jag tänker på rymdpolitiken. Sverige har haft ett förhållandevis starkt engagemang i det europeiska rymdsamarbetet (ESA), som vår svenska industri haft stor nytta av. Det har gett oss erfarenhet och brett samarbete ute i Europa. Det har dessutom varit av regionalpolitisk vikt, t. ex. för Kiruna.

Den socialdemokratiska regeringen minskar nu denna verksamhet. Vårt engagemang ute i Europa inom rymdsamarbetet intar nu jumboplats tillsammans med Irlands. Den socialdemokratiska regeringen har ett stort ansvar för att förklara sin konservativa hållning, särskilt i en tid då vi borde ta vara på alla tillfällen för att stärka samarbetet med det övriga Europa.

I detta sammanhang vill jag också peka på hur investeringsfonderna används som ett instrument för koncentration – vi har en särskild reservation om detta. All erfarenhet visar att det är de stora företagen som kan utnyttja investeringsfonderna. De regionala styreffekterna är ganska marginella. Det kan t. o. m. vara så i vissa områden i skuggan av stödområdena att investeringsfonderna blir rent destruktiva, och vi har i vår reservation påtalat att man måste ha en god generositet för utsatta regioner i stödområdenas närhet.

Marginalskatterna måste sänkas. Men det kan inte ske oberoende av andra skattepolitiska åtgärder. Skattepolitiken måste vara ett instrument för rättvisa också efter marginalskattesänkningen.

Centern ser skattepolitiken som en helhet, där rättvis kommunalskatt, sänkt matmoms och marginalskatt och sänkt statlig skatt för låginkomsttågarna skall ses i ett sammanhang.

Ingen kan väl vara nöjd med en situation, där det kan skilja 7 kr. per hundralapp i kommunalskatt mellan kommun med låg och kommun med hög utdebitering. Det innebär också 7 % skillnad i marginalskatt för människor som bor i de olika kommunerna.

Lösningen på detta är en effektiv kommunal skatteutjämning. Regeringens förslag löser inte dessa problem. Det blir Syd- och Mellansveriges fattigaste kommuner som får betala med en försämrad skatteutjämningsseffekt i regeringens förslag. Centern accepterar inte att man sänker garantini-

vån från 102 till 100 % i skatteutjämningsystemet. Konkret innebär vårt förslag möjlighet till lägre kommunalskatt för människorna i dessa kommuner.

Långsiktigt är det rimligt att se en utveckling av statens relationer till kommunerna så, att de specialdestinerade statsbidragen – bortsett från dem till skolan – successivt avvecklas och ersätts med ett enhetligt statsbidrag med skatteutjämningseffekt. Målet måste vara att samma service skall kosta lika mycket för människorna i alla Sveriges kommuner. Med samma service skall kommunalskatten vara lika hög. Men dit verkar vägen vara ganska lång.

Sverige har världens högsta skatt på mat. Det drabbar orättvist. Det drabbar särskilt de familjer där en stor del av inkomsten går till mat. Det är barnfamiljer, pensionärer och låginkomsttagare.

En sänkt skatt på maten har betydande stabiliseringspolitiska fördelar. Sänkt matskatt leder inte till kompensationsstänkande. Sänkt skatt på maten är någonting som löntagareorganisationerna har visat intresse för och varit positiva till. Det finns en bred opinion i Sverige för sänkt skatt på maten. Varför inte ta vara på den opinionen som ett sätt att lösa upp knutar i ekonomin och komma fram till en vettig nivå på avtalsrörelsen? Vi tycker att det är rimligt att betala sänkt matmoms genom att höja momsen på andra varor, såsom kapitalvaror, hemelektronik och andra sällanköpsvaror.

Allmänt sett har Sverige en generös företagsbeskattning. Den generositeten gäller dock inte småföretagare och egenföretagare. All statistik visar att de betalar mer i skatt än de stora företagen. Detta är orättvist, orimligt och fel. Byråkratin drabbar också ofta de mindre företagen hårt.

Det är nödvändigt att ge de små företagen rättvisa villkor för att de skall kunna konkurrera, utvecklas och ge sitt bidrag till Sveriges ekonomiska framtid. Därför har centern föreslagit förändrade regler när det gäller arbetsgivaravgifter för småföretagen. Vi vill slopa egenföretagares arbetsgivaravgifter för det första basbeloppet. Det gäller samtliga avgifter. Vidare tycker vi det är rimligt att sänka sjukförsäkringsavgiften med motsvarande 5 % till en lönesumma upp till en halv miljon. Med de här åtgärderna skulle småföretagare, egenföretagare, kulturarbetare m. fl. få en skattesituation som är mera rättvis i förhållande till andra grupper och andra företag.

Jag skulle vilja fråga finansministern: Är regeringen beredd att vidta några åtgärder för att skapa totalt sett mera rättvisa skattevillkor för småföretagare i Sverige?

Skatter och avgifter skall användas för att styra rätt i ekonomin. Vi förordar införande av en särskild svavelavgift för att minska de försurande utsläppen. Skatteinstrumentet måste användas mera aktivt på energipolitikens område. Om vi skall avveckla kärnkraften, varför är då kärnbränslet, uranet, den energikälla som inte beskattas? Centern vill införa en särskild uranskatt som stöd för kärnkraftsavvecklingen.

Det är riktigt att gå vidare på område efter område med skatter och avgifter på miljösidan. Då kan man lätta på skattetrycket på annat, t. ex. på arbete. Miljöskatter och avgifter är inte någon långsiktig finansieringskälla, men den är tillräckligt långsiktig för att en omställning skall vara möjlig. Det gäller att styra rätt om man skall få resurser för att bygga en bra framtid.

Det var förresten intressant att höra häromveckan hur man resonerar inom

Svenska Fläkt. Där sade man, i samband med den affär som ASEA aviserade, att hårda miljökrav var en tillgång för ett miljöföretag. Det ökade deras marknad och deras möjligheter. Det är på det viset vi kan se positivt på möjligheterna för svensk industri. Om vi skärper våra krav här hemma, kan våra miljöföretag fortsätta att vara i spetsen i den internationella utvecklingen.

På den socialdemokratiska partikongressen gjorde statsministern skolan till ett huvudnummer. Det var bra. Där kom det också löften. Vi har ännu inte sett några konkreta förslag här i riksdagen. Så sent som förra våren avvisade socialdemokraterna centerns förslag om särskilt stöd för att förbättra läromedelssituationen i skolorna. Nu finns chansen att stödja ett sådant förslag. Vi föreslår vidare att elevantalet i klasserna sänks till 25 i alla klasser i grundskolan. Det innebär att man kan ha samma klassindelning genom hela grundskolan och inte behöver arbeta med olika delningstal. Det finns effektivitetsvinster och kvalitetsvinster att hämta med en sådan åtgärd.

Löntagarfonder styr fel. De styr mot ett centralistiskt ekonomiskt system. Det blir de centrala institutionerna som får bestämma om den ekonomiska utvecklingen. I stället borde man styra i riktning mot ett ökat personligt ägande. Då kan de enskilda människorna påverka sin egen situation och ha ett direkt ägande i företagen.

Vårt förslag att avveckla löntagarfonderna och därigenom stimulera ett sparande från hushållens sida skall ses som en helhet. Varje medborgare har möjlighet att sätta av en hundring i månaden från nu och två år framöver. Därigenom kan alla få del av den sparstimulans som vi lägger in i löntagarfundsavvecklingen. Därutöver reserverar vi resurser för forskningsarbete, t. ex. på miljösidan, vilket också tryggar en varaktig tillväxt i svensk ekonomi.

Personliga investeringskonton skulle kunna bli en viktig källa för utveckling av den svenska ekonomin i decentralistisk riktning. Vår idé är att det skall vara möjligt att avsätta medel motsvarande ett halvt basbelopp per år för personliga investeringar. Detta skulle möjliggöra ett personligt sparande för boende, för studier, för pensionstrygghet eller till kapital för företagande.

Den största reform som vi i centern inrymmer i vårt budgetalternativ är förslaget om beskattat vårdnadsbidrag till alla familjer med barn i förskoleåldern. Förslaget innebär 15 000 kr. per år och barn som beskattat vårdnadsbidrag, en motsvarande avdragsrätt för barnomsorgskostnader och en justering av statsbidraget till barnomsorgen med 12 000 kr. per barn och heltidsplats. Detta är en reform som ger bättre valfrihet för barnfamiljerna när det gäller att välja omsorg. Det ger rättvisa åt familjer att det finns olika val, och förslaget ger rättvisa åt olika regioner. Detta är en efterfrågad reform, som det nu finns möjlighet att få igenom i riksdagen om vi får ett tillräckligt brett stöd.

Vi finansierar det här förslaget dels genom förändringar av statsbidragssystemet och genom de pengar som kommer tillbaka skattevägen, dels genom att sänka schablonavdraget från 3 000 till 2 000 kr. Vidare yrkar vi avslag på förslaget om ersättningar till kommunerna för utebliven företagsbeskattning och garantibeskattnings.

Ännu så länge står regeringen utan förslag på familjepolitikens område.

Det enda besked barnfamiljerna har fått är att pensionärerna skall komma före. Vi har hört de senaste dagarna att pensionärerna eventuellt skall få någon kompensation. Vi får se vad det blir av det i verkligheten.

Vi förvånades när regeringen i fjol föreslog att friåret i sjukvården för pensionärer skulle slopas från den 1 januari 1988. Centern motsatte sig det förslaget. Regeringen insåg sedan att ett slopat friår inte skulle göra sig särskilt bra i den socialdemokratiska valrörelsen. Därför beslöt man skjuta ikraftträdandet till den 1 januari 1989. Vi motsätter oss att man lägger denna börda på de pensionärer som behöver mycket sjukvård under en längre tid.

En annan fråga där socialdemokraterna inte är klara i sina besked är den som gäller ålderdomshemmens framtid. Jag tror att vi förra våren lyckades åstadkomma en sinnesförändring i socialdemokratin. Socialdemokraterna hade till att börja med uppfattningen att ålderdomshemmen skulle bort, men sedan fick vi mer positiva uttalanden. Det skulle vara möjligt att införa statliga lån för upprustning – för att ta ett konkret exempel. Men fortfarande kvarstår frågan om statsbidrag till personalen på ålderdomshem skall kunna utgå på samma sätt som statsbidrag till personalen på servicehus. Om inte den frågan får en positiv lösning har inte ålderdomshemmen en chans att överleva. Då försvinner ett eftersökt boendecalternativ och många av våra äldre förlorar i valfrihet vad gäller boende och livskvalitet.

En ytterligare fråga som gäller de äldre: När tänker regeringen röja undan den sista orättvisan mot undantagandepensionärerna? De senaste åren har vi tagit bit för bit, men fortfarande finns det några tusen pensionärer, mest äldre småföretagare, som står utan möjligheter till pensionstillskott. De får nöja sig med enbart folkpension. Det är orimligt och orättvist. Det visar att intresset för grundtryggheten från regeringspartiet inte är lika starkt som det varit tidigare.

Vi har från centern fogat en reservation till betänkandet om just den fördelningspolitiska inriktningen. Vi ser att det fortfarande finns stora brister i det svenska folkhemmet. Socialdemokraterna är inte alltid längre de som slår vakt om de sämst ställda grupperna. Inkomstbortfallsprincipen styr i stället det mesta. Den kritiken kommer också ofta från arbetarrörelsens led.

Arbetsförfattare Karl Rune Nordqvist talade i en intervju i tidningen Impuls i förra veckan om Det fuskbyggda folkhemmet. Är det vad svensk arbetarrörelse har utträttat då det gäller grundtryggheten – ett fuskbygge?

Herr talman! Finansdebatten skall vara en debatt dels om ekonomisk-politiska strategier, dels om budget och budgetbalanser. I den senare delen är finansdebatten numera närmast omöjlig. Med facit i hand ser vi att Feldts budgetsaldon genom åren inte ens varit kvalificerade gissningar. Det är främst beroende på att Feldt sedan han blev finansminister sammanlagt har räknat fel på ca 37 miljarder kronor. Jag konstaterar att finansutskottets socialistiska majoritet med tystnad har accepterat detta år efter år.

Vi har eftersträvat att inrymma våra reformer i samma ekonomiska ram som den regeringen har använt för sina förslag. Vi gör det genom omfattande omfördelningar. Det gäller inom moms-systemet, där vi gör en total omfördelning, och inom arbetsgivaravgiftssystemet – för att ta två exempel. Vi gör det också genom vårt förslag om uranskatt och svavelavgift, kombinerat med möjliga skattesänkningar på den kommunala sidan och

marginalskattesänkningen redan 1989. Vi föreslår ökade inleveranser från de statliga företagen och verken. Det är rimligt att de ger en marknadsmässig förräntning på det kapital som de har att förvalta. Vi föreslår besparingar genom sänkt statsbidrag till A-kassan.

En karakteristik av finansplanens ekonomisk-politiska strategi blir att regeringen vädjar om hjälp i det korta perspektivet och är helt utan visioner i det längre. Man skall inte förneka att Kjell-Olof Feldt i vissa avseenden gör ett ganska bra hantverk, men han och regeringen förmår ändå inte ge ledning för den ekonomiska utvecklingen, sedd i ett längre perspektiv. Det är därför som ekonomiskt svagare regioner får sitta emellan, det är därför som människor med svag ekonomi kommer i kläm och det är därför som miljöfrågorna möts med mer prat än handling.

Det är också därför som vi behöver ta nya tag med en ny politik och det är därför vi behöver ha en ny regering.

Jag vill med detta yrka bifall till de reservationer i finansutskottets betänkande som bär mitt och Rolf Kenneryds namn.

**Anf. 4 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):**

Herr talman! Jag skall under mina 20 minuter försöka beskriva det alternativ i den svenska politiken som vänsterpartiet kommunisterna står för.

Förutom de mer långsiktiga förslagen, som vi ställer för att lägga grunden för en förändring av vårt samhälle, anser vi att det nu är hög tid att genomföra vissa viktiga reformer som inslag i en mer rättvis fördelningspolitik. Vi tar också – det vill jag säga inledningsvis – fullt ut avstånd från den tvångströja på fackföreningsrörelsen som lönetaket om 4 % innebär. Vi anser att detta tak är ett ingrepp som begränsar den fria förhandlingsrätten och att det på den offentliga sidan innebär att man skjuter över ansvaret på de anställda, som många gånger har att välja mellan en som de upplever – vilket ofta också är riktigt – nödvändig löneökning för många låglönegrupper och en begränsning av verksamheten. Jag menar att detta ansvar borde tas av politikerna i stället för att genom ett lönetak skjutas över på de anställda.

Herr talman! Innan jag går in mer i detalj på dessa och andra saker, måste jag säga att det verkligen märks att det är valår i år. De borgerliga partierna gjorde för någon vecka sedan bekant för allmänheten att de enat sig i en gemensam reservation om den ekonomiska politiken. De borgerliga vill tydligen få folk att tro att de utgör något slags alternativ till socialdemokratin. Den borgerliga pressens ledaravdelningar var inte sena att kommentera och med glädje vidarebefordra dessa påståenden om en enig borgerlig ekonomisk politik.

Utifrån vänsterpartiet kommunisternas synsätt är frågor som arbetstidsförkortning, arbetsmiljö, orörd natur och en ekologiskt inriktad ekonomi viktiga mål för den ekonomiska politiken. På samma sätt är det med fördelningspolitiken och den regionala utjämningen. Frågan hur och inom vilka områden den ekonomiska tillväxten skall ske hör också dit.

Centerpartiet börjar tala om samma saker som viktiga för den ekonomiska politikens utformning, och jag vill ta upp detta. Det visar sig att man inte kan få med de andra borgerliga partierna på detta, utan centerpartiet tvingas göra en egen extra reservation för att få fram sådana här viktiga saker till

omröstning i riksdagen. Längre än så sträckte sig alltså inte den borgerliga enigheten. De för framtiden kanske allra viktigaste frågorna i den ekonomiska politiken tvingas man ställa utanför!

För vpk hör dessa frågor till den ekonomiska politikens område, och man kan inte, enligt vårt sätt att se, föra en ekonomisk politik utan att vara överens också om dessa saker. Därför vill jag fråga främst centern: Hur länge skall ni lura er själva och väljarna att de borgerliga partierna utgör ett alternativ? Har de ekologiska sambanden den betydelse som ni vill göra gällande i debatten, eller kan ni tänka er att föra en ekonomisk politik tillsammans med de andra borgerliga partierna? Det är en omöjlig motsättning som måste redas ut. Jag vill nämna detta därför att det måste tas fram i en sådan här debatt.

Herr talman! Om regeringens ekonomiska politik och dess eftergifter gentemot kapitalägarnas krav på allt högre vinster finns mycket att säga. Industriägarna har vunnit mest på regeringens ekonomiska politik. Löntagarnas andel av kakan har minskat i motsvarande grad. Industriägarnas andel av förädlingsvärdet i industrin har mer än fördubblats på tio år. Aktievärdena har mångdubblats, och de spekulativa inslagen i ekonomin har ökat. Dessutom har utlandsinvesteringarna ökat mycket kraftigt under 80-talet.

Hushållens disponibla inkomster har under ett decennium, mellan 1975 och 1985 – trots att reallöneförluster har förekommit – kunnat hållas uppe något så när genom en ökad arbetsinsats. Bl. a. har många kvinnor ökat sin arbetstid. Reallönerna har, om man ser till individernas löner och möjligheter att försörja sig, ökat först under de senaste åren, 1986–1987. Men om regeringens lönetak nu håller, om resultatet av avtalen blir mindre än 4 %, kommer det återigen att innebära reallönesänkningar, enligt trovärdiga beräkningar.

Kritiken mot fördelningspolitiken formulerades mycket konkret av en metallarbetare som jag talade med vid ett arbetsplatsbesök på en av de större exportindustrierna. Han sade: 1982 – när den tredje vägen introducerades – fick vi lära oss att hålla igen lönerna för att det skulle bli stora vinster att investera av. Nu – när börsvärdena rasade i höstas – får vi lära oss att hålla igen, för annars kan det bli sämre vinster och sämre tider. Hur skall de ha det? När skall vi få ut någonting? När skall vår andel av värdeökningarna kunna räknas oss till del?

Vi diskuterade detta bl. a. mot bakgrund av att många lågavlönade kräver stora lönehöjningar och att det är en väldig oro på arbetsmarknaden med anledning av detta.

Denne metallarbetare hade naturligtvis rätt. Regeringen fortsätter på den inslagna vägen. Man fixerar sig vid lönerna och deras utveckling, sätter lönetak på den offentliga sidan och hoppas att det skall gälla och vara normgivande för hela avtalsområdet, men släpper samtidigt fram enorma chefslöner, överger den solidariska lönepolitiken och släpper medvetet fram rekordvinster i näringslivet. Utifrån detta läge bedriver regeringen en ekonomisk-politisk argumentation och en kampanj mot rättvisa löneökningar, med motivet att efterfrågan ökar för snabbt och att lönerna orsakar inflation.

Vpk:s svar på detta är att en rejäl omfördelning av efterfrågan är både

önskvärd och nödvändig. Kan man inte acceptera det finns det över huvud taget inget hopp för de sämst ställda. Skall de aldrig få en förbättring, med hänvisning till att det ökar efterfrågan totalt i samhället? Lönernas minskade andel av förädlingsvärdet, som också har räknats fram av SCB och finansdepartementet, motsäger talet om att lönerna skulle vara inflationsdrivande.

Vänsterpartiet kommunisterna anser därför att det nu är hög tid att genomföra en del viktiga reformer, som vi har föreslagit i motioner till årets riksdag. Vi menar att den omfördelning som har pågått under mer än tio år från de vanliga löntagarna till kapitalägarna nu måste ersättas av en politik som ger tillbaka till dem som har förlorat. Det skulle föra för långt att göra en uppräknig av alla de förslag som vi har lagt fram, men några kan nämnas som är principiellt viktiga.

Vpk vill utveckla den gemensamma sektorn mer än vad de andra partierna vill. Vi vill satsa på vård, omsorg och utbildning i första hand. Barnomsorgen måste ges resurser att byggas ut, så att den motsvarar de fina målsättningarna. Föräldraförsäkringen skall enligt vår mening byggas ut till 18 månader, och pensionärerna skall i våra förslag få den kompensation för devalveringen som utlovats. I går sades det i nyhetsprogrammen att regeringen i dag kommer att presentera ett förslag i den riktningen. Jag tror att det blir så med flera av de förslag som vi har lagt fram i vår budget under våren, att det undan för undan kommer förslag från regeringen på samma områden.

Det är plågsamt att notera att det måste till enorma opinionsstormar, i detta fall från pensionärerna, och ett starkt tryck ute i samhället för att regeringen skall förmås föreslå dessa nödvändiga reformer. Genom att regeringen inte redovisade i januaribudgeten vad man tänkte göra blir det mycket svårt att jämföra de olika partiernas förslag och ställa dem mot regeringens. Det finns utrymme för viktiga reformer, och de bör genomföras.

Skattepolitiken är en viktig ingrediens i en politik för rättvisa och utjämning, och den diskuteras så gott som alltid. Inte minst de borgerliga partierna försöker göra skattepolitiken – sänkta skatter – till en viktig valfråga.

Vpk:s skattepolitik är inriktad på att minska bördorna för lönearbetare, barnfamiljer och pensionärer samt att öka skatteuttaget från stora inkomster, förmögenheter, bolags- och spekulationsvinster och aktieomsättning. Det är en rättfärdig skattepolitik.

Det talas ofta i debatten om att skattetrycket inte får öka, men det talas alldeles för litet om hur skattetrycket är fördelat. Kommunalskatten är en av de tyngsta skatterna, eftersom den är procentuellt lika för alla, i jämförelse med den lilla andel statsskatt som finns kvar och som är progressiv.

Jag noterar från dagens debatt det moderata missnöjet med att vi kommunister har medverkat i en politik som i år inte tar något ytterligare från kommunerna, som inte begränsar transfereringen till kommunerna. Moderaterna är alltså missnöjda med att kommunerna kan få en rimlig ekonomisk utveckling och på så vis hålla tillbaka kommunalskatter och avgifter som är så tunga för vanligt folk. Jag kan säga till de borgerliga att vpk kommer att fortsätta strävandena att i varje läge föra en politik som gynnar en skattepolitik som drabbar rättvist. I det ligger att kommunerna inte skall plågas ekonomiskt.

En ändring av skatterna måste alltså innebära att man inriktar sig på att lindra trycket på kommunal- och landstingsskatter och att matmomsen slopas. I förlängningen behövs det en produktionsskatt, som tas ut direkt i produktionen, och en statskommunal enhetsskatt, som är lika för alla kommuner.

Därmed kommer jag in på frågan om matmomsen, som centern numera också tar upp – det är värmande att höra att ett annat parti gör det. Men medan centern och vpk diskuterar finansieringen av slopad matmoms för att utfallet skall bli bra, måste jag konstatera att motviljan mot reformen bland de andra partierna är kompakt och närmast oförståelig.

Matpriser och hyror ökar mer än andra priser. Så har det varit under lång tid, och av det skälet vill vi att matmomsen snarast slopas. Skatten på maten är fördyrande och orättvis.

Redan nu kan regeringen i årets budget gå oss till mötes genom att öka livsmedelssubventionerna och inte genomföra det som man har föreslagit; dvs. att med stöd av moderaterna minska subventionerna på mjölken, vilket naturligtvis medverkar till att höja matpriserna och inte sänka dem, vilket är angeläget. En kamp mot de ständigt ökande – och mer än andra priser ökande – matpriserna kan inte föras genom en medveten höjning av dem, som regeringen har föreslagit. Det är helt oacceptabelt.

Vpk:s ekonomiska politik har en utgångspunkt i rättvisefrågorna: Rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Rätten att bestämma över sitt eget liv utan att underkasta sig kapitalmakt och överhet. Rätten att utvecklas och förädlas som människa genom tillgång till utbildning och kultur. Rätten att vårda sin hälsa, att få tillgång till bra och snabb vård. Rätten till god arbets- och livsmiljö. Detta är viktiga rättvisefrågor som är oerhört intimt sammanknippade med ekonomisk politik.

När det gäller budgeten för året har vi från vpk föreslagit inkomster som täcker utgifterna. Som vanligt har det gjorts försök att räkna sönder våra förslag, trots att man vet att de egna siffrorna inte är säkrare än våra. Naturligtvis är det också ett försök att komma ifrån den debatt om nödvändiga reformer och rättvisa som vi vill föra. Nu kan man inte längre peka på ett stort budgetunderskott, nu måste man försöka hitta på något annat argument för att stå emot trycket från oss.

Jag tycker, herr talman, att en ekonomisk debatt naturligtvis skall handla om budgeten och det förslag som läggs fram för året, även om inte allt kan redovisas. Men det är också mycket viktigt att litet fler framtidsfrågor kommer upp. De är en viktig del av den ekonomiska politiken, men alltför ofta ställs de åt sidan.

Vi kommunister anser att det är viktigt med ett litet längre perspektiv – både bakåt och framåt. Man bör ibland blicka tillbaka för att bättre kunna se vad som har hänt och förstå vad som händer i nuet. Det korta perspektivet, budgetårsperspektivet, fördunklar ofta. Vi kan inte se vart vi är på väg. Men vi kan lära av det vi ser om vi gör en liten återblick, och då kan vi lägga förslag som också är framåtriktade.

I detta litet längre perspektiv bakåt kan vi se hur avregleringar inom ekonomin banat vägen för marknadskrafterna. Den förda ekonomiska politikens huvudinriktning, säga vad man vill om den i övrigt – jag vet att

Arne Gadd, finansministern och andra socialdemokrater kommer att dra fram väldigt många saker som de tycker att de har förbättrat – är ett bekräftande av kapitalismen och ett bevarande av nuvarande maktförhållanden. Det är odiskutabelt. Transnationaliseringen ökar snabbt. Hotet mot vårt lands ekonomiska självbestämmande ökar. De regionala problemen förstärks. Koncentration av makt och ägande pågår, samtidigt som den regionala koncentrationen och ojämlikheten tilltar. Förslitning av de arbetande, minskad löneandel av den s. k. kakan, omflyttningar och rotlöshet, bostadsköer och trafikproblem, ökad maktlöshet och mindre möjlighet att påverka sin egen livssituation följer också med en förstärkt kapitalism. Så också här i vårt land. Den ekonomiska krisen lurar runt hörnet och fordrar snara åtgärder. Propagandan för att sabotera beslutet att avveckla kärnkraften är i full gång från kapitalstarka intressen med en överlägsen informationsmakt. Anpassning och underkastelse till EG presenteras som en förmån och en nödvändighet i dagens ekonomiska debatt.

Här kommer jag till en annan, i och för sig liten, sak som har anknytning till det centerns talesman sade. Människor som lever under små ekonomiska förhållanden har lockats att inteckna framtiden via dyra lån, till det man förr i tiden skulle ha kallat ockerräntor. Men åt den som har skall varda givet. Då passade centertalaren på att säga att de var glada att de slapp ta ansvar för spardelegationen, dess arbete och den annonskampanj som pågår. Jag vill säga att det är en alldeles fantastiskt bra annonskampanj som pågår. Den talar om för människor att det kan vara dubbelt så dyrt att köpa på kredit. Den försöker tala om vad den oreglerade kapitalismen – i detta fall på kreditområdet – innebär för människor som inte omedelbart kan tränga in i alla turer kring lån och räntor, och som kanske inte är så stora kunder i banken att de automatiskt får den lägsta räntan. På det här området har avregleringen av våra ekonomiska realiteter verkligen skapat ojämlika förhållanden. Jag kan påminna om att förra året när centern tillsammans med de andra borgerliga partierna ville fälla och sopa bort spardelegationen, medverkade vänsterpartiet kommunisterna till att en kampanj nu bedrivs i skolorna om ett ekologiskt inriktat sparande, om nödvändigheten av resurssparande, återbruk och varsamhet med de resurser vi har. Jag kan inte förstå hur centern kan ta avstånd från propaganda med en sådan inriktning, som sker i dag. Detta var en utveckling med anledning av det centerns talare sade.

Mot dessa avreglerade förstärkta marknadskrafter, mot den förstärkta kapitalismen, krävs naturligtvis en ny politik. Arbetarrörelsen måste återta sin historiska uppgift att omdana samhället, att skapa alternativ till kapitalismen. Men då fordras naturligtvis ett nytt ekonomiskt tänkande i stora avsnitt. De alternativ som formuleras i dag kommer till uttryck i de olika protesterörelser som växer fram. Nu är det miljörörelsen som är viktigast. Dessa rörelser måste sammanlänkas med arbetarrörelsens intressen. Arbetarrörelsen borde leda protesterna mot det etablerade, mot det bestående samhället i stället för att försvara sig mot protester och mot människor som vill ha förändringar. Arbetarrörelsen måste återta sin progressiva roll.

Vi har formulerat några viktiga mål för den ekonomiska politiken. Jag vill här nämna några:

Vi vill ha en demokratisk styrning av de övergripande riktlinjerna för ekonomins utveckling. Vad menas med det? Först och främst innebär det ett slut på bankers och storföretags maktmonopol över investeringarna. Men det betyder också att löntagarfonderna bör ersättas av samhällsfonder som kan motsvara de förväntningar som en gång ställdes på dessa fonder. Den ekonomiska demokratin får inte bara bli slagord första maj, utan den måste också motsvaras av realiteter.

En omfördelning, som jag talat mycket om, av samhällets resurser till de breda folklagren betyder inte bara ekonomiska reformer. Det betyder t. ex. att arbetarklassens barn skall kunna vidareutbilda sig i samma omfattning som andra. Det betyder större tillgång till kultur, utbildning och en rad andra saker som inte är jämnt fördelade i samhället i dag.

Större resurser till infrastruktur och till den gemensamma sektorn. Det måste bli en bättre regional fördelning. Samhället, kommuner, landsting, statliga företag, fonder och andra samhällsorgan måste användas för att skapa en rättvis fördelning också geografiskt. Det är de medel som vi politiker och samhället i dag har att sätta emot den automatik och koncentration som finns i den kapitalistiska utvecklingen.

En ekologisk närings- och teknologipolitik, som kan upphäva motsättningen mellan produktionssystem och ekosystem, är en av ödesfrågorna. Jag tror inte att egentligen någon motsätter sig tesen att det främsta hotet mot en framtida ekonomisk utveckling är ett förödande och ett förstörande av naturresurser. Här är det arbetarrörelsens uppgift att sammanlänka de ekologiska realiteterna med en rättvist fördelad ekonomisk tillväxt.

En förkortning av arbetsdagen är också ett långsiktigt mål för den ekonomiska politiken. Undan för undan har lönearbetare fått acceptera högre arbetstempo och stora miljörisiker. De anställda har tagit del i och aktivt bidragit till att vårt land är ett av världens mest effektiva industriländer. Ofta med stora omflyttningar och sociala uppoffringar som följd. Nu är det hög tid att vinsten av allt detta kommer tillbaka i form av en förkortad arbetsdag för alla.

Slutligen kommer jag, herr talman, till transnationaliseringen. En politik som hävdar det nationella självbestämmandet är viktig. Den inhemska ekonomiska utvecklingen måste få större betydelse i relation till exportfilosofin. Vidgad handel med fler länder, ett minskat beroende av några enstaka ekonomiska makter, restriktivitet mot utlandsinvesteringar. De skall vägas med hänsyn till samhällsnyttan, om de verkligen gynnar landet eller inte. De transnationella bolagen kan inte tillåtas föra in oss i EG långt innan vi diskuterat den frågan färdigt. För övrigt råder en stor enighet om att vi inte skall gå in i EG, men det drivs en mycket hård kampanj i den frågan. Vårt parti motsätter sig bestämt medlemskap och en harmonisering utifrån andras krav. Skall det harmoniseras så skall det ske utifrån den nivå som vi har uppnått själva på miljöområdet och andra områden.

Herr talman! Med dessa ord om det nödvändiga alternativet inom den ekonomiska politiken yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer.

**Anf. 5 ARNE GADD (s):**

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 20 behandlas regeringens förslag till ekonomisk politik och till budgetreglering för 1988/89. 25 reservationer och två särskilda yttranden har fogats till betänkandet.

I debatten här i kammaren kommer Bo Södersten att föra socialdemokraternas i finansutskottet talan när det gäller kredit- och valutapolitik och när det gäller statsskuldspolitik. Det motsvarar de avsnitt som behandlas i reservationerna nr 9–12.

I långa stycken har den ekonomiska utvecklingen varit påtagligt positiv i vårt land under den tid som socialdemokratin haft ansvaret för regeringsarbetet efter 1982. En välkänd tidskrift här i landet utpekade regeringens ekonomiska politik som den som varit näst framgångsrikast i världen. Bara Japan klarade sig bättre. Inte ens Schweiz slog vårt land utan kom trea.

Tydligen läser inte de borgerliga företrädarna i riksdagen Veckans Affärer. Utifrån de inlägg som gjorts från kammarens talarstol hittills i dag verkar man inte göra det – såvida man nu inte bara förtränger det som inte passar den egna politiska framtoningen.

Frågan är om den kritik som oppositionen ständigt riktar mot vår regering i ekonomiska sammanhang längre uppfattas som trovärdig någonstans. Såväl Industriförbundet som Grossistförbundet och bankvärlden har nyligen öppet deklarerat att de misstror borgerliga politikernas lämplighet att ansvara för landets ekonomi. Jag tänker på det som herr Tobisson fick veta i debatten i Dagens Industri för någon tid sedan.

Det som vi socialdemokrater har anledning att känna närmast stolthet över är självfallet att den förda politiken har lett till full sysselsättning. Sannolikt har Sverige världens lägsta arbetslöshet. Vi noterar nu under 2 % som öppet arbetslösa. En sjunkande trend har observerats nära nog alltsedan socialdemokratin tog över 1982. Till detta kan föras att antalet personer i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder också är sjunkande.

Den viktigaste jämlikhetsfrågan gäller arbete åt alla. Skulle den ekonomiska politiken misslyckas med att skapa arbete åt alla är mycket av det som kan åstadkommas i andra sammanhang för att utjämna mellan olika grupper mindre verkningsfullt. Här går en klar skiljelinje mellan socialdemokratisk och borgerlig politisk uppfattning och uppskattning av vår regering.

Den mycket låga arbetslösheten – under 2 % av hela arbetskraften – har gått att kombinera med det som sannolikt också är världens högsta förvärvsintensitet, dvs. att i Sverige arbetar fler än i andra länder. I vårt land är åtta av tio förvärvsarbetande, att jämföra med exempelvis Holland, där endast fem av tio förvärvsarbetar.

I Sverige är fler kvinnor förvärvsarbetande än i andra länder, vilket är ett resultat av en medveten utbildnings- och arbetsmarknadspolitik sedan lång tid. Ur jämställdhetssynpunkt bör det vara den politiken som skall föras också fortsättningsvis.

Utvecklingen av statens budgetsaldo är ett annat positivt resultat av regeringens politik. När socialdemokratin kom till makten 1982 fattades det drygt 80 000 milj. kr. för att få debet och kredit att gå ihop. Man behöver inte ha särskilt livlig fantasi för att inse att en statlig ekonomi som med tiden

raserades, som fallet var under de borgerliga åren, snart hade blivit ur stånd att klara folkflertalets välfärd.

Utan pengar är ingen arbetsmarknadspolitik möjlig, utan pengar kan man inte ge de gamla deras trygghet, de sjuka deras vård, de unga deras utbildning, och regioner med hotande arbetslöshet kan knappast förvänta sig erforderliga regionalpolitiska stödåtgärder. Inte heller skulle det med en sådan utveckling som under våra borgerliga ekonomiministrars tid ha funnits pengar till kommunal skatteutjämning eller till hjälp åt de fattiga länderna. Man kan undra om det var med vett och vilja som de borgerliga regeringarna lät landets ekonomi förfalla. Vi får hoppas att det inte låg sådana tankar till grund för den politik som fördes utan att förklaringen helt enkelt var att man inte förmådde bättre.

I långa stycken ser framtiden ljus ut för Sverige – om vi även framöver förmår föra en politik som ger lika positiva resultat som vi uppnått efter 1982.

Konjunkturinstitutet redovisade i december en prognos för 1988 som tyder på att vi får ett underskott i betalningarna med utlandet på mer än 15 miljarder kronor. Skulle den prognosen infrias vore vi tillbaka i det läge som vi hade 1982 – nästan.

Regeringen beskriver i sin finansplan tre hotbilder för vår ekonomi.

Det första hotet kommer från den internationella utvecklingen. USA:s politik under Reaganadministrationen har gjort USA till världens största låntagare. Att dra på sig enorma försvarsutgifter och kombinera det med sänkta skatter har lett till att världens rikaste land nu lever på lån. Rimligen tvingar det förr eller senare fram sådana åtstramningsåtgärder att hela världsekonomin kan hamna i en djup depression.

Sverige kan givetvis inte göra mycket för att få till stånd en rationellare politik i USA. Det är bara amerikanerna själva som kan klara det. Men vi kan givetvis söka förhindra att Ronald Reagans konstiga ekonomiska tilltag kopieras i Sverige. Vi vet ju hur det gick 1976–1982. Egentligen var nog Gösta Bohman och hans moderater något slags föregångare till Reagans republikaner. Vi har som sagt upplevt ett försök 1976–1982, och det får räcka.

Det andra hotet kommer från den avtalsrörelse som arbetsmarknadens parter just nu är mitt uppe i. Hur den skall sluta går det inte att i dag bedöma, men de avtal som Fabriksarbetareförbundet, Metallindustriarbetareförbundet och Sveriges Industritjänstemannaförbund redan slutit tyder på att det skulle gå att nå fram till uppgörelser på den svenska arbetsmarknaden som är förenliga med samhällsekonomisk balans.

Så länge avtalsförhandlingarna för den offentliga sektorn inte slutförts går det knappast att bedöma de sammantagna samhällsekonomiska effekterna. Viktigt är dock att slå fast att låga nominella löneökningar syftar till att göra det möjligt att få ut faktiska reella löneökningar. Ingen är betjänt av förhandlingar som leder till resultat som driver fram inflation och därmed försämrar våra möjligheter att få avsättning för svenska varor utomlands. Då utgörs de också ett hot mot vår sysselsättning.

Det tredje hotet kommer från en riksdag som inte disciplinerar sig utan under våren fattar beslut som spränger utgiftsramarna. Finansdebatten är till inte minst för att ventilera problem som rör dessa frågor.

Den kritik som regeringen har fått från de tre borgerliga oppositionspartierna kan sammanfattas så att regeringen inte i tid vidtagit åtgärder som skulle ha varit nödvändiga för att få till stånd en lugn utveckling.

Den ekonomisk-politiska strategi som motionärerna säger sig vilja följa kan enligt utskottet sammanfattas på följande sätt:

- låg ökningstakt i de offentliga utgifterna
- stram finanspolitik
- avreglering av näringslivet och den offentliga sektorn
- avveckling av löntagarfonderna
- frisläpp av investeringsfonderna
- stimulans för ökat hushållssparande

Samtidigt som man alltså vill ha en stramare finanspolitik kräver man en sänkning av skattetrycket. Sänkta skatter kräver man, och en stram finanspolitik vill man ha.

Samtidigt som de tre borgerliga partierna i kör hävdar att det är lönerna som är för höga förordar de sänkta marginalsatser. Även centern reser det kravet denna gång. Sänkta marginalsatser gynnar egentligen bara de högavlönade. Skulle alltså sänkta marginalsatser bidra till att vi får en lugn avtalsrörelse? Vad skulle exempelvis de fackliga organisationer som representerar de lågavlönade då tvingas kräva?

Stabila spelregler kräver man. Moderaterna hävdar i varje fall att det inte nyttjar något till att föra en stabiliseringspolitik för att utjämna internationella konjunktursvängningar. Centerns motiv för att det inte går att föra en generell stabiliseringspolitik går tillbaka på att man anser att vi har för stora regionala obalanser. Men regeringen skall klara av det.

Den teknik som de borgerliga använder sig av saknar trovärdighet. Först kritiserar de regeringen, och sedan föreslår de åtgärder som direkt motverkar de krav som de själva har ställt. Man kräver t. ex. en stram finanspolitik som skall uppnås genom sänkta skatter. Vidare kräver man stabiliseringspolitiska åtgärder när det drabbar löntagarna. Man har samtidigt mage att förklara att det inte går att föra en stabiliseringspolitik på grund av vårt utlandsberoende när det gäller kapital eller på grund av att åtgärderna slutligen skulle drabba regionalpolitiken.

Det är inte att undra på att näringslivet tröttnat på den borgerliga politiken. Tidigare trodde väl ingen att det skulle vara möjligt att näringslivets folk just i början av ett valår så öppet skulle ta avstånd från den borgerliga politiken, som var fallet i debatten i Dagens Industri under januari och februari i år.

Chefen för Nordbanken, Rune Barnéus, började den 29 december 1987 med att säga: "Vi måste sluta inbilla oss att en borgerlig regering skulle lösa näringslivets problem."

Moderata samlingspartiets vice ordförande, Lars Tobisson, röt då till den 14 januari 1988 och frågade: "Vill näringslivet ha en enpartistat?" Lars Tobisson hade dessutom tillfälle att föra fram att näringslivet inte alltid har insett sitt eget bästa i skattefrågan. Av någon anledning misstänkte Lars Tobisson att näringslivet skulle ha lurats av Kjell-Olof Feldt.

Industriförbundets VD, Lars Nabseth, svarade på detta den 18 januari

1988. Han sade att det kanske borde ligga närmare till hands att överväga om den egna – alltså Tobisson – position är den bästa i skattefrågan.

Som kronan på verket sade VD i Grossistförbundet, Sture Lindmark, den 26 januari 1988: "Vi har tappat tron på de borgerliga."

Att Anne Wibbe och Nils G Åsling i debattens slutskede har försökt solidarisera sig med Lars Tobisson gör inte det hela mindre pinsamt för de borgerliga.

När nu så många av näringslivets representanter har höjt rösten mot den osammanhängande politik som de borgerliga partierna ställer upp som något slags alternativ till regeringens politik, har något helt nytt inträffat i svensk politik. Det är bara att hänvisa till en auktoritet på bevingade ord: Någon ordning borde det ju också vara i det borgerliga lägret.

Eftersom rationella företagare inte längre känner något större förtroende inför den borgerliga politiken – ingen annan gör det heller – har vi kommit till en intressant politisk motsättning. Näringslivet vet vad som hände 1976–1982. Det blev dyrt för näringslivet. Intresset ljuger aldrig.

Majoriteten i riksdagen har dock vid upprepade tillfällen under senare år lagt fast vissa principer som bör vara vägledande för den ekonomiska politiken. Det finns skäl att upprepa dem i denna debatt. För det första kan endast de allra mest angelägna reformerna genomföras. Omfattningen av dessa måste hållas nere. De skall som regel finansieras genom att andra utgifter minskas. För det andra måste utgiftsbegränsningar åstadkommas på vissa områden. För det tredje måste arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken fortsätta. För det fjärde måste arbetet med att effektivisera den offentliga sektorn fortsätta. För det femte måste en fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram och verksamheter göras. För det sjätte måste det totala skattetrycket begränsas.

Går man närmare in på de borgerliga partiernas motioner och reservationer finner man snart att de som regel inte drivs av hänsyn till landets ekonomi, utan att det gäller att genomföra en medveten politik i omfördelanded riktning. Det är som regel de bäst ställda som gynnas. Det som välfärdsstaten syftar till att åstadkomma – mer utjämning och större trygghet – offras. Detta kan man egentligen inte säga något om. Har man en borgerlig uppfattning så har man. Det beklagliga är att man inte öppet talar om vad man sysslar med.

Vi börjar med moderata samlingspartiet som vill göra besparingar främst inom fyra områden. Enligt moderaterna skall staten dra in 6 miljarder kronor netto från kommunerna under 1988 och 1989. Besparingar skall göras inom olika grundläggande trygghetssystem. Besparingen kommer att uppgå till drygt 1,4 miljarder kronor under nästa budgetår. Ersättningen från sjuk- och föräldraförsäkringen föreslås bli begränsad, liksom kompensationsnivån inom delpensionssystemet. Nu vet pensionärerna vad moderaterna står för.

Motionärerna aviserade dessutom att de kommer att föreslå besparingar inom arbetslöshetsförsäkringen. I avvaktan på regeringens förslag kan de nu inte precisera något belopp.

Ett tredje viktigt besparingsområde är hjälpen till de fattiga länderna. Enligt moderata samlingspartiet bör u-hjälpen nästa budgetår skäras ner med 1,4 miljarder kronor.

Inkomstbeskattningen bör också enligt moderata samlingspartiet ändras så att skatteskalorna inflationsskyddas, samtidigt som marginalsatserna under den närmaste treårsperioden sänks till 35 % i de vanligaste inkomstlägena. Bakom detta ligger att resultatet då blir att en person med en inkomst på 300 000 kr. får en skattesänkning på 10 000 kr. per år, medan inkomsttagare som tjänar 80 000 kr. inte får någon skattesänkning. Är inkomsten lägre än 80 000 kr. blir det sannolikt en skattehöjning, såvida inte mycket speciella förhållanden skulle råda. Så är "rättvisan" i moderaternas Sverige.

Folkpartiets budgetförslag liknar moderaternas, så till vida att det riktar in sig på försämringar inom trygghetssystemet. Kompensationsnivån inom delpensionssystemet försämras. Nu vet pensionärerna var folkpartiet står. Indragningar görs också inom sjukförsäkringen, liksom i stödet till arbetslöshetsförsäkringen. Kraftiga indragningar bör ske från kommunerna för att finansiera det vårdnadsbidrag som folkpartiet tillsammans med moderaterna och centern vill införa.

Den sammantagna effekten av folkpartiets förslag till ändringar innebär att en inkomsttagare med en årsinkomst under 110 000 kr. får räkna med en skattehöjning. Däremot ges allt kraftigare skattesänkningar till dem med inkomster över 110 000 kr. Vi vet att det inte blir någon socialism om folkpartiet får som det vill. Nu vet vi också att det knappast ens blir några sociala reformer.

Det budgetförslag som centerpartiet har presenterat har anpassats till de två andra borgerliga partierna. Det inskränker sig till att ge dem med högre inkomster än 210 000 kr. lägre marginalsatser. Eftersom schablonavdraget enligt centern skall begränsas för att finansiera vårdnadsbidraget, leder det till att det stora flertalet med inkomster under 210 000 kr. får räkna med en skattehöjning på upp till 500 kr. per år. Så företräder centerpartiet småfolket i skattefrågan.

Energibesattningen är ett viktigt inslag i centerns budgetalternativ. Det uttalade syftet med dessa skatter och avgifter är att begränsa miljöförstörelsen och användningen av knappa naturresurser. Det ter sig därför minst sagt underligt att centern avvisar den av regeringen föreslagna bensinskatt höjningen. Det är en höjning som ju är ämnad att begränsa användningen av en ändlig råvara, vilken i hög grad bidrar till miljöförstörelsen.

Vänsterpartiet kommunisterna vill genomföra en rad reformer. Därvid har partiet inte intresserat sig nämnvärt för hur reformerna skall betalas. Vpk har valt att försvaga statsbudgeten med 12 miljarder kronor. Är det detta som Hans Petersson i Hallstahammar kallar ett nytt ekonomiskt tänkande?

Eftersom vpk samtidigt har tagit i anspråk alla medel som finns i statsbudgetens reserv, saknas det handlingsutrymme för statsmakterna att möta sådana åtgärder som i ett senare läge kan bli nödvändiga, exempelvis om arbetsmarknadssituationen skulle försämras.

Herr talman! Med det anförda avstyrks samtliga reservationer som fogats till finansutskottets betänkande nr 20. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i alla dess delar.

**Anf. 6 LARS TOBISSON (m) replik:**

Herr talman! Arne Gadd inledde med att förmoda att vi borgerliga politiker inte läser *Veckans Affärer*. I den tidningen har Sverige getts en framskjuten placering i något som kallas VM i ekonomi. Jodå, jag läser den tidningen när den är färsk. Jag kunde därför kommentera saken redan i den allmänpolitiska debatten för en månad sedan. Jag konstaterade då att Kjell-Olof Feldt på prisballen gjorde något slags segergest mot en nattsvart himmel.

Arne Gadd undrade i samma veva om vi i oppositionen läser det beröm regeringen får för sin ekonomiska politik. Jag kvitterar med frågan: Läser finansutskottets ordförande sitt eget betänkande?

Det går bra att titta i sammanfattningen, första sidan, första raderna: "— — — ekonomin är överhettad inom flera områden. Samtidigt pekar flera faktorer på att expansionen i världsekonomin kommer att dämpas. Situationen i Sverige förbättras inte av att de senaste årens gynnsamma utveckling grundats på en konsumtionsledd tillväxt", dvs. något helt annat än det som var innehållet i den tredje vägens politik.

"Skall en bestående tillväxt kunna upprätthållas", står det vidare i betänkandet, "krävs att kapitalbildningen ökar, — — —. Utrymmet för nominella löneökningar är också mycket begränsat under både 1988 och 1989 — — —."

Det låter inte så uppåt. Inte är det någon världsmästare som talar.

Arne Gadd och finansutskottets övriga socialdemokrater skriver i den korta del av utskottsbetänkandet som handlar om den egna politiken — Arne Gadd citerade det också i dag — att det är en princip för budgetpolitiken att "det totala skattetrycket måste begränsas". Med hänsyn till att detta är allt som sägs om den tänkta utvecklingen av skattetrycket måste jag få fråga: Vad betyder det?

Man kanske kan dra slutsatsen att skattetrycket inte får vara obegränsat, men inte ens 100 % är faktiskt någon yttersta gräns. Det är fullt möjligt att åtminstone någon tid ta ut mer än 100 % av landets samlade inkomster i skatt, om man nämligen tillämpar modellen från pensionskatten och vid sidan av att dra in alla inkomster konfiskerar enskilda människors tillgångar.

Uttrycket att skattetrycket måste begränsas anger i alla fall att en gräns måste dras. Men var skall det ske? Skall gränsen dras vid de 57 % av bruttonationalprodukten där skattetrycket ligger nu? Är Arne Gadd då beredd att vidta de åtgärder, bl. a. införande av inflationsskydd för skatteskanlan, som krävs för att skattetrycket inte automatiskt skall öka?

Eller tänker sig Arne Gadd, i likhet med Ingvar Carlsson, att skattetrycket åter skall föras ner till 51,5 %? Men då krävs det, eftersom jag utgår ifrån att Arne Gadd i likhet med mig vill undvika ofinansierade skattesänkningar, att de offentliga utgifterna skärs ner med över 60 miljarder.

Jag frågade redan i mitt huvudanförande, och jag påminner om det nu, i hopp om att få svar: På vilka områden tänker ni socialdemokrater spara? Är det på statsbidragen till kommunerna eller någon annanstans? Jag talar nu inte om de sex miljarder vi moderater sparar i år utan om 60 miljarder. Svara på det!

**Anf. 7 ANNE WIBBLE (fp) replik:**

Herr talman! Arne Gadd sade att bristerna i den förda ekonomiska politiken beror på att regeringen inte kan få parlamentariskt stöd för en nödvändig åtstramning. Vad han säger är alltså i klartext att Sverige har en för svag regering eller, om man så vill, att vi har en för stark opposition. Jag har ett bra botemedel: Vi byter!

Sedan ägnade han sig åt att i huvudsak tala om att skiljelinjen i ekonomisk politik i Sverige går i synen på den fulla sysselsättningen. Faktiskt ägnade jag nära 20 minuter åt att tala om hur man bäst uppnår full sysselsättning. Jag kan inte se att detta skulle utgöra någon skiljelinje.

Däremot finns det uppenbarligen en skiljelinje i fråga om de medel vi vill använda. Arne Gadd framhöll i sitt anförande detsamma som står i betänkandet, att marginalskattesänkningar inte är bra, det vill man inte ha. Faktiskt sade han t. o. m. att sänkta marginalskatter skulle försvåra avtalsrörelsen. Det strider mot det finansministern har skrivit i direktiven till sin skatteutredning, men det får ni väl göra upp internt.

Låt mig fråga på ett annat sätt. Jag misstänker att Arne Gadd ändå inte vill förneka att de skatteregler vi har påverkar människors beteende. Man väljer att arbeta si eller så mycket beroende på ersättningen efter skatt. Man väljer att spara på det ena eller andra sättet beroende på om räntan är hårt beskattad eller inte. Man väljer kanske rent av att ta en lott i A-lotteriet, därför att det är skattefritt om man vinner, hellre än i något annat lotteri.

Beteendet påverkas alltså av skattereglerna. Om man då ändrar skattesatserna, ändras beteendet, det borde inte vara svårt att förstå.

Om man t. ex. gjorde A-lotteriets vinster skattepliktiga, skulle nog färre ta chansen att köpa en lott just där. Om man t. ex. skulle ta bort skattefriheten i allemanssparandet, blev det nog färre som vill spara just i den formen.

Beteendet ändras, om skatterna höjs, det lönar sig mindre. Det ligger faktiskt rätt mycket av sunt förnuft i det, och det fungerar även i motsatt riktning.

Låt mig ta ett annat exempel. För några år sedan infördes skattefrihet för bär- och svampplockning. Om man plockar blåbär eller lingon och säljer för högst 5 000 kr., blir det ingen skatt. I år finns det en socialdemokratisk motion som säger att samma skattefrihet skall gälla plockande av kottar. De tre socialdemokrater som står bakom den motionen har uppenbarligen förstått det finansutskottets socialdemokratiska ledamöter inte har fattat, nämligen att lägre skatt stimulerar till extra insatser.

Konstigare än så är det faktiskt inte, Arne Gadd, och vi i folkpartiet tycker att det är minst lika angeläget att stimulera till vidareutbildning och satsning på nyföretagande som att stimulera folk att plocka bär, svamp eller kottar. Vad är det för fel på det?

**Anf. 8 GUNNAR BJÖRK (c) replik:**

Herr talman! Finansutskottets ordförande ger en mycket positiv bild av regeringspolitiken, nästan på gränsen till skrytsam – men det är naturligtvis inte så man skall tolka det hela.

Vi har världens lägsta arbetslöshet, säger Arne Gadd. Det faktum att det råder ganska stora regionala obalanser i landet måste väl ändå ge anledning

för Arne Gadd att fundera över hur vi sköter sysselsättningen. I 13 av landets kommuner är arbetslösheten över 5 %, och 19 kommuner har mer än 4,7 % arbetslöshet. Men Arne Gadd ägnar sig åt att beskriva det som att vi inte har några sysselsättningsproblem i det här landet.

Jag tycker att socialdemokraternas tal om att de har lyckats fullt ut när det gäller arbetslösheten ringer ganska illa i öronen på en hel del kommunalmän och en del riksdagsmän från olika delar av landet.

Vad beträffar kommunal skatteutjämning vill jag minnas att anslagen för det ändamålet fyrdubblades under de icke-socialistiska regeringsåren. Det var en ganska rejäl satsning som gjordes på den tiden.

Hans Petersson i Hallstahammar tog upp ett viktigt resonemang, tycker jag, om fördelningspolitiska frågor som jag har anledning att instämma i.

I fråga om de goda effekter som Hans Petersson anser att spardelegationens annonser har haft vill jag gärna säga att vi ingenting vet om huruvida de förändrar sparkvoten eller inte. Däremot har jag en mycket bestämd åsikt om vem som bör sköta de sparfrämjande åtgärderna. Jag började min bana som bankman, och jag ägnade då en stor del av min tid åt just sparfrämjande åtgärder. Sparbanksrörelsen har gjort historiska insatser genom att ta det ansvaret. Varför skall man nu plötsligt låta en statlig myndighet sköta det som jag tycker att bankerna skall sköta? Varför skall vi inte för en gångs skull ställa litet krav på bankerna, Hans Petersson?

**Anf. 9 TALMANNEN:**

Repliken avser Arne Gadds anförande.

**Anf. 10 GUNNAR BJÖRK (c) replik:**

Herr talman! För att då anknyta till vad Arne Gadd sade om skattepolitiken vill jag framhålla att centern anser att skattepolitiken bör ses som en helhet, där rättvisa kommunalskatter är en viktig bit. Sänkt och differentierad moms på mat är en annan viktig bit, som gynnar barnfamiljer och pensionärer. Sänkt skatt på den statliga sidan för låginkomsttagare är också en viktig bit.

Man skall se alla de här sakerna i ett sammanhang. Då framgår det att centern har en fördelningspolitisk syn på skattepolitiken.

Skälet till att vi är motståndare till det förslag beträffande bensinskatten som socialdemokraterna och vpk gjort upp om – hur det går får vi se den 16 mars – är det faktum att ett genomförande av förslaget skulle drabba vissa regioner mycket hårt. Ställ upp på uranskatten i stället!

Slutligen: Arne Gadd grundar sitt omdöme om den socialdemokratiska regeringen på hur SAF:s direktörer uttalar sig. Arne Gadds inspirationskälla är alltså numera SAF:s direktörer. Tydligen har arbetarrörelsen helt spelat ut sin roll som inspiratör åt finansutskottets ordförande.

**Anf. 11 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:**

Herr talman! Arne Gadd inledde med att säga att oppositionens kritik inte var trovärdig, och sedan gick han åt de borgerliga partierna. Eftersom jag räknar mig till oppositionen vill jag upprepa vad jag redogjorde för i mitt

anförande, nämligen att vi egentligen har det enda alternativet till den förda ekonomiska politiken.

Vi har inte utgångspunkten för vår kritik huvudsakligen i Veckans Affärer, utan vi har den i hur folk upplever verkligheten ute i landet: pensionärer, skolarbetare, vårdarbetare, handelsanställda, lågavlönade som har fått stå tillbaka under lång tid, de som är utsatta för de regionala kriserna, de som blir arbetslösa ute i bruksbygderna – jag har färska exempel från mitt eget hemlän. Där har vi utgångspunkten för vår kritik av den förda ekonomiska politiken och inte i huvudsak i Veckans Affärer.

Naturligtvis är det mycket positivt som har hänt. Människor har fått arbete i större omfattning. Det skulle aldrig falla mig in att försöka förneka det. Men samtidigt som människor arbetar mer har kapitalägarnas andel av förädlingsvärdet ökat. Människor har alltså fått en mindre andel av det sammanlagda värde som de producerar, och det tycker jag är en väldigt viktig fråga att ta upp till diskussion. Det har verkligen med fördelningspolitik och ekonomisk politik att göra.

Hörde jag rätt? Sade Arne Gadd i sin kritik av den borgerliga politiken att marginalskattesänkningar bara gynnar höginkomsttagarna? Det var vad vi sade när ni gjorde upp om marginalskattesänkningar under den underbara natten 1972. Vad jag vet skall den nya skatteutredning som sitter också ha sin inriktning på att sänka marginalskatterna – alltså en politik som i huvudsak gynnar höginkomsttagarna, Arne Gadd. Ni pressas undan för undan bort från era paroller i den verkliga politiken och tvingas ställa er i samma lilla cell som borgarna. Det är faktiskt ett av problemen.

Sedan till våra förslag om finansiering. Vi underfinansierar med tolv miljarder, säger Arne Gadd. Jag berörde redan inledningsvis att vi har litet olika antaganden i våra beräkningar, och vi räknar med att vårt förslag är finansierat. Jag kan ju bara nämna för alla som minns hur det var förra året, när man så häftigt gick emot våra väldigt försiktiga förslag till utgiftsökningar och sedan fick inkomster under budgetåret som rörde sig om tiotals miljarder utöver vad man hade tänkt sig. I det sammanhanget var våra förslag rena felräkningspengar.

Så säger Arne Gadd att vi har minskat vårt handlingsutrymme, för vi har tagit i anspråk allt vad regeringen har anvisat i pengar. Vi är ju tvingade att redovisa våra förslag nu, trots att regeringen inte gör det, för skulle inte regeringen komma med något förslag under våren har vi ingen motionsrätt. Vi lägger fram inriktningen av vår ekonomiska politik nu. Det slutliga resultatet ser vi efter kompletteringspropositionen.

**Anf. 12 ARNE GADD (s) replik:**

Herr talman! Jag har fått uppleva det jag inte trodde att jag skulle kunna få uppleva, nämligen att Lars Tobisson med förtjusning citerar finansutskottets majoritetens sammanfattning. Jag hoppas att det skall bli en reaktion som står sig framåt i tiden.

Anne Wibble citerar finansutskottets skrivning, att det inte har gått att skapa ett parlamentariskt stöd för en stark finanspolitik, och skämtar till det hela så, att vi har en svag regering och en stark opposition. Jag vill påminna henne om en debatt på det temat en gång för mycket länge sedan, då en

annan oppositionsledare talade om oppositionens styrka och fick svaret av Tage Erlander: Är den så bra, så skall den naturligtvis få vara kvar som opposition.

Jag tror uppriktigt sagt att den sammantagna politik som ni tre partier för bäddar för gör att ni förtjänar att vara i opposition en ganska så lång tid framåt. Det var det som låg bakom näringslivets kritik av er i Dagens Industri. I och för sig var det ingen uppslutning kring en socialdemokratisk politik, som Hans Petersson i Hallstahammar försöker få det till, utan det var ett enkelt konstaterande att de borgerliga partierna nu för en politik som näringslivet har insett inte är bra för landet. Näringslivet är ingen uppbackare av socialdemokratisk politik i sig, men när detta näringsliv sviktar i tilltron till borgerligheten förstår man hur borgerligheten har det.

Självfallet är skattepolitik, Gunnar Björk, en mycket viktig sak, men när centerpartisten Gunnar Björk börjar tala om att centerns skattepolitik tar hänsyn till låginkomsttagarnas situation blir man ändå litet häpen. Ni har i de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken ställt er bakom en skattepolitik som koncentrerar sig kring marginalskattesänkningar. Effekten av ert förslag blir att centerns förslag i princip gynnar höginkomsttagarna. Detta kan inte centerpartiet komma undan med den enkla teknik som man har använt i FiU 20, nämligen att man först reserverar sig tillsammans med de två övriga borgerliga partierna och sedan kompletteras detta med en reservation över den egna reservationen. Den som läser reservation 1 och reservation 2 förstår vad jag menar. Nu får ni lov att skärpa er i centern! Var befinner ni er i det här sammanhanget? Är ni ett borgerligt parti eller är ni någonting annat? Är ni över huvud taget någonting?

**Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:**

Herr talman! Arne Gadd nöjde sig med att till mig replikera att det var roligt att jag hade citerat sammanfattningen i betänkandet och kallade den för den socialdemokratiska utskottsmajoritetens, eller vad det nu var. Jag vill upplysa Arne Gadd om att ingen har reserverat sig mot sammanfattningen, utan den brukar vi stå enigt bakom. Det kan vara bra att veta till nästa gång.

Arne Gadd svarade däremot inte på min fråga, var socialdemokraterna skall skära ner statsutgifterna i en omfattning av hela 60 miljarder. Jag tolkar det så, att Arne Gadd för sin del inte vill infria statsminister Ingvar Carlssons utfästelse att skattetrycket skall minska med 60 à 70 miljarder. Med hänsyn till den misstro och den ovilja mot bl. a. marginalskattesänkningar som finansutskottets ordförande visade är frågan om han ens vill hålla skattebördan oförändrad. Jag förmodar att Arne Gadd kommer att stödja de nya skattehöjningar som finansministern tydligen ägnade sig åt att presentera vid en presskonferens i morse samtidigt med att finansdebattens första omgång pågick.

När ni socialdemokrater talar om stramare finanspolitik menar ni alltså skattehöjningar. Ni anklagar oss på den borgerliga sidan för att med offentliga utgiftsminskningar och åtföljande skattesänkningar skapa ett större utrymme för privat konsumtion, som är mera importkrävande än offentlig konsumtion. Men, Arne Gadd, har ni aldrig tänkt på att under de senaste åren, då skattebördan alltså har höjts från drygt 50 upp till 57 % av

bruttonationalprodukten eller med över 5 procentenheter, har också den privata konsumtionen ökat i mycket snabbt tempo, t. o. m. mer än dubbelt så mycket som den totala produktionen? Skattehöjningar har alltså inte visat sig vara ett verksamt sätt att begränsa den privata konsumtionen och importen. Det betyder naturligtvis inte med nödvändighet att det omvända gäller, att en sänkning av skattetrycket skulle dämpa den privata konsumtionen, men ett omvänt samband behöver inte vara någon omöjlighet. Kan den privata konsumtionen öka då skattetrycket stiger, bör det också vara möjligt att den minskar trots att skattetrycket sänks. Vad det handlar om är att skapa sådana villkor att människor ökar sitt sparande. En första förutsättning är att skattetrycket minskas, så att de får större utrymme för att spara. En andra förutsättning är att marginalskatterna sänks, så att läncfinansierad konsumtion ter sig mer ofördelaktig än vad den gör i dag. För det behövs inga avdragsbegränsningar. Men dessutom krävs att tilltron återvänder till att spelreglerna inte ändras, utan att man får behålla de pengar som man en gång har satt av för sin framtid.

**Anf. 14 ANNE WIBBLE (fp) replik:**

Herr talman! Arne Gadd återkommer till det parlamentariska läget. Men han berör inte dagens läge, utan han tar upp en debatt som fördes mellan Tage Erlander och, förmodar jag, förre folkpartiledaren Bertil Ohlin, troligen på 1950-talet. Detta säger något om svårigheten för socialdemokraterna att hitta argument för sin uppfattning i dag.

Sanningen är den att folkpartiet varje år har lagt fram förslag om ett stort antal utgiftsbegränsningar. Regeringen har bara haft att välja. Om regeringen inte vill ha förslagen, är det regeringens val. Folkpartiet förbehåller sig rätten att granska regeringens förslag och att avgöra vilka vi tycker är bra och dåliga. Detta är faktiskt en av oppositionens viktigaste uppgifter i parlamentet. Regeringens förslag till budgetförstärkningar består faktiskt mest av skattehöjningar, vilket vi i folkpartiet anser vara skadligt för svensk ekonomi. Att ni socialdemokrater ständigt säger ett och gör ett annat är inget skäl att vänta att andra partier skall vara lika principiösa, och det gäller inte oss i folkpartiet.

Arne Gadd har hittills inte ägnat någon tid åt att beskriva vilken ekonomisk politik socialdemokraterna vill sätta i stället för den de inte vill ha. Det vakuum som fanns före debatten har inte fyllts med något innehåll. Det mest konkreta är de sex punkter om budgetriktlinjer som står uppräknade i betänkandet. Två av dem har redan övergivits. Det står nämligen som första punkt att reformer skall finansieras genom att andra utgifter minskas. Som sista punkt står att det totala skattetrycket måste begränsas. Lars Tobisson kritiserade också dessa två punkter. Tydligt skall nu den resterande s. k. devalveringskompensationen till pensionärerna inte finansieras genom andra utgiftsbegränsningar, utan i stället genom höjda arbetsgivaravgifter, dvs. höjda skatter. Den sista punkten, att det totala skattetrycket måste begränsas, har funnits med i många år, alltmedan skattetrycket har höjts från ungefär 51 % till 56 % eller ännu mer av nationalinkomsten. Vill ni verkligen att någon skall tro på era riktlinjer? Tyvärr finns det nog ett vakuum, även i fråga om de budgetpolitiska riktlinjerna.

**Anf. 15 GUNNAR BJÖRK (c) replik:**

Herr talman! Arne Gadd tar upp centerns skattepolitiska syn. Centerns skattepolitiska förslag innefattar ett skattepaket med en fördelningspolitisk profil, med en sänkning av matmomsen, vilket skulle kunna vara ett positivt inslag i en lönerörelse, en bra och rättvis kommunalskatt, en sänkning av marginalskatten och en minskning av skatten på det statliga området för dem med lägre inkomster. Vi har alltså en klar fördelningspolitisk profil. Den skulle också kunna vara bra i en lönerörelse, för att stimulera till bra avtal.

När det gäller skattepolitiken är det viktigt att komma ihåg att man i 1981 års skattereform, som tillkom under de icke-socialistiska regeringsåren, lyckades komma ifrån en situation där 80–90 % av inkomstagarna hade över 50 % marginalskatt till ett läge där 80–90 % av inkomstagarna i dag har under 50 % marginalskatt. Sedan har detta förslag urholkats på många sätt. Först och främst bröt sig socialdemokraterna loss från denna överenskomelse. Man fullföljde inte reformens intentioner med en inflationsskyddad skatteskala efter 1985. Man förlorade från socialdemokraternas sida de fördelningspolitiska komplement som en marginalskattereform förutsätter. Man urholkade skatteutjämningen mellan kommunerna som jag tidigare tog upp. Nu är det de fattiga och små kommunerna i Syd- och Mellansverige som får dras med sviterna av denna socialdemokratiska politik. Man har också från regeringens håll missat att kombinera marginalskattesänkningar med fördelningspolitiska skatteåtgärder, vilket skulle ha varit stabiliseringspolitiskt mycket viktigt. En sänkning av skatten på baslivsmedel har en betydande fördelningspolitisk profil. Det tror jag inte att någon komma ifrån.

Slutligen vill jag nämna en sak som jag tycker är viktig, nämligen kommunalskatterna. Många argumenterar som om kommunalskatterna inte skulle ha någon som helst effekt ur marginalskattesynpunkt, vilket ju är fel. När kommunalskatten på ett par decennier höjdes från omkring 15 kr. till omkring 30 kr. på varje hundralapp, innebar det i praktiken en höjning av marginalskatterna för alla människor med ungefär 15 %. När kommunalskatten nu varierar från knappt 26 kr. till drygt 33 kr. i olika kommuner, innebär det att alla människor i högskattekommunerna har 7 % högre marginalskatt. En rättvis kommunalskatt är alltså ett oerhört viktigt instrument i ett marginalskattetänkande, vilket jag tycker kommer bort i debatten. Om man skall komma till rätta med marginalskatteeländet, måste man ta ett snabbt steg mot rättvisa kommunalskatter för att man skall kunna ha ungefär samma servicenivå i alla kommuner.

**Anf. 16 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:**

Herr talman! Utan att föra någon debatt med Gunnar Björk kan jag hålla med honom om det sista han sade, att kommunalskatterna är oerhört viktiga. Jag sade också i mitt anförande att man måste inrikta sig på att bekämpa höjning av kommunala skatter och avgifter, eftersom de, på samma sätt som momsens, relativt sett är tyngst för vanligt folk med små inkomster.

Hur är det nu med marginalskatterna, Arne Gadd? Hörde jag rätt när Arne Gadd i sin kritik av de borgerliga förslagen sade att en sänkning av marginalskatterna gynnar höginkomstagarna? Detta är intressant, eftersom

socialdemokraterna har gjort upp om marginalskattesänkningar och uppenbarligen är beredda att gå vidare med sådana. Marginalskattesänkningar är något som jag inte alls tycker är angeläget. Det är inte marginalskatterna som är det stora problemet för de vanliga inkomstagarna, utan det är kommunala skatter, avgifter och moms.

Vi har i vår samlade budgetpolitik lagt fram ett förslag för 1989 års skatteskalor som innebär lättnader för människor med låga inkomster och skärpningar för dem med höga inkomster. På så vis har vi, utifrån de antaganden som vi har gjort om löneutvecklingen, kunnat finansiera denna förändring av skatteskalorna inom skatteintäkternas ram på detta område. Resultatet blir alltså plus minus noll.

Jag skulle vilja säga några ord om matmomsen, som sedan länge är en vpk-fråga. Jag tror att första gången jag var ute och samlade namn till stöd för vårt förslag om matmomsen var 1970. Problemet med en sänkning av matmomsen är delvis finansieringen, som alla hävdar. Vi föreslår att man skall gå utanför momsens ram när man finansierar en sänkning. Ett av problemen i den utredning om en sänkning av matmomsen som jag tidigare satt med i, var att en sänkning till varje pris skulle finansieras med höjda skatter på andra varor. På så vis blir det inte samma nettoeffekt för människor. Man har ju behov av många andra varor, för vilka skatten skulle kunna höjas. Från vårt parti kan vi givetvis tänka oss vissa punktskatter av lyxskattekaraktär. Det finns umbärliga varor som man kan belägga med skatt. Men i huvudsak måste man söka sig ut och beskatta kapitalet, förmögenheter, aktieomsättning och annat där tillflödet av nya förmögenheter sker och där penninghögarna växer. Det är där man måste hämta finansieringen för att kunna ro hem en sådan här rättvisereform.

Över huvud taget anser jag att det är oerhört viktigt att göra något åt matpriserna, som har stigit mer än andra priser under lång tid. Därför är de vanliga människorna utsatta för en orättvis inflation som slår hårdare mot människor med små inkomster och stora matutlägg än mot andra, exempelvis höginkomsttagare, som inte lägger så stor andel av sina utgifter på maten.

**Anf. 17 ARNE GADD (s) replik:**

Herr talman! Lars Tobisson hade för sig att socialdemokratin skulle ta bort 60 miljarder ur statsbudgeten. Men några sådana besparingsplaner har vi inte alls. Herr Tobisson kan hitta på andra frågor att komma med. Jag trodde att han förstod själv att det inte behövdes ställas någon fråga om detta.

Sedan var det en intressant diskussion. Han observerade att när skattestrycket för någon tid sedan höjdes, då ökade också konsumtionen. Och som den anhängare jag gissar att han är av den reaganska ekonomin, drog han slutsatsen att sänker man skattestrycket, då kommer också konsumtionen att minska. När USA:s första man nu sannolikt försvinner ur politiken, har hans teorier ändå en företrädare i denna riksdag, även efter höstens val, gissar jag, i Lars Tobisson.

Anne Wibble frågade: Var finns socialdemokratin politik? Ja, vi har ju behandlat regeringens finansplan, och den socialdemokratiska gruppen i finansutskottet har försökt argumentera så gott det går för att utskottet skulle stödja regeringens politik. I den mån detta har gått fru Wibble helt förbi tar

jag delvis på mig skulden. Jag kan ju ge extralektioner om hon vill, men det är nog ganska svårt att få något slags förståelse. Jag tror att det sitter djupare när det gäller Anne Wibble än att bara förklara mera.

Vad Gunnar Björk sade skulle jag nästan vilja ha inspelat på band. Han använde uttrycket "centerns skattepolitiska syn", och så talade han om rättvisa och om skattesänkningar och om allt möjligt annat. Men den lilla enkla fråga som centerpartiet måste vara beredd att snart svara på är: Varför allierar ni er då med moderata samlingspartiet, när ni syftar till att övertyga människorna om att ni har något slags fördelningspolitisk ambition? Är ni besläktade med moderata samlingspartiet och dess fördelningsyn, eller har ni någon annan syn? Det går inte att komma ifrån att detta är avgörande att få svar på.

Till sist beträffande matmomsen, som har dykt upp i diskussionen igen: Jag vill erinra Gunnar Björk om att när den senaste utredningen kring matmomsen publicerades, då var samtliga partier, inkl. centern, helt eniga om två saker. Det första var att reformen skulle kosta mycket stora belopp som inte var förenliga med vad samhällsekonomin krävde. Det andra var att de fördelningspolitiska effekterna av en sådan sänkning inte alls var så positiva som ni nu söker ge sken av att de är. Den som har höga matkostnader får ju en mycket stor subvention om matmomsen tas bort. Vi skall gå andra vägar för att hjälpa de ekonomiskt svaga än att ge miljardbelopp sannolikt mest till höginkomsttagarna.

**Anf. 18** Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag beklagar att jag på grund av en morgontidig presskonferens – morgontidig av börsetiska skäl – inte kunde närvara ända från debattens början och därmed avnjuta hela Lars Tobissons anförande. Lars Tobisson lär ha klagat en hel del över detta, trots att statsministern satt i sin bänk och lyssnade.

Jag tycker att en statsminister kunde duga nog så bra som åhörare, i varje fall om man inte har för stora pretentioner. Dessutom är det faktiskt så inom det socialdemokratiska partiet att vi ersätter varandra – kan spela på flera platser i laget, så att säga. Det tycks inte vara fallet inom moderata samlingspartiet, och jag kan i och för sig förstå om Lars Tobisson inte har något större förtroende för sin partiledare som mottagare av ekonomiska budskap.

Lars Tobisson kallade den tredje vägens ekonomiska politik en uppumpad propagandaballong. Nå, låt oss då se vilka det är som pumpar.

Jag skulle vilja inleda mitt anförande med ett ganska långt citat. Det är en utomstående betraktares bedömning av läget i den svenska ekonomin just nu, i februari 1988. Det lyder så här:

"Sveriges ekonomi har påtagligt förstärkts under senare år. De stora underskotten i budget och bytesbalans som karakteriserade det tidiga 80-talet har så gott som helt eliminerats. Statsbudgetens underskott har dramatiskt skurits ned genom neddragningar av utgifter, särskilt när det gäller industristödet. Ekonomins konkurrenskraft och bytesbalans har förbättrats genom devalveringar 1981 och 1982, förbättrade terms of trade" – dvs. bytesförhållande – "1985 och 1986, och genom att prisskillnaderna

mellan Sverige och dess främsta handelspartners gradvis minskats. Ökad export och förstärkt bytesbalans har minskat landets skuldbörda. Samtidigt har arbetslösheten hållits på en mycket låg nivå och den industriella sektorn vitaliserats.

Emellertid fortsätter pris- och kostnadsstegringen att vara snabbare i Sverige än i dess främsta handelspartners, vilket medför problem för den ekonomiska politiken. Om utvecklingen fortsätter, kommer konkurrenskraften i den svenska ekonomin att urholkas och den pågående ekonomiska återhämtningen att vändas, vilket skulle hota ekonomins förmåga att skapa en tillväxt, tillräckligt stark att upprätthålla välfärden. Således blir en central fråga för den ekonomiska politiken under de närmaste åren att nå en dämpad lönestegringstakt.”

Jag kan instämma i varje ord i denna lägesbeskrivning – både när det gäller de positiva resultaten och när det gäller svårigheterna och uppgifterna framöver. Men det verkligt intressanta är citatets ursprung. Det är den amerikanska s. k. ratingfirman Standard & Poor's senaste betygsättning av Sverige som internationell låntagare, där vi också fick högsta betyg. Det är alltså författat av de mest yrkesmässigt kritiska bedömare som över huvud taget finns att tillgå – och som rimligtvis inte kan misstänkas ha några som helst motiv för att hjälpa en svensk socialdemokratisk regering att pumpa upp någon propagandaballong.

För något sådant kan inte heller oppositionspartierna i Sveriges riksdag misstänkas. I sin iver att nu, detta valår, angripa regeringen tar man till en svartmålning som nästan utmanar löjet. Skulle man tro dem, befinner vi oss snart på fattighuset allihop. Landet är, enligt deras beskrivning, på väg mot avgrunden.

Det här är ett bekymmer inte bara därför att det försvårar en seriös debatt om den ekonomiska politiken och om vad som behöver göras, utan det mest bekymmersamma är att oppositionspartiernas idéer om hur den ekonomiska politiken skall bedrivas inte alls går ihop med deras beskrivning av ekonomins tillstånd. Man säger att vi är fattigare än någonsin – men lovar svenska folket stora standardlyft, som skall tas ur tomma luften, dvs. lånas upp. Man målar upp en hotbild av framtida arbetslöshet – men vill samtidigt försvaga samhällets förmåga att klara sysselsättningen.

Med de alternativ för den ekonomiska politiken som oppositionen viftar med, är det faktiskt en stor lycka att Sverige *inte* befinner sig i det läge man beskriver. Tvärtom står den svenska ekonomin i väsentliga avseenden väl rustad att möta framtiden. Vi har – numera – hyggliga statsfinanser. Industrin står stark. Lönsamheten är god. Investeringarna växer. Vi har låg arbetslöshet och en stigande sysselsättning. På alla dessa punkter är läget nu långt bättre än det var under krisens dagar i slutet av 70-talet och början av 80-talet.

Det gäller också om man jämför med många andra, problemfyllda länder i vår omvärld. Ett grannland, som för bara ett par år sedan av moderaterna hölls fram som ett föredöme i den ekonomiska politiken är det borgerligt styrda Danmark. I dag tvingas Lars Tobisson att dra i väg till Island för att hitta något slags föredöme. Danmark har han övergett, och det är lätt att förstå varför.

Danmark är i dag världens mest skuldsatta nation, och skulderna bara ökar. Arbetslösheten ligger högt, och ändå stiger kostnaderna nu mycket snabbt. Varningsrop höjs för att Danmark inom några år kommer att ställas under Internationella valutafondens ekonomiska förmyndarskap. Så gick det med den moderata sagan.

Så är det inte i Sverige. Men det hindrar inte att även vi har problem – problem som angavs tydligt i det jag inledningsvis citerade ur Standard & Poor's betygsättning av Sverige. Inflationen är för hög och lönekostnaderna har stigit för snabbt.

Kampen mot inflationen är avgörande för hur den svenska ekonomin kommer att utvecklas de närmaste åren. Den preliminära nationalbudgeten visar att det krävs en ordentlig dämpning av pris- och lönestegringen. Bara då blir det möjligt att bevara sysselsättningen och samtidigt förstärka bytesbalansen.

Oppositionen beskärmar sig mycket över det hot mot konkurrenskraft och sysselsättning som inflationen utgör. Men man undviker med stor noggrannhet att ange den egentliga orsaken till att detta hot existerar.

Att inflationen har visat sig vara en segare motståndare än vad många väntat är till en del en följd av framgångarna i den ekonomiska politiken i övrigt. Det är det höga efterfrågetrycket, inte minst på arbetsmarknaden, som är huvudförklaringen till att kostnader och priser stiger. Och den ambitiösa uppgift som vi har åtagit oss är att pressa tillbaka priser och kostnader samtidigt som efterfrågetrycket och sysselsättningen hålls uppe.

Det är det som skiljer oss från andra länder. Det är den uppgiften vi nu brottas med. Det kräver att både finans- och penningpolitiken bedrivs med stor fasthet och konsekvens.

De borgerliga partierna hittar egentligen inga angreppspunkter på regeringens politik i dessa delar. Det är typiskt att Gunnar Björk som enda angreppspunkt hittar att jag räknat fel på budgetsaldot. Han förfasar sig över att finansutskottets majoritet år efter år accepterat vad han kallar Feldts felräkningar vad gäller budgetunderskottet. Nu kan det, Gunnar Björk, hänga samman med att underskottet hela tiden sjunkit snabbare än vad vi själva vågat kalkylera med, till skillnad från perioden 1976–1982 då andra finansministrar, budgetministrar och ekonomiministrar varje år räknade så fel att underskotten blev större än vad regeringen kalkylerade med. Det är en ganska väsentlig skillnad.

I finanspolitiken påstår man att man har ansträngt sig för att föra samma strama politik som regeringen. Nu är det knappast sant – men retoriken ger ändå besked om att här har den borgerliga delen av oppositionen inga nya idéer. I stället flyr man till föreställningen att sänkta marginalskatter skulle vara huvudvägen till lägre inflation, att höjda avgifter till A-kassan skulle dämpa löneökningarna och att ökad kapitalimport via slopad valutareglering skulle lösa våra problem med för hög konsumtion och för lågt sparande.

Det må vara de borgerliga partierna obetaget att tro att åtgärder av det slaget skulle lösa våra ekonomiska problem. Men både erfarenhet och beprövad teori talar ett annat språk. Sänkta marginalskatter kan vara bra, men sänkta marginalskatter har t. ex. i Storbritannien inte förmått hindra att inflationen nu växer i detta land – när arbetslösheten går ned. Och slopad

valutareglering kan inte rädda Danmark ur sin kris – tvärtom är underskotten i betalningsbalansen nu större än någonsin, därför att danskarna förbrukar mer än de producerar. Det kan valutaregleringen inte göra ett dugg åt.

För Sveriges del är ekonomiska bedömare ense om att den snabba tillväxten av den privata konsumtionen är en huvudfaktor bakom det senaste årets försämring av utrikesaffärerna. I den mån finanspolitiken skall stramas åt, bör det därför riktas mot den privata konsumtionen. Här och var i de borgerliga motionerna kan man också finna kritik mot att finanspolitiken släppt fram en för stor och för snabb privat konsumtionsökning.

Den praktiska politik man föreslår innebär inte bara att finanspolitiken försvagas utan också att den privata konsumtionen skruvas upp kraftigt. Omfattande ofinansierade skattesänkningar och höjda bidrag till hushållen skulle medföra en ökad privat konsumtion – inte en sänkt – och ett ökat bytesbalansunderskott – inte ett minskat. De skulle sannolikt också på sikt medföra kraftiga ökning av budgetunderskottet.

Finansutskottet påpekar i sitt betänkande mycket riktigt att de borgerliga föreslår fleråriga program för långtgående skattesänkningar – utan att redovisa hur dessa skall finansieras annat än i själva inledningsskedet. För moderaternas vidkommande gäller t. ex. att staten under de närmaste tre åren får ett inkomstbortfall på närmare 40 miljarder kronor. Folkpartiet ligger inte så långt efter. Deras skattereform kan beräknas kosta ca 30 miljarder. I båda fallen gäller att inte mer än en tiondel av detta drabbar statsinkomsterna under nästa budgetår. Det beloppet är finansierat. Men hur skall de övriga nio tiondelarna finansieras, samtidigt som finanspolitiken skall vara stram och bytesbalansen förbättras? Det måste bli fråga om drakoniska nedskärningar i den kommunala verksamheten, av dagis, sjukhus, skolor, färdtjänst och hemvård för de gamla.

Ett på nytt växande budgetunderskott kan också bli följden av den oenighet de borgerliga visar upp om hur budgetpolitiken skall utformas. Alla tre talar visserligen om behovet av stramhet i finanspolitiken, men enigheten finns bara om att skatterna skall sänkas – även om de är oeniga om hur sänkningen skall gå till – och om att stödet till arbetslöshetskassorna skall skäras ned.

I övrigt tycks "samsynen på större besparingar vara begränsad", för att använda finansutskottets syrliga kommentar. Låt mig ge några exempel.

Moderaterna vill skära ned biståndet till u-länderna. Det vill inte de andra. Tvärtom vill folkpartiet på sikt fördubbla biståndet.

Folkpartiet vill skära ned mjölksubventionerna. Centern vill tvärtom genom skattesystemet subventionera maten ytterligare.

Centern vill höja energiskatten. Det vill inte de andra. Tvärtom vill moderaterna upphäva resultatet av folkomröstningen om kärnkraften för att få billigare el.

Moderaterna vill dra in 11 miljarder från kommunerna. Så långt vill inte de övriga gå. Centern för i stället fram en utbyggnad av den kommunala skatteutjämningen som främsta krav när det gäller kommunerna.

Moderaterna och folkpartiet vill försämlra sjukpenningen och delpensionen. Centern går emot.

Moderaterna vill dessutom försämlra föräldraförsäkringen. På den punk-

ten får de mothugg både från folkpartiet och centern.

Alltså: De borgerliga är i ord ense om att budgeten bör förstärkas. Men när det kommer till den praktiska politiken är de bara eniga om att budgeten skall försvagas genom skattesänkningar. Om finansieringen är de i varje konkret fall oeniga om hur den skall gå till. De skriver flott ut notan – men råkar sedan i gräl om vem som skall betala. Resultatet blir naturligtvis att ingen betalar, precis som vi fick beskåda under de borgerliga regeringsåren med ett ständigt växande budgetunderskott, trots allt tal om behovet av en stramare finanspolitik.

I det borgerliga lägret intar den moderata politiken en särställning. Den lyckas med att vara både oansvarig och orättfärdig. Den är tryfferad med populistiska löften om skattesänkningar – som, om de konfronteras med den bistra verkligheten, skulle ställa moderaterna inför valet att antingen låta budgetunderskottet gå i höjden eller att driva igenom stora nedskärningar av välfärden.

När det gäller moderaternas inställning till sådana nedskärningar måste jag erkänna att jag är en smula förvånad. I valet 1982 förde de borgerliga fram förslag om försämringar av sjukförsäkringen, barnomsorgen och andra viktiga delar av det sociala trygghetssystemet. Pensionernas värdesäkring skulle upphöra, vilket på sikt skulle ha urholkat de gamlas trygghet. Väljarna sade den gången, 1982, nej till den politiken.

Inför valet 1985 kom de tillbaka med samma typ av förslag – men ännu mer långtgående. Moderaterna krävde ett "systemskifte", med kraftiga nedskärningar av välfärden och stora överföringar till de redan välbärgade. Valet blev till en folkomröstning om välfärdssamhället. Resultatet blev ett nederlag för den svenska nyliberalismen.

Men trots att folket i två val ganska entydigt har gett sin mening till känna återkommer både moderater och folkpartister nu med samma typ av förslag som de som tillbakavisades av väljarna 1982 och 1985. Ja, faktum är att moderaterna i sina motioner utfärdar något som närmast liknar en krigsförklaring mot den offentliga sektorn – och detta i ett läge då både skolan och vården står inför stora och svåra utmaningar.

Moderaterna vill sänka inkomstskatterna kraftigt – men bara för de högst avlönade. De lägst avlönade får inga skattesänkningar. Tvärtom, de lågavlönade som inte i övrigt har stora avdrag får höjd skatt genom att moderaterna vill sänka schablonavdraget. Men dessa skattesänkningar som i stor utsträckning går till de välbärgade skall, menar moderaterna, finansieras genom nedskärningar i kommuner och landsting. Bara under nästa år vill man dra in 6 miljarder kronor, och till det skall vi lägga de 4,5 miljarder i uteblivna statsbidrag till kommunerna som skall finansiera vårdnadsbidraget.

Sammanlagt är det alltså närmare 11 miljarder kronor som skall dras in från landets kommuner – och det redan nästa år, och bara som det första steget i det förnyade försöket att åstadkomma ett systemskifte. Den enda skillnaden jämfört med tidigare försök är att moderaterna i år inte vågar peka ut var pengarna skall tas. I den förra valrörelsen var de hederliga nog att tala om att nedskärningarna skulle ske inom färdtjänst, hemvård och annat. I år anger de bara att pengarna skall in till staten. Att det kommer att drabba

sjuka, gamla och vårdbehövande, det får man lista ut själv. Men det är inte svårt att se vem som skulle drabbas när det är fråga om så enorma belopp.

För att spara den summa som moderaterna nu vill dra in, utöver det som krävs för att betala vårdnadsbidraget, skulle kommunerna behöva avstå från att bygga 110 000 dagisplatser, ta ifrån 270 000 pensionärer deras hemhjälp eller stänga samtliga ålderdomshem i Sverige. Något av detta måste kommunerna göra. Kan Lars Tobisson tala om för landets kommunalråd, inkl. de moderata kommunalråden, hur de skall bära sig åt? De håller nu på att planera för den budget som skall gälla 1989, då de kommer att ha 11 miljarder mindre än vad de i dag tror att de kommer att ha.

Herr talman! Låt mig till detta för det första säga att socialdemokraterna avvisar en sådan politik. Vi kommer att göra allt som står i vår makt för att klara en stark ekonomi och *samtidigt* fortsätta att bygga ut daghemmen, förstärka hemhjälpn och värna om vården av de äldre. Och jag tror att jag kan säga att medborgarna kan lita på det.

För det andra tycker jag att det är fel ur demokratisk synpunkt att moderaterna nu kommer tillbaka med samma politik – men den här gången gömmer det reella innehållet bakom dimmiga fraser och suddiga skrivningar. Jag tycker att det är oansvarigt att de lyfter över ansvaret för att genomföra systemskiftet på kommunerna. Därmed blir moderaternas politik vad den alltid har varit, nämligen en politik för de starka, friska och rika.

Centern framställer sig ju som småfolkets försvarare, och Gunnar Björk talade mycket om rättvisa i sitt inlägg. Jag måste då fråga Gunnar Björk: Tänker ni sluta upp bakom den moderata politiken? Skall ni stödja moderaternas förslag om social nedrustning för att betala en sänkning av marginalskatterna? Jag tror att de väljare som ni har kvar är intresserade av ett svar på den frågan.

Herr talman! Socialdemokraterna har en helt annan uppfattning om hur välfärden skall skapas och fördelas. I de borgerligas gemensamma reservation i finansutskottet talas om ett antal "tillväxthinder". Med det menar man hinder för den ekonomiska tillväxten, dvs. skatter, för stora offentliga utgifter, offentliga monopol och en dåligt fungerande lönebildning.

Det finns i och för sig en hel del som vi behöver göra för att förbättra oss på alla dessa områden. Men några av de allra väsentligaste förutsättningarna för tillväxt nämner inte de borgerliga. Som "tillväxthinder" räknas tydligen inte alls det jättelika budgetunderskott som vi övertog från de borgerliga och därefter steg för steg har eliminerat. Inte heller nämner de borgerliga industrins dåliga konkurrenskraft, lönsamhet och soliditet – där nu läget på samtliga punkter är bättre. Och tydligen räknar de som tillväxthinder inte heller den konserverande subventionspolitik som de själva bedrev under beteckningen "industripolitik" – och som nu har ersatts med mer offensiva insatser.

De "tillväxthinder" som de borgerliga nämner synes mig alltså vara högst selektivt utvalda. Det är därför svårt att ta dem riktigt på allvar – särskilt när man ser hur oeniga de borgerliga är i fråga om hur de skall angripas.

Anne Wibble hade ett perspektiv på den offentliga sektorn som i detta sammanhang intresserar mig. Den är tydligen ett tillväxthinder för Anne Wibble och folkpartiet. Hon säger att den offentliga sektorn fungerar som ett

näringsförbud för kvinnor. Det låter ganska otroligt i mina öron. Sverige har ju västvärldens, eller världens, i särklass högsta kvinnliga förvärvsrekvens. 80 % av alla vuxna kvinnor i Sverige förvärvsarbetar. Varför gör de det? Ja, delvis därför att vi tror på människors vilja och förmåga att arbeta, delvis därför att vi medvetet och systematiskt har byggt ut den offentliga sektorn och därmed skapat en miljon nya arbetstillfällen inom vård, omsorg och utbildning. Det är framför allt arbeten inom dessa områden som kvinnorna har. Så var näringsförbudet för kvinnor finns i Sverige skulle intressera mig att få höra.

Socialdemokratin är en stark tillskyndare av ekonomisk tillväxt – men det skall vara en tillväxt som kommer hela folket till del. Jag vill säga till Hans Petersson i Hallstahammar att vi inte vill bekämpa marknadsekonomin i sig, men däremot vill vi bekämpa dess brister. Vi har velat minska eller avlägsna marknadsekonomin negativa konsekvenser för det som människor upplever som väsentliga inslag i ett gott liv, nämligen rättvisan, tryggheten och friheten. Vi har haft ganska självklara skäl för att vilja förstärka marknadsekonomin obestridliga förmåga att skapa en dynamisk tillväxt genom att göra den socialt acceptabel – att bygga upp ett humant ekonomiskt system, som åstadkommer inte bara ett växande välstånd utan ett välstånd för alla, inte bara sysselsättning utan sysselsättning för alla. Denna vår bygger vi därför under den ekonomiska politiken med omfattande insatser för en bättre miljö, för en ny energipolitik, för en ny trafikpolitik och för en bättre regionalpolitik. Allt detta för att förena målet tillväxt med rättvisa.

Det är socialdemokratin uppfattning att grundläggande förutsättningar för ett gott liv, t. ex. möjligheten att få sjukvård, omsorg och utbildning, måste komma alla till del på lika villkor. Vi anser att alla skall ha rätt till inkomsttrygghet vid sjukdom, arbetslöshet, handikapp och när de blir gamla.

Det är detta vi kallar generell välfärdspolitik. Men då krävs det också att staten via alla medborgare tar ett gemensamt ansvar för att utbildningen, vården och försäkringssystemen fungerar och finansieras på ett solidariskt sätt.

Enligt vår mening kräver rättvisan att jämlikhet råder också i fråga om rätten till arbete. Alla som vill arbeta skall också få göra det. För att detta skall uppnås måste staten, och just staten, ha ett ansvar för sysselsättningen, så att människor kan skaffa sig jobb och en inkomst som de kan leva på. Men vi vill gå längre. Vi vill att arbetslivets villkor skall utjämnas, att riskerna för arbetsskador och utslitning skall minskas och att alla människor skall behandlas humant och rättvist också i arbetslivet.

För att kunna förverkliga dessa idéer måste staten kunna påverka marknadens sätt att fungera. I vissa fall kan det gälla enskilda människors rätt att förfoga över olika tillgångar. Staten måste t. ex. ha möjlighet att beskatta individernas inkomster och deras ägande utan att Lars Tobisson skall kunna kalla det för konfiskation. Staten måste också ha rätt att stifta lagar som beskär möjligheten för ägare till produktionsmedlen att avskeda anställda, riskera deras hälsa och liv.

Allt detta kallar de borgerliga partierna för "tillväxthinder", såvitt jag förstår. Det är den offentliga sektorns behov som är motivet för att ha höga skatter, men detta kallar ni alltså för tillväxthinder. Vi säger tvärtom: Det är

bara detta som gör det möjligt att få till stånd en tillväxt som kommer hela folket och hela landet till godo.

Därför har också strävanden efter en mer rättvis fördelning av våra samlade resurser och en fördelning av krisens bördor efter bärkraft varit ett självklart inslag i den tredje vägens politik. Trots det kärva budgetläget har vi funnit utrymme för en rad insatser för att få en mer rättvis fördelning både av krisens bördor och av tillväxtens frukter.

I dag lägger regeringen fram två förslag som på ett ganska bra sätt illustrerar innebörden av detta slags fördelningspolitik. Landets pensionärer bidrog på ett påtagligt sätt till saneringen av Sveriges ekonomi genom att 1983 avstå från full värdesäkring av sina pensioner. Pensionärerna gavs också löftet att den uteblivna kompensationen skulle återställas när de ekonomiska resurserna på nytt fanns. I enlighet med det löftet återställdes i fjol 40 % av den s. k. skulden till pensionärerna genom en höjning av basbeloppet. Det finansierades med engångsskatten på livförsäkringsbolagen.

Nu föreslår vi att riksdagen i vår skall besluta att återställa de resterande 60 % genom en extra höjning av basbeloppet med 600 kr. den 1 januari 1989. Det betyder att utöver den uppräknings av basbeloppet som skall ske för att upprätthålla pensionernas realvärde höjs folkpensionen nästa år med ungefär 800 kr. För en genomsnittlig ATP-pensionär höjs pensionen med nästan 1 500 kr. per år.

Till detta bör läggas de förbättringar som i år genomförs av de kommunala bostadstilläggen och som framför allt går till de pensionärer som har de lägsta inkomsterna.

De nya, extra pensionshöjningarna vill vi finansiera dels genom en höjning av ATP-avgiften med 0,4 % fr. o. m. den 1 januari nästa år, dels genom att omsättningsskatten på aktier utvidgas till att gälla också handeln med värdepapper på den s. k. penningmarknaden. Den kommer att dra in ungefär 1 miljard kronor fr. o. m. den 1 januari 1989. Så uppfyller vi våra löften när vi vet att pengarna finns.

Vi tycker att det här är bra fördelningspolitik. Vid årsskiftet kommer pensionärerna, om vi får majoritet för vårt förslag här i riksdagen, att få en extra inkomstökning samtidigt som den lönsamma penningmarknaden får avstå från en del av sina vinster.

Anne Wibble berörde frågan om arbetsgivaravgifterna. Hon frågade varför vi först höjer dem och sedan sänker dem. Hon undrade vilken intellektuell process som ligger bakom detta. Tydligt har den processen varit något för förfinad för att Anne Wibble skulle ha kunnat följa den.

För det första: I år får AP-fonden och sjukförsäkringsfonden mer pengar genom att sjukförsäkringsavgiften och ATP-avgiften höjs. Dessa höjningar behövs för att trygga pensionerna och sjukpenningen. För det andra: Samtidigt sänks den allmänna löneavgiften, som går till statsbudgeten. Utrymme för denna skattesänkning har vi åstadkommit genom en klok budgetpolitik, Anne Wibble. Genom denna operation uppnår vi alltså två saker: Viktiga delar av det sociala trygghetssystemet får ökade finansiella resurser utan att produktionskostnader och skattetrycket ökar.

Fru talman! Den ekonomiska politiken står inför en viktig och stor uppgift. Det gäller att pressa tillbaka pris- och kostnadsstegringen till de nivåer som

råder i våra viktigaste konkurrentländer, utan att arbetslösheten i Sverige stiger till samma nivåer som i våra viktigaste konkurrentländer.

Det är av största betydelse att vi klarar denna utmaning. Under de senaste åren har vårt land varit nästan unikt i det att vi envist hållit fast vid solidaritet och full sysselsättning som ledfyr för den ekonomiska politiken.

Nu måste den politiken drivas vidare. Det kräver ett betydande mått av ansvarstagande av både regering och riksdag. Det vore till stor skada för landet ur både ekonomisk och politisk synpunkt om någon av oss föll för frestelsen att fatta reformbeslut utan ekonomisk täckning, eller om oppositionen skulle vinna majoritet för sina förslag om stora ofinansierade skattesänkningar. Då skulle risken vara stor för att svensk ekonomi på nytt dras in i den onda cirkel av växande underskott, ökad inflation och försvagad yttre balans som kännetecknade åren på 70-talet.

En kortsynt och ansvarslös löftespolitik är en effektiv metod att rubba tilltron till Sveriges förmåga att fullfölja sin internationellt sett nästan unika utveckling med god tillväxt, hög sysselsättning och stabilitet. Nu, liksom tidigare, gäller att vi måste skaffa fram resurserna innan de används. Det är också detta som kännetecknar regeringens budgetförslag.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

**Anf. 19 LARS TOBISSON (m) replik:**

Fru talman! Finansministern är fantastisk! Socialdemokraterna begick sitt svek mot det egna pensionslöftet redan hösten 1982. Nu är det våren 1988 – nästan sex år senare. Var det verkligen nödvändigt att ordna en presskonferens för att rätta till detta just i dag, den enda dag på året då det hålls finansdebatt i denna kammare? Jag tänker då inte så mycket på det förhållandet att jag fick ställa mina frågor till en tom bänk. Jag tänker mera på att Kjell-Olof Feldt, som ju i åratal lovat att hålla skattetrycket oförändrat och i höstas fick statsministerns uppdrag att sänka det med 60 miljarder, begagnar just detta tillfälle att presentera nya skattes kärpningar. Saken blir ännu mera pikant när man läser en artikel i Bergslagsposten från i måndags, vilken väl Kjell-Olof Feldt inte hade väntat skulle komma under mina ögon. Där står det i en rubrik: "Stopp för höga skatter." Inledningen till artikeln lyder:

"– Vi har nått ett tak i fråga om vad vi kan ta ut i form av skatter och avgifter. Det är nog också så att vi helt enkelt har överansträngt den möjligheten." Detta sade tydligen finansministern häromdagen. I dag höjer han två skatter igen.

Jag har redan, utan att få något svar, frågat Arne Gadd hur socialdemokraterna tänker förverkliga statsministerns utfästelse att sänka skattetrycket till 51,5 %. Finansministern måste väl veta! Ändå fick jag inget svar, bara en lång klagosång över hur vi moderater hotar välfärden med våra besparingar på statsbidragen till kommuner. Det är 6 miljarder. Ni måste skära bort över 60 miljarder. Var skall ni skära? Är svaret på frågan att det här med skattesänkningar bara är tal? Handlingarna talar ju faktiskt ett annat språk än orden.

Statssekreterare Åsbrink har skickats på skattjakt. Kjell-Olof Feldt har bara i dag lagt två skattehöjningar till listan på långt över 100 sådana höjningar sedan 1982.

Jag ställde även andra frågor i mitt anförande. Sålunda undrade jag om den särskilda vinstdelningsskatten till löntagarfonderna skall upphöra efter 1990. Jag gjorde det mot bakgrund av att den socialdemokratiska partisekreteraren Bo Toresson i höstas klart och tydligt deklarerade att företagen efter 1990 skulle slippa att betala någon vinstdelningsskatt, liksom arbetsgivaravgiften till löntagarfonderna. Nu görs gällande att vinstdelningsskatten skall vara kvar och tillföras ATP-systemet, något som också ligger till grund för LO-tidningens egendomliga räkneövningar. Står partisekreteraren Toressons löften fast eller inte?

Vad är egentligen socialdemokraternas löften värda? Ingenting? Är det därför att ni har märkt att ni har svårt att hålla era löften som ni är så sparsamma med besked om vilken politik ni skall föra efter höstens val? Genom att inte säga något blir i alla fall löftesbrotten färre.

**Anf. 20 ANNE WIBBLE (fp) replik:**

Fru talman! Finansministern får nog lyssna litet bättre på vad de andra talarna säger. På honom lät det som om jag hade beskrivit den offentliga sektorn som ett slags förvärvsförbud för kvinnor. Det var faktiskt oerhört långt från vad jag sade. Jag talade om de offentliga monopolerna som ett slags näringsförbud för kvinnor. Det var en helt annan sak, och jag tycker nästan att finansministern skulle be om ursäkt för detta. Vad jag menade var – och det vet han också – att de statsbidragsregler och andra regler som finns i dag försvårar och förhindrar just för den miljon kvinnor som jobbar med vård, omsorg och utbildning när det gäller att starta och driva företag.

I övrigt hade Kjell-Olof Feldt nästan ingenting nytt att komma med. Han ägnade sig i stort sett åt att läsa högt ur betänkandet. Min fråga i debattens början kvarstår därmed: Vad är det egentligen socialdemokraterna vill sätta i stället för den ekonomiska politik som de inte vill ha?

I dagens debatt har oppositionen efterlyst regeringens förslag, medan regeringen i huvudsak har ägnat sig åt att granska och kritisera oppositionens förslag. Detta är helt klart omvända roller jämfört med vad som är brukligt i parlamentarisk debatt. Jag menar att det logiska då är att vi byter roller helt och hållet.

Finansministern gjorde en lång inledande beskrivning som innebar att allting i dag är bättre än i början av 80-talet. Det vore väl skamligt annars. Då hade vi en internationell lågkonjunktur, nu har vi haft fem års internationell högkonjunktur. Då hade vi just haft en period med fördubblade oljepriser, nu har vi just fått nyttan av halverade oljepriser.

Sedan hade han ändå en intressant fundering: Det som är ett allvarligt problem i dag är hur vi skall få ner pris- och löneökningstakten till den nivå som råder i omvärlden, samtidigt som vi vill ha betydligt lägre arbetslöshet. Det är alldeles sant att detta är det svåra problemet. Min fråga var: Vilka förslag till åtgärder har då regeringen att komma med? Menar verkligen Kjell-Olof Feldt att t. ex. dagens förslag om valpskatt och höjda arbetsgivaravgifter är ägnat att dämpa pris- och lönerörelsen framöver? Jag måste

erkänna att den intellektuella process som innebär att höjda arbetsgivaravgifter skulle underlätta en kommande avtalsrörelse är så förfinad att jag aldrig kommer att förstå den.

**Anf. 21** GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Arbetslösheten är låg, säger Kjell-Olof Feldt, och beskriver med kraft vilken god politik man för. Inte ett ord om den obalans vi har i Sverige, inte ett ord om att – som jag nämnde tidigare – 13 kommuner har över 5 % arbetslöshet, inte ett ord om att 19 av landets kommuner har mer än 4,7 % arbetslöshet, inte ett ord om den överhettning som leder till obalans i lönesättning och till andra problem. Det är ganska typiskt för den socialdemokratiska politiken att man inte med ett ord nämner den regionalpolitik som vi i dag för.

Sedan fortsätter Kjell-Olof Feldt och plockar fram äldre herrar ur garderoberna, när han ständigt återkommer till några år då han tvingades vara utanför kanslihusets murar. Det är inte särskilt adekvat, tycker jag, att använda de argumenten.

När det gäller fördelningspolitiken har ju centerpartiet en annan syn, och den har vi redovisat i våra motioner. Dessutom är det ju socialdemokrater och moderater som vill avskaffa livsmedelssubventionerna. Hur är det med fördelningspolitiken därvidlag, och hur är det med Kjell-Olof Feldts eget samarbete med andra partier på den punkten? Det är ju detta att man avskaffar livsmedelssubventionerna som ökar kravet på differentierad moms, eller någon form av momssänkning. Kommittén sade en gång i tiden att man i första hand tyckte att någon form av livsmedelssubventioner var bra, och därför slog man vakt om den tanken. Men nu har Kjell-Olof Feldt och Lars Tobisson fallit i varandras armar när det gäller den frågan, och då finns det inget annat att göra än att försöka differentiera momsen ordentligt.

När det gäller olika åsikter bland de icke-socialistiska partierna vill jag säga att det även finns olika åsikter inom det parti som Kjell-Olof Feldt tillhör. Det kan gälla kärnkraften och det kan gälla fördelningspolitiken. I mitt första anförande nämnde jag arbetarförfattaren Karl Rune Nordqvist, som i en intervju konsekvent talar om "det fuskbyggda folkhemmet". Min fråga var: Är det vad svensk arbetarrörelse har utträttat egentligen – och håller Kjell-Olof Feldt med om att det är ett fuskbygge? Det har också gjorts andra uttalanden där man tar upp vilken dålig fördelningspolitik det är som förs.

Kjell-Olof Feldt framställer sig gärna som rättvisans försvarare, och i ord låter det ju ganska bra. Men jag tycker att man skall fråga de sämst ställda pensionärerna, som nu enligt det förslag som finansministern lägger fram får sex sju gånger sämre utdelning än de som har full ATP. Man skall fråga de äldre och de sjuka som ännu inte fått klartecken när det gäller statsbidragen för driften av ålderdomshem. Och vad säger vårdpersonalen om detta, Kjell-Olof Feldt, med tanke på den vårdkris som vi ändå har? Hemsjukvården börjar också bli ett krisområde. Och slutligen: Fråga Statsanställdas förbunds ordförande, som säger att det känns svårt att se hur oförbehållsamt socialdemokraterna ställer upp bakom kapitalet – det som man annars förknippar Lars Tobisson med.

**Anf. 22** HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Först vill jag rätta till en sak som sades tidigare i den här debattomgången – att alla partier skulle ha varit eniga om att det inte gick att sänka matmomsen. Jag representerade ju vänsterpartiet kommunisterna i utredningen, och jag reserverade mig till förmån för en momssänkning och pekade på problemen med finansiering inom momsens ram, som då föreslogs.

Jag gjorde här en retroaktiv betraktelse och tittade litet i backspegeln på vad som har hänt i den svenska ekonomin. Jag sade att jag gjorde det för att förstå vad som händer nu, och jag kom då fram till att det har varit en hel del av avregleringar, gynnande av kapitalet på de arbetandes bekostnad, orättvis fördelning av förädlingsvärdet, ökande aktiekurser, förmögenheter och profiter. Det föranledde finansministern att gå i svaromål och deklarerar att han menar med marknadsekonomi och socialdemokratisk politik. Jag tycker att sådana debatter är bra, för de är ganska klargörande – då man äntligen talar ut om varandras politik. Däremot sade finansministern mindre om de förslag som vi har lagt fram inför årets budget, men det kanske kommer något om dem i nästa replikrunda.

Jag pekade alltså på de här avregleringarna och på gynnandet av marknadsekonomin. Finansministern menade att man hanterat detta. Men jag anser att det inte är så, eftersom den förda politiken har skapat orättvisor. Regeringen talar ju själv i högtidliga sammanhang om att det finns fördelningspolitiska spänningar osv., och dem borde man ju verkligen göra någonting åt.

Om vi ser ytterligare tillbaka och frågar vilken inriktning den här budgetpolitiken har haft, finner vi att man under många år, ända sedan 1982, har försökt begränsa överföringarna till kommunerna för att gynna budgetsaldo på den statliga sidan. Detta har ju varit en politik som drivit kommunerna i en riktning som fört bort från rättvisan. Försämrar man finansieringsmöjligheter i kommuner och landsting, så öppnar man naturligtvis – samtidigt som nedskärningar sker – för privata initiativ, för privatisering. Detta stämmer inte med finansministerns tal, utan politiken har trots allt långsiktigt gynnat marknadsekonomiska isteg på olika områden som tidigare av arbetarpartierna betraktats som heliga när det gäller fördelningspolitik och rättvisa.

Tidigare har det ju anförts kritik mot våra förslag – att vi har lagt fram reformförslag och att vi har finansierat dem på ett visst sätt. Finansministern kom inte med någon sådan kritik nu. Jag får konstatera att både förbättringarna för pensionärerna och den vidgade skatten på värdepapper finns i vpk:s budgetförslag i år. Vi kan väl inkassera en framgång så långt.

Nu hade vi förstås tänkt att pensionärerna skulle få förbättringar från den 1 juli i år. Regeringen tänker sig tydligen att förbättringarna skall gälla från den 1 januari nästa år, så i den meningen är det ju ett sämre alternativ. Men annars kan vi bara tolka det så, att det trots allt finns många nödvändiga reformer i vpk-politiken som bör genomföras, och det kanske kommer fler under våren.

**Anf. 23** Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson frågar och frågar om skattesänkningar. Svaret är att vi inte ställer ut några löften om skattesänkningar förrän vi vet att de går att genomföra utan att den sociala välfärden hotas. Vi skall klara en sänkning av skattetrycket genom tillväxt i ekonomin, ökad produktivitet, lägre inflation och ökad effektivitet inom den offentliga sektorn. Jag tror att det är ett ungefär så bra svar som någon kan ge – det är i varje fall långt bättre än det moderaterna ger. Men Tobissons problem är ju att moderaterna under de närmaste tre åren, såvitt jag förstår, vill sänka skatterna med 40 miljarder utöver vad regeringen skulle vilja göra. Och för dessa 40 miljarder har man finansiering bara för det första halvåret.

Lars Tobisson försöker sig också på följande resonemang: Om konsumtionen stiger när skatterna höjs, kommer konsumtionen att minska när skatterna sänks. På denna besynnerliga logik – sänker man skatterna, minskar konsumtionen – trodde också den amerikanske presidenten och hans regering. Vad blev resultatet? Det går att avläsa i ett underskott i den amerikanska utrikesbalansen som bara i år uppgår till 140 miljarder dollar. Om moderaterna tror på den teorin, att konsumtionen sjunker när skatterna sänks, är detta ungefär som att tro på att man inte blir blöt när det regnar.

Jag ställde faktiskt en fråga till Lars Tobisson om vilket besked man denna vår tänker lämna landets kommunalmän om hur de skall börja skära i sina budgetar, för det måste de börja med nu. Ni har ju sagt att ni vinner valet i höst och att ni då skall ta bort 11 miljarder från kommunerna.

Jag noterade att Gösta Bohman i en artikel häromdagen påstod att det brinner i välfärdsstugans tak. Antagligen beklagade Bohman att han inte har lyckats sätta eld på hela kåken. Är det en sådan brasa som ni tänker ställa till med? Jag är ju inte ensam om att ställa den frågan. Anne Wibbles partiledare Bengt Westerberg har om det moderata förslaget sagt: "Vi tycker inte att man kan göra så stora nedskärningar utan att det negativt påverkar välfärdsstaten." Ändå är folkpartiet berett att bilda regering med moderaterna. Detta måste bli en fråga som moderaterna inte gärna kan gå igenom valrörelsen utan att lämna något besked om.

Anne Wibble säger att det väl inte var någon konst att klara Sveriges ekonomi med fem år av högkonjunktur. Ja, Anne Wibble, jag är övertygad om att ni borgerliga skulle lyckas att försämra Sveriges ekonomi i just en högkonjunktur. Med den upplägning av politiken som ni tänker er skulle vi störtas ut i en brinnande inflation och stora underskott.

Vidare frågar Anne Wibble vilka förslag vi har att komma med. Riksdagen behandlar ju nu en budgetproposition på 3 000–4 000 sidor och ett antal andra propositioner om Sveriges ekonomi, välfärd och utveckling. Detta är våra förslag. Det är dem ni skall ta ställning till, kritisera eller instämma i. Jag förstår därför inte varför den frågan över huvud taget ställs.

Jag måste ägna litet tid åt Gunnar Björk. Han spelar nu här i den borgerliga teatern rollen som den som angriper från vänster. Det är radikale Björk som vi ser här i talarstolen. Han säger att centern skall sänka momsens på maten – det upprepar han för övrigt gång på gång i sitt anförande. Jag tycker att Gunnar Björk var duktig. Jag tror att han inte glömde bort någon väljargrupp i sitt tal. Alla fick sitt. Men hur är det egentligen med detta med momsens på

mat? Är det detta som det är fråga om? Är det en riktig beskrivning, och talar Gunnar Björk sanning när han säger att centern vill sänka momsen på mat? Om jag har fattat det rätt, så vill ni sänka momsen på matråvaror, dvs. ni vill sänka momsen på mjöl men inte på bröd, på potatis men inte på ris osv. Är det inte så ni vill göra? Ingår fläsk i detta, eller är det bara valfläsk, Gunnar Björk? Jag tror att litet besked på den här punkten skulle underlätta matsmältningen.

Gunnar Björk sade någonting som jag faktiskt blev fascinerad av, nämligen att en ny regering behövs inte bara i all allmänhet, utan även för att genomföra centerns program för att hjälpa de svaga, lyfta upp ekonomiskt eftersatta regioner, rädda miljön och skapa social rättvisa. Det fanns en intressant lucka i denna uppräkningslista, som jag inte vet om åhörarna har noterat: Avvecklingen av kärnkraften nämndes icke! Den nya regeringen behövs tydligen inte för att avveckla kärnkraften. Här stod alltså en livslevande centerpartist och höll ett anförande på 25 minuter utan att, såvitt jag kunde höra, nämna ordet kärnkraft – och detta den dag då den socialdemokratiska regeringen, den gamla som inte längre behövs, överlämnade en proposition till riksdagen om att just avveckla kärnkraften. Tala om att sopa saker under mattan, Gunnar Björk. Berätta med vilken regering centern vill avveckla kärnkraften. Svara även på följande fråga: Är avvecklingen av kärnkraft ett led i miljöpolitiken? Förklara i så fall för mig vad denna nya regering egentligen skall syssla med när det gäller kärnkrafts-, energi- och miljöpolitik, när moderaterna säger att kärnkraften inte kan avvecklas därför att den hotar tillväxten, medan Björk säger att miljöpolitik är bra för tillväxten.

Jag måste vidare fråga vad Gunnar Björk hittar i moderaternas politik som lyfter upp eftersatta regioner. Är det indragningen av 11 miljarder från kommunerna? Lyfter det upp eftersatta regioner? Blir det bättre i de eftersatta regionerna för att man får sämre ersättning när man är sjuk eller arbetslös? Är det bättre för de svaga i landet att man, som moderaterna vill, höjer skatten för dem och sänker den för dem som har höga inkomster? Det är möjligt att centern har en helt annan idé om vad som är en ny regering i Sverige, men om en ny regering skall bestå av moderaterna, folkpartiet och centern undrar jag vad det över huvud taget är i centerns program som den regeringen kan genomföra. Ge ett exempel härifrån talarstolen!

Fru talman! Gunnar Björk sade vidare att jag plockar fram äldre herrar ur garderoben, när jag skall beskriva allt elände som de borgerliga ställde till med. Äldre herrar är alltså ointressanta i politiken i dag. En av dessa äldre herrar är Gunnar Björks egen partiledare. Han var energi- och löne minister, eller vad det nu hette, i den där regeringen. Andra äldre herrar var förre statssekreteraren Westerberg. Är det honom Gunnar Björk åsyftar? Är han ointressant i dag? Vi hade t. o. m. en samordningsstatssekreterare som hette Bildt – en annan äldre herre som tydligen också är förpassad ut i historiens glömska av centerpartiet. Men han knallar omkring här någonstans och kan dyka upp utan att Gunnar Björk blir varse.

Slutligen: De borgerliga har denna gång, liksom så många gånger tidigare, i ursinne angripit socialdemokratin för att den inte har höjt pensionerna. Men om ni anser att vi har behandlat landets pensionärer så orättfärdigt och

om ni anser att deras pensioner under dessa år har varit för låga, varför har ni då själva inte lagt fram ett enda förslag för att höja deras pensioner? Om ni är så moraliskt upprörda som ni säger att ni är över att höjningen av pensionen inte kom förrän i fjol och nästa höjning inte kommer förrän den 1 januari 1989, varför lägger ni då inte själva fram förslag? Vad har ni att säga landets pensionärer? Vad tänker ni göra, och vad kan ni åstadkomma?

Fru talman! Vi handlar – oppositionen talar. Detta är i och för sig en normal och riktig arbetsfördelning, men den moraliska indignation som de borgerliga visar har alltför mycket drag av taktik inför det kommande valet.

**Anf. 24 LARS TOBISSON (m) replik:**

Fru talman! Vi har varit moraliskt upprörda över att socialdemokraterna svek det löfte som de avgav inför valet 1982 och som de kanske vann detta val på, nämligen att pensionerna skulle vara värdebeständiga. Det är svaret på finansministerns fråga.

Jag inledde denna debatt med att förutspå att regeringen, eftersom den inte vill avslöja sin egen ekonomiska politik, skulle ägna stort utrymme åt att smutskasta oppositionens förslag. Jag har blivit i hög grad sannspådd, och tokigheterna har blivit så många att jag inte har tid att bemöta dem alla.

Jag reagerade bl. a. mot att Kjell-Olof Feldt talade om att de borgerliga partierna föreslår ofinansierade skattesänkningar. Detta tal kommer igen trots att vi år efter år lägger fram budgetalternativ som ger ett bättre budgetsaldo än det som regeringen redovisar. Det är alltså helt obefogat att fortsätta att säga så.

Vidare sade Kjell-Olof Feldt att moderaterna vill upphäva kärnkraftsömröstningens resultat. Han talade också litet indignerat om att Gunnar Björk inte tillräckligt skulle ha uppehållit sig vid detta ämne denna dag när regeringen lägger fram sin proposition. Men det fantastiska är ju att denna proposition innebär att regeringen inte följer folkomröstningens resultat. Det stod ju på linje 2:s valsedel att kärnkraften skall behållas så länge inte säkerheten, sysselsättningshänsynen och ekonomin säger någonting annat. Vi har fått belagt att säkerheten inte är hotad av något nytt Tjernobyli, eftersom vi inte har reaktorer av Tjernobylytyp. Vi vet också att sysselsättningen äventyras av en avveckling.

Min fråga är: Varifrån skall Kjell-Olof Feldt ta de kanske 25 miljarder som det kostar att genomföra förtidsavvecklingen? Det är ni som inte följer folkomröstningens resultat.

På baksidan av er valsedel stod det vidare: "Kolkondens undviks." Hur skall ni klara en förtida avveckling utan att ta till kol?

Jag ställde ett antal frågor i min replik. På den fråga som gällde hur man skall få ned skattetrycket svarade Kjell-Olof Feldt: Via tillväxt och ökad produktivitet. Men problemet är att det höga skattetrycket förhindrar den tillväxt som skulle kunna möjliggöra en sådan uppläggning.

Jag ställde även andra frågor i mitt första inlägg, och eftersom finansministern inte var här då vill jag upprepa dem så att han får en chans att ge ett svar. Jag frågade ordagrant:

Menar verkligen finansministern att han inte bara tänker underlåta att sänka marginalskatterna nästa år utan också avser att släppa fram den

smyghöjning som avsaknad av inflationsskydd medför? Tror verkligen Kjell-Olof Feldt att trendbrottet i lönekostnadsutvecklingen under sådana förhållanden kommer ens nästa år?

Jag frågade också: Blir det prisstopp före valet? Ett uteblivet besked på den frågan kommer att tolkas som ett ja och verka prisuppdrivande ute på marknaden:

**Anf. 25 ANNE WIBBLE (fp) replik:**

Fru talman! Finansministern sade ingenting om kvinnor och den offentliga sektorn. Det var bra, och jag tolkar det som en ursäkt. Däremot sade han liksom i sitt inledningsanförande rätt mycket om folkpartiets budgetpolitik. Jag vill påminna finansministern om att vad som anförs i utskottsbetänkandet innebär att budgetsaldot för nästa budgetår blir ungefär 1,5 miljard bättre än regeringens. Detta framhålls vara av mindre omfattning och ligga inom osäkerhetsmarginalen. Jag håller med om det, och vi har inte heller gjort någon stor sak av detta. Räknat på kalenderåret 1989 försvinner förbättringen i förhållande till regeringens förslag. Man försöker då göra ett nummer av att det i stället skulle bli en liten försvagning, med 200 milj. kr. Inte ens för socialdemokraterna i finansutskottet har det varit lätt att förklara hur en ökning av underskottet med 200 miljoner är en katastrof när en minskning av underskottet med 1 600 miljoner är felräkningspengar.

Jag vill fråga finansministern hur hans berättigade oro för bytesbalansen stämmer med det i dag presenterade förslaget om mera pengar till pensionärerna, som ju rimligen använder en ganska stor del av sina inkomster just till privat konsumtion.

Finansministern sade att de förslag vi debatterar i dag är de som budgeten i dess helhet representerar. Det är uppenbarligen så att finansministern har dessa förslag i sitt huvud, men de är för oss övriga så väl fördolda att inte ens finansutskottets socialdemokratiska ledamöter har förmått att i ord beskriva dem i dagens betänkande. Eller kanske finansministern kan peka på de sidor där utskottets majoritet redovisar vilka riktlinjer för den ekonomiska politiken som den vill att riksdagen skall bifalla? Jag kan icke finna några sådana.

Sammanfattningsvis tror jag ändå att dagens debatt har givit några besked. Vad jag vill peka på är de hinder för en dynamisk utveckling som den socialdemokratiska politiken trots vissa förtjänster ändå innehåller. Skattetaket begränsar den offentliga sektorns förmåga att sysselsätta fler. Monopolbestämmelser, andra regleringar och höga marginalsatser hindrar den privata tjänstesektorns expansion. Inte heller finansministern tycks tro att skatter, monopol och regleringar påverkar de välståndsbildande krafterna negativt, och det finner jag mycket anmärkningsvärt. Det betyder att det inte är en olycklig slump att utskottets socialdemokrater inte har varit villiga att förändra politiken på en enda punkt. Då kommer ekonomin att snävas in, till men för oss alla, i ett regelsystem som motverkar en dynamisk utveckling.

**Anf. 26 GUNNAR BJÖRK (c) replik:**

Fru talman! Jag ber först finansministern om ursäkt om jag har uttalat mig som om även 50-åriga män skulle vara äldre herrar. Det är naturligtvis fel.

Vad jag syftade på var att alla män som fullgjort värnplikt betraktas som äldre herrar.

Kjell-Olof Feldt ställde frågor om moms på livsmedel. Med billigare mjöl får vi också billigare bröd, och med billigare fläsk och kött blir även färdig pytt-i-panna billigare. Det är det som vi syftar på med vår hänvisning till matråvaror. Med goda råvaror får man också en högre livsmedelskvalitet. En politik på den grunden är en rättvis politik. Jag förstår faktiskt inte hur socialdemokrater och andra kan hävda att höjda mjölkpriser är en rättvis politik.

Vad gäller det kärnkraftsavvecklingsförslag som kom i dag och som vi naturligtvis med stort intresse skall studera kan man konstatera att efter de ungefär fem och ett halvt år som regeringen har suttit lägger den fram ett förslag om kärnkraftsavvecklingen som innebär i stort sett en kontrollstation 1990. Det är sannerligen inte mycket att skryta med när det gäller en epokgörande miljöpolitik. Detta förslag är resultatet av en oenighet inom det socialdemokratiska partiet, vilken vida överglänser den som ibland förekommer i andra frågor inom andra partier. Det är viktigt att detta framhålls.

Vår indignation i pensionsfrågan sammanhänger med det vallöfte som socialdemokraterna avgav. Socialdemokraterna utfärdar ibland vallöften som de sedan inte håller. År 1982 lojade man att alla värnpliktiga skulle få 30 kr. om dagen, och det börjar man närma sig först nu efter fem år. Indignationen beträffande pensionärerna gäller alltså att man inte lever upp till det solklara löfte som man givit före ett val.

I dagens debatt håller jag med Anne Wibble och Lars Tobisson, när de säger att den i mycket innehållit en granskning och en kritik av oppositionens förslag. Det tål dessa förslag, men det är konstigt att man inte ägnar samma kraft och intresse åt att diskutera regeringens politik och vad denna egentligen består av.

Vad har socialdemokraterna egentligen för skattepolitik inför framtiden? Det har inte framgått särskilt bra av denna debatt. Vad har de för familjepolitik? Det är en öronbedövande tystnad om vilka åsikter de egentligen har på det området. Vad har de för medicin för en sänkning av lönekraven i framtiden? Vad har de för politik för att hålla matpriserna på en rimlig nivå för barnfamiljer och pensionärer? Vad har de för politik för att unga människor skall få bra bostäder?

Det är ju ändå regeringen som har ansvaret för den budget som har framlagts, och det är naturligt att vi analyserar förslagen i budgeten. Det är viktigt att ni i det sammanhanget, finansministern, redovisar era förslag och att vi får en debatt om dem. Jag tycker att detta saknas i dag.

**Anf. 27 HANS PETERSSON** i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! En sådan här debattrunda blir så att säga flera debatter i debatten. Det kan därför vara svårt att hålla reda på huvudlinjerna. Trots att jag inte har någon ytterligare replikrätt efter detta inlägg skulle jag ändå vilja ta upp ännu en viktig fråga, eftersom finansministern hela tiden fixerar sig vid löneutvecklingen och efterfrågan när man diskuterar ekonomisk politik med honom.

En omfördelning av efterfrågan är en möjlig väg – och en viktig väg. Om vi

gynnar dem som har det sämst i samhället och drar in pengar från de håll som har gynnats under lång tid och där förmögenheter därför har skapats; innebär detta en omfördelning av efterfrågan som måste komma till stånd. De sämst ställda kan inte alltid stå tillbaka med hänvisning till att efterfrågan ökar. Vi måste åstadkomma en omfördelning. På samma sätt är det viktigt att framhålla den kollektiva konsumtionens betydelse, som inte alls har så stort importinnehåll som finansministern befarar. Det handlar alltså om skolor, vård, kultur, kollektivtrafik etc. På dessa områden kan vi åstadkomma enorma förbättringar och det föreligger ett konsumtionsbehov som kan tillfredsställas på ett sätt som är ekonomiskt riktigt.

Finansministern tog också upp frågan om matmomsen. Eftersom vpk har drivit denna fråga sedan 1970-talets början har vi anledning att kommentera vad finansministern nu har sagt.

Jag är faktiskt irriterad över att han försökte förlöjliga frågan på det sätt som han gjorde, nämligen som om det inte skulle ha någon betydelse att matpriserna rusar i höjden som de gör. Vi har ju från statens pris- och kartellnämnd, livsmedelsbyrån, fått statistik som visar vad som har hänt med matpriserna under fem år i förhållande till andra varor.

Den allmänna prisnivån har ökat med 36,4 % under den här femårsperioden. Livsmedel i genomsnitt har ökat med 50 %. Charkvaror har ökat med 69, ost med 60, djupfryst med 59, nötkött med 55, matfett med 53, fisk, frukt och grönsaker med 51 och matbröd med 50 %. Ställ detta mot den allmänna prisnivån som har ökat med 36,4 %!

Det är väldigt viktigt att hitta vägar bort från de automatiska prisökningarna. Jag vet, efter tidigare diskussioner med regeringen, att finansministern vill göra andra saker; regeringen skall avreglera, kanske importera mer, vidta åtgärder i produktionsledet. Jovisst, men så länge man inte lyckas få resultat den vägen kommer momsens salt i såren och fördyrar maten ytterligare. Detta är ett viktigt problem när man talar om inflationen. Det är ju skillnad på att lägga 30 % av sina utgifter på mat mot att bara lägga 15 % av utgifterna på mat. Om maten är inemot dubbelt så dyr som alla andra varor förstår vi att också inflationen drabbar orättvist, även om inflationen i sig är orättvis, finansministern.

#### **Anf. 28** Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson var den som tog upp pensionärernas situation. Han sade att det de är upprörda över är ett sviket vallöfte. Nu är vallöftet uppfyllt. Men tydligen nöjer sig moderaterna med att vara upprörda och det tänker de fortsätta att vara även om de vinner valet. Det är det stora avståndet mellan den moraliska indignationen och viljan att göra någonting som jag tycker börjar bli en moralisk fråga för borgerligheten själv.

Både Lars Tobisson och Anne Wibble ogillar att jag säger att de utlovar ofinansierade skattesänkningar. Det är de också upprörda över – dock något mindre än över andra saker, såvitt jag förstår. Sanningen är att ni lovar tio gånger större skattesänkningar än vad ni kan finansiera! Det kommer ni att göra i valrörelsen – jag känner ju er sedan tidigare! Inte kommer Lars Tobisson att säga att det enda väljarna skall tro på är de första 4 miljarderna som moderaterna sänker skatten med, resten vet de ingenting om. Tobisson

kommer med all kraft han är förmögen att hävda att skatterna skall sänkas med 40 miljarder kronor, även om han inte har den yttersta aning om var han skall ta pengarna ifrån.

Det är då vi reagerar. Vi såg många svikna vallöften åren 1976 och framåt, därför att ni hade utlovat skattesänkningar som ni aldrig orkade genomföra.

Min fråga till Gunnar Björk om kärnkraften utlöste nu ett nytt angrepp från Lars Tobissons sida mot hela tanken på att avveckla kärnkraften. Jag måste säga att jag vill varna moderata samlingspartiet för att hantera folkomröstningsresultatet på det sätt som man gör. Det faktum att två tredjedelar av svenska folket vill ha en avveckling av kärnkraften, vilket var innebörden av både linje 2:s och linje 3:s politik, vill moderaterna nu tolka så att kärnkraften skall avvecklas när moderaterna tycker att detta skall ske. De tycker att ett politiskt parti skall ha fullständig frihet att göra en sådan tolkning! Det var inte meningen, med vare sig folkomröstningsresultatet eller senare riksdagsbeslut.

Den här debatten om kärnkraften borde inte föras på det här sättet. Medan Tobisson menar att en förtida avveckling är ett brott mot folkomröstningen och ett hot mot tillväxten, säger Gunnar Björk att vår proposition, där vi tidigarelägger avvecklingen av två reaktorer, inte var mycket att komma med. Skulle inte herrarna kunna göra upp det här på något vis? Antingen är det ett hot mot tillväxten och ett brott mot all hederlighet i politiken att börja avveckla kärnkraften på 1990-talet, eller också är det lappri, det som Gunnar Björk säger. Som grundval för en kommande regering verkar det vara en något vacklande bastiljon som ni försöker bygga upp i den här debatten. Sedan får ni tolka min tystnad som ni vill, både Anne Wibble och Lars Tobisson.

Gunnar Björk säger att billigare mjöl ger billigare bröd, och det må vara sant, men det är ju inte den föreställning som människor har fått när Gunnar Björk för en timme sedan stod här och sade att vi skulle sänka momsen på maten. Då trodde människor att det var brödpriserna som skulle påverkas direkt. Nu vet inte jag, fru talman, hur stor andel mjölkostnaden utgör av priset på en limpa, men antag att det är 10 %, för att hugga till med något. Det betyder i så fall att momsen på en limpa skulle sjunka med 1,9 procentenheter och 16 % moms skulle kvarstå på brödet. Är det detta intryck ni har skapat hos människor under er kampanj för sänkt matmoms, nämligen att det var fråga om 10 % sänkning av en moms på 19 %?

Jag vill bara konstatera att Gunnar Björk inte hade ett enda exempel att ge på vilka delar av centerns program som en borgerlig regering skulle genomföra. Inte en enda punkt i programmet kunde han ta upp i sin replik. Jag tycker att det är en ganska klen utdelning vid borgerlig samverkan, om ett parti får gå in i regeringen utan att få med någonting alls av sitt program i regeringens politik. Men, antingen det är äldre eller yngre herrar som Gunnar Björk skall tampas med, så blir det väl på det sättet.

Så vill jag säga till Hans Petersson i Hallstahammar att prisstegringarna på mat faktiskt dämpades i fjol. Det var ett resultat av att vi började vinna segrar i kampen mot inflationen. Det är en väldigt dålig metod att dölja de kostnadsökningar vi faktiskt har genom att införa subventioner. Vi har försökt göra detta med köttet, med smöret och med mjölken, men det är en

dålig metod att försöka lura i svenska folket att vi inte har någon inflation eller att den är lägre än vad den faktiskt är till följd av att vi pumpar in budgetmedel, dessutom budgetmedel som i Hans Peterssons fall måste lånas upp.

Fru talman! Något besked från Lars Tobisson får kommunalmännen i landet icke om hur de skall klara att banta sina budgetar med sammanlagt 6–7 miljarder 1989, men jag tror att han kommer att möta den frågan även inom sitt eget parti. Även de moderata kommunalpolitikerna måste rimligen vilja veta vad de skall säga till sina väljare. För när man kommer ner från Lars Tobissons upphöjda nivå till frågor om daghemsutbyggnad, färdtjänst och allt det andra, går det inte att se fullt så hånfullt avvisande ut som Lars Tobisson gör i den här talarstolen.

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringen har måst fatta ganska många svåra beslut under de gångna sex åren. Vi har kunnat klara problemen och komma fram till fungerande lösningar i en rad avseenden, även om vi verkligen inte hävdar att vi har löst alla problem eller att vi inte skulle ha gjort några misstag. Att vi har klarat problemen beror inte på att, som en del ibland hävdar, vi är trädde på ett enda snöre, att det bara finns en enda mening. Tvärtom – vi har haft livliga och förutsättningslösa men meningsfulla debatter inom vårt parti. Vi har orkat driva en öppen debatt, ta ett enigt beslut och sedan stå för det. Det är så vi arbetar, i fråga efter fråga. Vi är medvetna om att den kommande mandatperioden inte kommer att bjuda på färre utmaningar än den vi snart har bakom oss.

Det värsta som kunde hända Sverige är nog att vi får en regering som inte förmår ena sig, som inte är samstämmig, som inför utmaningar och svårigheter fastnar i trätor och inbördes strider, vilka leder till att inga beslut fattas eller att de beslut som fattas är så kraftlösa och meningslösa att de inte hjälper.

Vi har nämligen framför oss, denna vår och åren framöver, viktiga framtidsfrågor som gäller sysselsättningen, skatterna, miljön, energin och den sociala tryggheten och välfärden. Det är kring den politiken som vi har byggt upp ekonomins styrka och den sociala välfärden. Det är också den politiken vi har presenterat för Sveriges riksdag denna vår. På alla områden där vi har gett besked kommer vi också att genomföra vår politik.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Tobisson, Hans Petersson i Hallstahammar, Gunnar Björk och Anne Wibble anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

**Anf. 29 BO LUNDGREN (m):**

Fru talman! Om finansministern för ovanlighetens skull har tid att stanna några minuter, skall jag ge både honom och kommunalmännen besked om den politik moderata samlingspartiet för på både inkomst- och utgiftssidan.

Finansministern försökte i sitt anförande göra gällande att socialdemokraterna skulle vara en garant för välfärd, medan den politik vi moderater för skulle kunna urholka välfärden. Bägge påståendena är felaktiga.

Låt oss se hur det ser ut i Sverige i dag, med socialdemokratisk regering sedan snart sex år tillbaka. Trots att vi lägger ner stora resurser på sjukvården

dör människor bokstavligen i vårddön. Vårdsystemet är så utformat att vanliga människor saknar verklig möjlighet att välja läkare, vårdhem eller sjukhus. Den valfriheten har i socialdemokratins Sverige bara höginkomsttagare och de som har förmögenhet.

Finansministern ville inte lyssna på beskedet, men det går att läsa i protokollet i efterhand.

Vi moderater vill, till skillnad från socialdemokraterna, minska byråkratin, tillåta alternativ i vården, öka människornas valfrihet och på ett bättre sätt utnyttja de resurser vi alla även i fortsättningen gemensamt måste satsa på sjukvården. Är socialdemokratin beredd att göra detta? Svaret är naturligtvis nej. Av främst ideologiska skäl angriper socialdemokraterna t. o. m. oss moderater när vi lägger fram förslag som gör att vi skulle klara den vårdkris som vi kanske bara har sett början av. Den socialdemokratiska definitionen av välfärd innebär också i fortsättningen skattefinansierade, politikerstyrda monopol. För oss moderater är välfärd trygghet, oberoende och därmed valfrihet för de enskilda människorna.

Den demagogiska debattstil finansministern använder sig av gjorde att han redovisade det förslag vi moderater lagt fram om att dra in statsbidrag från kommuner och landsting på netto 6 miljarder kronor – det är det belopp som gäller – men medvetet glömde att samtidigt tala om att denna indragning motiveras av de förslag till sänkt skatt för vanliga människor som vi lägger fram. Och han talade absolut inte om vad sänkta marginalsatser har för inverkan på löneutfallet. Annars är ju finansministern väl medveten om – det har han gett uttryck för i både tal och skrift – att sänkta marginalsatser är ett viktigt sätt att komma till rätta med de bruttolönekostnadsökningar vi har. Det är på det sättet, enligt den nationalbudget som regeringen har presenterat, att för kommuner och landsting är löneutvecklingen av avgörande betydelse för ekonomin. Skulle löneutfallet 1989 bli 7 % i stället för det av regeringen prognostiserade 4 %, så skulle kommunernas och landstingens utgifter öka med drygt 13 miljarder kronor. För att visa hur demagogiskt finansministerns inlägg var skulle jag då kunna hävda att den lönepolitik som blir följd av socialdemokraternas brist på skattepolitik leder till att kommuner och landsting förlorar kanske uppemot 13 miljarder kronor; det motsvarar 240 000 daghemsplatser.

Det är naturligtvis så, fru talman, att man måste se alla partiets politik som en helhet. Det är någonting som finansministern medvetet bortsåg från.

Fru talman! Sedan 1982 har hela ökningen av produktionen i Sverige dragits in genom höjda skatter. Det har gällt mervärdeskatter, inkomstskatter, bensin- och oljeskatter, löneskatter och mycket annat. Resultatet är en ytterligare kraftig höjning av Sveriges redan tidigare rekordhöga skattetryck. Socialiseringen av människornas inkomster fortsätter. Valfriheten inskränks – främst för låg- och medelinkomsttagare, som är de som drabbas av den typ av trubbiga skattehöjningar som socialdemokraterna förespråkar, föreslår och genomför.

Jag skall emellertid i dag främst ta upp de negativa samhällsekonomiska verkningarna av världens högsta skattetryck.

Varje skatt snedvrider samhällsekonomin genom att kilar drivs in mellan exempelvis värdet av en arbetsprestation och den faktiska ersättning efter

skatt den som utför prestationen erhåller. Vissa skatteformer är mer negativa än andra, men det räcker ändå inte att ändra skattesystemets uppbyggnad för att motverka det nuvarande skattesystemets negativa effekter. En skattereform som ger tillräckliga positiva effekter för samhällsekonomin måste innebära att skattetrycket sänks.

I detta konstaterande instämmer uppenbarligen åtminstone en socialdemokratisk riksdagsledamot, nämligen den som kommer efter mig på talarlistan i dag, Bo Södersten. Han skrev för någon tid sedan i en debattartikel i Dagens Industri:

”De flesta är ense om att det höga skattetrycket är ett av de stora problemen i den svenska ekonomin. Många talar sig varma för en skattereform. Intressanta förslag har också presenterats. Vid närmare påseende har dock svagheter och skevheter varit påfallande.

En framgångsrik skattereform blir naturligtvis mycket lättare att genomföra och också ekonomiskt mer meningsfull om den kan kombineras med totalt sett sänkta skatter.”

Bo Södersten är uppenbarligen – i varje fall i detta avseende – en ropandes röst i öknen. Han är ensam i sitt parti. Visserligen sade finansministern i ett interpellationssvar till mig den 20 november i fjol att målsättningen för regeringen var att dra ner skattetrycket, men vad har hänt sedan den 20 november?

Socialdemokraterna har föreslagit och kommer möjligen att genomföra – beroende på kommunisternas inställning – en höjd bensinskatt. De har föreslagit och kommer att genomföra höjd kilometerskatt och i viss utsträckning höjd fordonsskatt. I dag på morgonen har regeringen presenterat förslag om utvidgad omsättningskatt på värdepapper. Nu är det inte bara aktier utan även annat som skall drabbas – bl. a. premieobligationer. Regeringen föreslår också en höjning av ATP-avgiften – allt skattehöjningar som till största delen slår främst mot låg- och medelinkomsttagare.

Sanningen är den att av ideologiska skäl är socialdemokratin bunden vid kollektiva lösningar, vid ineffektiva monopol, som leder till höga skatter.

Det är synd att Bo Södersten lämnar riksdagen i och med höstens val. Möjligen skulle han ha kunnat få ytterligare någon i den socialdemokratiska riksdagsgruppen att inse sanningen. Nu går han tillbaka till en nationalekonomisk karriär. Möjligen kan han där mer fritt debattera. Det skulle vara intressant att höra Bo Södersten också i dagens debatt tala om behovet av sänkt skattetryck.

Det höga skattetrycket skapar stora problem. Det är en bidragande orsak till att vi halkar efter. Såsom Lars Tobisson tidigare har beskrivit är det en uppenbar risk att Sverige – med de goda förutsättningar vi hade, som stod utanför andra världskriget – kommer att vara det land som har lägst levnadsstandard i Norden. Det tyder på dålig hushållning med de resurser vi har. En bidragande orsak i det sammanhanget är just skattesystemet och skattetrycket. Eftersom vi halkar efter minskar naturligtvis också möjligheterna att trygga välfärden i den egentliga bemärkelse som jag tidigare har redovisat, nämligen trygghet, oberoende och valfrihet för de enskilda människorna.

Skattetrycket, främst den höga beskattningen av inkomstökningar –

marginalskatten – leder bl. a. till alltför lågt arbetskraftsutbud, alltför höga kostnadsökningar, som ökar inflationen och minskar den svenska konkurrenskraften, och alltför lågt hushållssparande. Allt detta är faktorer som leder till att tillväxten i ekonomin blir lägre än den annars skulle kunna vara.

Regeringen har tillsatt tre utredningar som behandlar den framtida beskattningen. Det finns emellertid all anledning att anta att deras arbete inte kommer att leda till någon ändring av skattesystemet förrän tidigast år 1991. Samtidigt visar inte regeringen någon ambition – och det fanns inga indikationer i finansministerns inlägg i dag – att lägga fram förslag till sänkta marginalskatter för 1989 eller 1990, trots de problem vi har med lönebildningen, vilket finansministern mycket klart markerade.

Höga marginalskatter och automatiska skattes kärpningar till följd av inflationen kommer att göra att kostnadsökningarna ligger kvar på en alltför hög nivå, och vi kan naturligtvis inte i framtiden lita på en smygdevalvering av den svenska kronan till följd av dollarnedgången. Den har i viss utsträckning räddat oss under de senaste åren. Hade vi haft en bättre lönebildningsprocess i Sverige på grund av lägre marginalskatter hade nedgången gett oss konkurrensfördelar. Nu har den bara hjälpt oss att hålla näsan över vattenytan. I framtiden kan vi, som sagt, inte lita på sådana hjälpmedel. Det är mot denna bakgrund nödvändigt att genomföra en omfattande skattereform med början redan 1989. Utgångspunkten måste vara att skattetrycket sänks. De viktigaste ingredienserna är följande:

Marginalskatterna sänks, så att den helt övervägande delen inkomsttagare får behålla två tredjedelar av en inkomstökning efter skatt mot ungefär hälften i dag. Ingen skall behöva gå miste om mer än hälften av en inkomstökning oavsett inkomst. Vidare måste skatteskalen inflationsskyddas, så att inte inflationen – såsom för 1988, 1989 och 1990 – smyghöjer skatten. Skattesystemet måste ändras, så att skatt tas ut efter försörjningsbörda. Vi måste dessutom se till att på olika vis förbättra småföretagarnas arbetsituation. Grunden för tillväxten, för sysselsättningen i Sverige, är verksamheten i de mindre och medelstora företagen. Då måste också skattebelastningen för de företagen minska. En sådan politik kommer att öka arbetskraftsutbudet, öka sparatet och minska kostnadsökningarna. Under genomförandetiden kommer lönebildningen att påverkas dramatiskt. Låt mig ge ett exempel.

För att en industriarbetare med genomsnittsinkomst, vilket under 1988 är ca 115 000 kr., skall få en real inkomstökning efter skatt på 1 % år 1989 krävs – med regeringens politik – en bruttolöneökning på drygt 5 %. Med den politik vi redovisar krävs bara 2 % – ungefär 1,5, för att vara exakt. Det är alldeles uppenbart att denna skillnad innebär att lönebildningsprocessen påverkas. Det kommer, som jag tidigare har sagt, att gynna inte minst landsting och kommuner. En förändring av lönekostnadsutvecklingen i positiv riktning för kommuner och landsting med 1,5 % skulle enligt regeringens beräkning fullt ut kompensera kommuner och landsting för de indragningar av statsbidrag netto som vi föreslår just för att finansiera de för hela Sverige mycket viktiga marginalskattesänkningarna.

Fru talman! Sammanfattningsvis leder den moderata skattepolitiken, såsom vi har redovisat den i motioner till årets riksdag, till ökat arbetskrafts-

utbud, ökat sparande, lägre kostnadsökningar och därmed högre konkurrenskraft. Regeringens brist på skattepolitik ger effekter i motsatt riktning. Sverige fortsätter därmed att halka efter och välfärden kan i sanning hotas.

Prot. 1987/88:80  
2 mars 1988

*Finansdebatt*

**Anf. 30 BO SÖDERSTEN (s):**

Fru talman! Jag skall i dag på den socialdemokratiska utskottsmajoritetens vägnar framför allt uppehålla mig vid kreditpolitik, statsskultsfrågor och växelkurspolitik.

Finanspolitiken har under senare år kommit i ett visst teoretiskt vanrykte. Ett land har dock under åren 1982–1987 fört en mycket aktiv finanspolitik. Det land som har gjort detta är inte heller vilket land som helst. Det är USA. Trots all nyliberal och monetaristisk retorik har man där fört en mycket aktiv finanspolitik med stora underskott som följd. Huruvida det har varit bra för den amerikanska ekonomin eller ej kan diskuteras. Att den aktiva amerikanska finanspolitiken har givit en mycket kraftig efterfrågeinjektion till resten av världsekonomin står dock helt klart. Den har legat bakom den relativt kraftfulla expansion av världsekonomin som har präglat de senaste fyra fem åren.

Andra länder har däremot fört en inaktiv eller åtstramande finanspolitik. Dit hör de stora överskottsländerna som Japan och Västtyskland och dit hör också NIC-länder – dvs. nyindustrialiserade länder – i Sydostasien som Taiwan, Sydkorea, Hongkong och Singapore, som tillsammans har mycket stora överskott i sina utrikesaffärer, inte minst mot USA. Länder som Västtyskland och Japan tenderar därför att bli bromsklossar och alls inga lokomotiv i den internationella ekonomin.

Vi i vårt land har fört en någorlunda stram finanspolitik sedan slutet av 1982. Det visas ju också av den kraftiga förbättring av budgetunderskottet som ägt rum under de senaste åren och som också har uppmärksamats och prisats internationellt, särskilt i Förenta Staterna. Men det skulle inte ha skadat om vår finanspolitik i dag varit ytterligare något stramare. Mot denna bakgrund är det intressant att ta del av de borgerliga alternativen. De borgerliga partierna befinner sig i dag i en önskesituation. De är i opposition och behöver inte ta något direkt ansvar för sina förslag. Men de orkar inte ens visa en teoretisk kraftfullhet. Deras budgetalternativ är inte starkare än regeringens. På litet längre sikt, ja redan på ett helårs sikt, skapar de större budgetunderskott och leder till en försvagning av finanspolitiken, främst på grund av att de borgerliga förslagen till skattesänkningar då slår igenom fullt ut. Inte ens när de borgerliga i full frihet får framföra sina egna alternativ kan de visa en teoretisk kompetens. Till bilden hör dessutom att deras skattesänkings- och besparingsalternativ ser helt olika ut. Söker man den minsta gemensamma nämnaren för den borgerliga politiken – vilket är rimligt att göra om man vill se de tre borgerliga partierna som ett regeringsalternativ – finner man därför att deras gemensamma finanspolitiska alternativ blir mycket svagare än det som finns i årets budget.

Det parlamentariska läget tvingar därför fram en stor tonvikt på penningpolitiken. Det blir penningpolitiken tillsammans med valutapolitiken som kommer att få klara av den åtstramning och den anpassning som kan komma att bli nödvändig.

Den svenska räntan har under senare år internationellt sett legat högt. Särskilt är detta fallet om man jämför den svenska räntan med dollarräntan. Där har vi haft ett "respektavstånd" till dollarräntan som för det mesta legat över tre procentenheter. Hittills i år har det varit tendenser till sjunkande räntor internationellt sett, och även i vårt land har det varit en sådan utveckling. Riksbankschefen har varnat för detta. Det är lätt att inse varför han gör det.

Prognoserna pekar i år mot ett rätt betydande underskott i bytesbalansen. Samtidigt upprätthåller vi normen om att inte nettoupplåna utomlands. Detta tvingar obönhörligen fram en privat kapitalimport av tämligen stor omfattning. Det är svårt att se hur en sådan skall kunna genomföras utan ett tämligen högt ränteläge i vårt land. Riksbankschefens varningar är därför synnerligen befogade.

De borgerliga partierna lever däremot i en egen drömvärld. Det står helt klart att deras gemensamma underlag vad beträffar finanspolitiken inte innebär någon åtstramning. De tycks inte inse vad det innebär för penning- och kreditpolitiken. Här intar de även i detaljer en ganska apart inställning, vilket inte minst klargörs när de kommer till statsskuldpolitiken.

Min argumentering tyder på att staten under kommande år verkligen har användning för alla de läneinstrument som ingår i dagens arsenal. Men de borgerliga är fientliga både mot spar- och mot premieobligationer. Deras avoghet mot premier är minst sagt egendomlig. Det är en sparform som är djupt etablerad i svenska folkets medvetande. Den lockar inte minst småspararna. Dessutom visar kalkyler att det är den upplåningsform som är billigast för staten.

Jag har färiska siffror från riksgäldskontoret som visar att staten för premielån får betala 7,7 % i ränta. För allemanssparande får staten betala 9,1 % i ränta. För riksobligationer får staten betala – om alla kostnader läggs ihop – 11,4 % i ränta.

Man frågar sig då: Hur kommer det sig att moderaterna har lyckats narra folkpartiet och centern att gå med på denna mycket egendomliga linje, där man i framtiden vill förbjuda premieobligationer, detta så populära läneinstrument, som dessutom är den i särklass mest billiga upplåningsformen för staten?

De borgerliga partiernas inställning till växelkurspolitik är också egendomlig. Valutapolitiken har varit helt central i den svenska ekonomin under senare år. De borgerliga partierna intar ett slags idylliserande och idealiserande resonemang, som är mycket långt från verkligheten, och dessutom är de helt oeniga på en absolut central punkt på detta område.

Centern och folkpartiet talar i sin särskilda reservation om valutapolitiken om att en "smygdevalvering" av kronan skett sedan hösten 1985. Detta skulle ha berott på att den svenska valutakorgens konstruktion är sådan att den ger dollarn dubbel vikt mot vad som skulle vara fallet vid en ren handelsvägd korg. De bortser dock härvid från det faktum att dollarn är mer betydelsefull för svensk utrikeshandel än vad den rena handeln med USA anger, på grund av att betydelsefulla varor i internationell handel, exempelvis olja, noteras i dollar. Dessutom är större delen av vår utlandsskuld

upptagen i dollar. Att säga att någon smygdevalvering har förekommit är därför helt meningslöst.

Viktigare är dock att slå fast att korgkonstruktionen varit till stor fördel för vårt internationella läge under senare år. Den förutan skulle våra balansproblem ha varit betydligt svårare än vad de i verkligheten kommit att bli. Folkpartiet och centern talar därför i nattmössan på den här punkten.

Moderaterna intar som väntat en från centern och folkpartiet avvikande ståndpunkt, som måste kallas för extrem. De vill att vi omedelbart skall gå med i EMS, det europeiska monetära samarbetet. Detta förslag är minst sagt huvudlöst. En anknnytning till EMS skulle göra det omöjligt för oss att föra en självständig politik på detta helt centrala område. Förslaget är också så magstarkt att de övriga borgerliga partierna – som annars lätt hamnar på moderaternas släpvagn – också tvingas ta avstånd från det.

Hade vi varit med i EMS under senare år skulle det ha inneburit mycket stora påfrestningar på den svenska ekonomin. Exporten skulle ha gått mycket sämre, samtidigt som importen skulle ha gynnats. Vi skulle ha fått stora underskott i vår bytesbalans. Förr eller senare skulle en åtstramningspolitik ha tvingats fram, och den skulle i sin tur ha lett till starkt stigande arbetslöshet.

Egentligen behöver vi inte gå längre än till vårt södra grannland Danmark för att inse vilka vådor en anknnytning till det europeiska monetära samarbetet kan medföra. Danmark är med i EMS. Där har man haft en 40-procentig uppskrivning av den danska kronan gentemot den svenska sedan 1981. Det råder inte minsta tvivel om att den danska kronan i dag är starkt övervärderad. Det har medfört att Danmark har ett slags bisarrt internationellt rekord: I 26 år i följd har man haft underskott i bytesbalansen samtidigt som man har en 10-procentig arbetslöshet. Danmark har nu en utlandsskuld som är uppe i 250 miljarder, eller ungefär fyra gånger så stor per huvud räknat som den svenska, som också är ganska ansenlig.

Danmark närmar sig nu vägs ände. Det har också börjat talas om att den internationella valutafonden måste gripa in, om Danmark inte kan se till att sanera sin bytesbalanssituation.

Allt detta tyder på att Danmark antingen måste lämna EMS eller göra en kraftig växelkursjustering inom ramen för EMS, vilket inte är någon lätt operation. Det råder inget tvivel om att bindningen till EMS har varit en starkt bidragande orsak till de svårigheter som Danmark har hamnat i.

Moderaterna är starka anhängare av EG. De tycks tro att de flesta av våra problem skulle lösas om vi bara finge fullt medlemskap. Så är det inte. Exemplet EMS visar att ett fullt medlemskap kan skapa mycket stora problem för ett land.

Det är en finansdebatt och inte en skattedebatt som vi för i dag, men eftersom Bo Lundgren i sitt inlägg här direkt apostroferade mig skall jag ge honom svar på ett par punkter.

Ja, jag tror att det svenska skattetrycket bör sänkas på längre sikt. Jag är ingalunda ensam i mitt parti om att ha den uppfattningen, vi är åtskilliga som anser det. Men detta måste naturligtvis göras inom ramen för sans, måtta och förnuft. Skattetrycket var visserligen något lägre under den borgerliga tiden än det är i dag, men vi får inte glömma bort hur utgiftskvoten, utgiftstrycket

såg ut. När skattekvoten var ungefär 52 % var utgiftskvoten, när det var som värst, 65 %. Budgetunderskottet uppgick alltså till 13 % av de totala inkomsterna – det var ett jättelikt budgetunderskott. Det var det som vi socialdemokrater måste ta tag i och dra ner. Det har vi också gjort, eftersom det var fullständigt nödvändigt att sanera den svenska ekonomin efter de borgerliga åren.

Detta kan göras enbart på två vägar: genom att försöka minska utgiftskvoten eller genom att höja skattekvoten. Vi har varit tvingade att arbeta på båda dessa vägar, dvs. att föra en "gnetpolitik" utgiftsmässigt men också att genomföra vissa skatteökningar.

Bo Lundgren och jag sitter båda i den kommitté som skall arbeta med en reformerad inkomstbeskattning, så vi får under de kommande två åren många tillfällen att samtala med varandra om dessa frågor. Jag tror också att en ganska radikal skattereform är nödvändig, men jag förmodar att den typ av reform som jag ser framför mig sannolikt är annorlunda än den som moderaterna har i tankarna. Jag tror exempelvis att det är nödvändigt att bredda skattebaserna. Någon form av avdragsöversyn måste införas, förmodligen med minskande avdrag. Kapital måste beskattas på ett helt annat sätt än i dag.

Jag kan som exempel nämna att de svenska hushållen har en förmögenhetsmassa som i dag uppgår till ungefär 2 000 miljarder kronor netto. Hur mycket får staten in i skatt på den kapitalmängden? Svaret är: Netto räknat ingenting. Tvärtom gör staten en förlust på 7–8 miljarder. Om alla skatter på kapital avskaffades men avdragsmöjligheterna samtidigt avskaffades skulle staten göra en bra affär. Det visar alltså hur skevt saker och ting fungerar i dag.

Nåväl, detta är en finansdebatt, inte en skattedebatt. Låt mig avslutningsvis, fru talman, återgå till det litet större ekonomiska perspektivet och säga några ord om den internationella ekonomin och växelkursvägningarna. Sedan 1973 har ett system med rörliga växelkurser använts i världsekonomin, men under den tiden har det skett oerhört starka svängningar. Inga ekonomer kunde förutse att de fluktuationer vi har fått erfara skulle bli så stora, utan de trodde på mycket mer av stabilitet.

Detta illustreras mycket fint av dollarns utveckling. Den hade en enormt kraftig uppgångsfas, en appreciering, från 1982 till september 1985. Sedan dess har dollarn varit inne i en mycket stark nedgångsfas. De starka fluktuationerna i stora valutor som dollar, yen och D-mark kan inte förklaras exempelvis med vad ekonomer brukar kalla för reala faktorer som produktivitetsskillnader och annat. Det går inte att förklara med skilda inflationstakter. Dessa fluktuationer har i stället understrukit de drag av instabilitet som karakteriserar ett kapitalistiskt marknadssystem.

Det har under 80-talet gått ett slags övertro genom många länder, även bland stora grupper i vårt land, på att marknadssystemet skulle ha något drag av perfektion. Det har det ingalunda. Tvärtom har de starka svängningarna i växelkurser medfört att industrier har slagits ut, företag har fått läggas ned, regioner har avfolkats, inte minst till följd av en valutas uppgång: exempelvis under pundets uppgång från 1979 till 1981–1982 i England eller uppgångsfasen för dollarn i Förenta Staterna. De enormt stora anpassningskostnader

som man tvingat företag, enskilda och utsatta regioner att bära har ofta träffat svaga grupper i de olika samhällena. Det är enbart den som har en fullständigt naiv och ideologiskt betingad tilltro till det kapitalistiska marknadssystemet som inte ser de stora problem som växelkurssvängningarna har lett till.

Våra inhemska borgerliga partier tycks ha svårt att inse några brister i det nuvarande internationella växelkurssystemet. Men insiktsfulla bedömare internationellt börjar alltmer luta åt att en samordning av de viktigaste ländernas stabiliseringspolitik, makropolitik och en styrning av växelkurserna blir alltmer nödvändig.

I de stora internationella sammanhangen är Sverige ett litet land. Men helt betydelselösa är vi inte i internationella fora som OECD och IMF. Finansministern och regeringen har redan gjort beaktansvärda insatser i dessa organ. Men jag tror, fru talman, att det skulle vara mycket värdefullt om Sverige ytterligare aktiverade sig på dessa områden. Det lär väl knappast gå att komma tillbaka till ett system med fasta växelkurser, som det som rådde under Bretton Woods-erans tid från slutet av 40-talet till början av 70-talet. Men mer av samordning av stabiliseringspolitiken i de ledande länderna och mer av övervakning och styrning av växelkurserna är nödvändigt för att det nuvarande systemet av relativt fri handel mellan länderna över huvud taget skall kunna överleva.

Om så inte sker kommer sannolikt det internationella handelssystemet att falla sönder och regionaliseras. Vad vi då kommer att få är troligtvis tre relativt slutna handelsblock. Vi kommer att få ett runt USA och Latinamerika. Vi kommer att få ett annat runt Japan och NIC-länderna i Sydostasien. Vi kommer att få ett tredje runt Västtyskland och EG. Det skulle vara en mycket bekymmersam utveckling för små oberoende länder som Sverige. Därför är det i högsta grad ett svenskt egenintresse att dagens anarki på det internationella växelkursområdet får ge vika för mer av styrning och övervakning.

Med det sagda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande i alla delar och avslag på de olika reservationerna.

**Anf. 31 BO LUNDGREN (m) replik:**

Fru talman! Bo Södersten har naturligtvis alldeles rätt i att detta är en finansdebatt. Nu har riksdagen ingen särskilt anordnad skattedebatt. Men såvitt jag förstår är skattepolitiken en väsentlig ingrediens i det som kallas finanspolitik. Inte minst är den av avgörande betydelse för pris- och kostnadsutvecklingen; ett centralt problem, enligt vad finansministern själv sade. Av den anledningen är det självklart viktigt att vi här diskuterar även skattepolitikens inriktning.

Jag noterar att Bo Södersten fortfarande säger att skattetrycket bör sänkas. Han har angett i en artikel att det är mycket skadligt med det höga skattetryck vi har. En vettig skattereform kan svårligen utformas på ett bra sätt om man inte sänker skattetrycket. Hans slutsats här i dag blir att sänkningen av skattetrycket bara är något på sikt.

Jag vill fråga Bo Södersten: Skall vi fortfarande lida av det höga

skattetryckets negativa skadeverkningar i ekonomin? Skall de enskilda människorna få vänta till dess socialdemokraterna möjligen, sannolikt inte, överger sin ideologiskt betingade tro på de kollektiva lösningar, de offentliga monopol som leder till ett högt skattetryck?

Det var rätt intressant att höra Bo Södersten diskutera den framtida skattereformen. Han sitter som socialdemokratisk representant i inkomstskatteutredningen. Han tror att det krävs ordentligt skärpta regler vad gäller avdragen. Vad är det han egentligen säger? Jo, han säger att man skall bredda basen; man skall begränsa avdragsrätten. Avdragsrätten gäller exempelvis grundavdragen. Finansministern har i sin idéskiss om skatter sagt att grundavdragen kanske skall ersättas av ett schablonavdrag. Det innebär att pensionärer, egenföretagare och andra inte får del av det. Schablonavdraget gäller bara löntagare. Det innebär dessutom att bara de som inte har några kostnader får nytta av schablonavdraget. För de andra blir resultatet plus minus noll.

En annan mycket viktig sak, inte minst för småhusägare, är en begränsning av rätten till underskottsavdrag. Vissa partier här i riksdagen, inte vi, genomförde en avdragsbegränsning. Den genomfördes fram till 1985. Den ledde till prisfall på fastigheter på grund av kostnadsökningen. Många människor förlorade mycket pengar. Den ledde dessutom till en minskning av sparandet. Sparkvoten ökade inte alls under den perioden, tvärtom minskade den. Jag skulle vilja fråga Bo Södersten: Är det korrekt att Bo Södersten och socialdemokraterna nu kommer att lägga fram förslag om ytterligare avdragsbegränsningar, trots att ni i årtal låtit människor leva med vissa regler; bygga hus och bygga in sin ekonomi i just denna situation?

**Anf. 32 BO SÖDERSTEN (s) replik:**

Fru talman! Det är litet egendomligt att vi plötsligt skall förvandla finansdebatten till en skattedebatt. Det är kanske förstäligt att Bo Lundgren inte har så mycket att säga om de oerhört betydelsefulla frågor som jag tog upp när det gällde kreditpolitiken, växelkurser och annat. Men jag skall ändå göra ett par kommentarer även om skatter.

Avdragsmöjligheterna är i och för sig en känslig och besvärlig fråga. Jag vill bara helt stillsamt påminna om att man i dag i Förenta Staterna har betydligt mindre generösa avdragsmöjligheter, framför allt för olika typer av konsumtionsränder, än vad vi har i exempelvis vårt land. Exakt vilken väg vi kommer att gå kan ingen svara på i dag. Men att detta blir en av de centrala frågor vi har anledning att verkligen penetrera, under säg de kommande två åren, det står helt klart.

Skattetrycket går inte att komma ifrån. Vi måste alltid sätta in saker och ting i ett perspektiv. Vad borgarna gjorde var att öka utgifterna mycket kraftigt. De offentliga utgifterna har volymmässigt aldrig stigit kraftigare än under de sex borgerliga åren. Men de underlät att finansiera utgifterna. De drog på oss stora lån, både inhemska och utländska. Det var därigenom de slapp att höja skatterna, som de annars bort göra. Det är klart att vi nu varit tvingade att sanera. Det har inneburit en viss ökning av skattetrycket. Men nu har vi mycket större möjligheter. I och med att vi har närmat oss balansen har vi med tillväxtens hjälp och även med sparandets hjälp mycket större

möjligheter att se till att skattetrycket återigen kan sjunka.

Men jag skulle trots allt till slut också vilja ta upp en annan fråga som jag var inne på. Det är en enkel fråga. Den borde Bo Lundgren kunna svara på, eller kanske mentorn Lars Tobisson som sitter här. Jag tror det också är en fråga som verkligen intresserar svenska folket. Den är väldigt konkret och påtaglig: Varför vill moderaterna, tydligen också tillsammans med de båda övriga borgerliga partierna, ta bort premieobligationerna? Det är en sparform som verkligen är populär bland svenska folket. Det är också den sparform som är billigast för svenska staten. Kan ni inte nu för svenska folket tala om skälen till att det i framtiden inte skall få ges ut premieobligationer?

**Anf. 33 BO LUNDGREN (m) replik:**

Fru talman! Visst är frågan enkel att besvara. Tyvärr har Bo Södersten läst det i och för sig omfångsrika utskottsbetänkandet litet dåligt. Det vi, folkpartiet och centern föreslår är att man skall ha en oförändrad volym av premieobligationer, inte att man skall avskaffa systemet. Därmed går jag inte tillbaka direkt till skatterna, även om jag måste konstatera att det för Bo Södersten, som ju är mer kunnig i de teoretiska delarna av nationalekonomin måste framstå som klart att skattepolitiken är en väsentlig ingrediens i den totala finanspolitiken.

När det gäller situationen 1976–1982 med borgerlig majoritet i riksdagen vet Bo Södersten lika väl som jag att vi då hade många besvärliga bakgrundsfaktorer. Vi hade ett oljepris som var väsentligt mycket högre än det varit. Vi hade en internationellt dålig konjunktur jämte andra problem och externa faktorer som påverkade situationen avsevärt. Dessutom hade vi en opposition som till skillnad från den nuvarande hela tiden i riksdagen drev kravet på ytterligare utgiftsökningar år efter år. Detta är också ett problem för en regering, men det problemet har den socialdemokratiska regeringen inte för närvarande.

Låt mig sedan gå tillbaka till skatterna. Bo Södersten hänvisar till den amerikanska skattereformen och säger att man i USA stramat åt ränteavdragen. Ja, det är mycket riktigt, som Bo Södersten själv sade, att man bara har avskaffat avdragsrätten för konsumtionsräntor men har kvar avdragsrätten för två egna bostäder, vilket bl. a. innebär att husbåtar och dylikt har blivit mycket populärt. Det finns stora möjligheter att kringgå reglerna om man har den typen av lagstiftning. Dessutom är skattesatsen för vanliga medborgare i USA mycket lägre än för de svenska. Man har föreslagit och genomfört ökade grundavdrag i stället för – som socialdemokratin nu aktualiserar – minskade grundavdrag.

Men det allra allvarligaste både för sparandeutvecklingen och för de enskilda människor som berörs är kanske ändå de tankar socialdemokraterna uppenbarligen har om att ytterligare begränsa avdragsrätten för villaägarnas räntor. Detta kommer att leda till kostnadsökningar för dem som är berörda. Det kommer att leda till kraftiga prisfall på fastigheterna. Socialdemokratin vill uppenbarligen dölja detta i valrörelsen. Inga klara besked ger man. Det gav man inte 1982 och 1985. Kan Bo Södersten verkligen ta på sitt ansvar att inte tala om för människorna före valet att ni efter valet tänker begränsa deras ränteavdrag så att de kanske t. o. m. tvingas lämna sina egna hem?

**Anf. 34** BO SÖDERSTEN (s) replik:

Fru talman! Det är litet trist att Bo Lundgren hemfaller åt ren och skär demagogi så här på sluttampen.

Det finns inga som helst tankar på att avdragsrätten i rimliga former för villaägare och andra inte skall vara kvar. Men Bo Lundgren måste samtidigt inse att om vi skall kunna sänka skatterna på arbete och om vi skall kunna göra en verklig reform av det svenska skattesystemet, då måste vi på något sätt bredda basen. Det går inte – som Bo Lundgren vill – att låtsas som om man skall kunna sänka skatterna med 40 miljarder kronor utan att det skall drabba någon eller utan att man behöver göra kompenserande ökningar eller breddningar av skattebasen på något håll. Det är en fullständig orimlighet. Skulle man göra det får man verkligen rasera välfärdsstaten helt. Det är klart att det inte finns möjlighet att med bevarade arrangemang göra besparingar på 40 miljarder kronor. Det går helt enkelt inte att trolla, så enkelt är det. Ni borde nog tala om litet mer i detalj hur era alternativ ser ut innan ni tar alltför stora ord i munnen.

Vi skall inte heller glömma bort att Bo Lundgren sade att de borgerliga inte kunde föra någon vidare bra politik under sina regeringsår därför att de hade otur med oljepriser och annat. Och framför allt hade de en opposition som var besvärlig och ägnade sig åt överbud. Det är ett fantastiskt uttalande. Tanken att en regering inte skall kunna regera därför att det finns en opposition är mycket egendomlig. Om ni inte klarar av vare sig att vara i opposition eller i regeringsställning kan man undra vad ni egentligen borde ägna er åt. Det är nog mycket bättre i alla fall att ni ägnar er åt att vara i opposition.

Till slut, Bo Lundgren, är det faktiskt så – och Lars Tobisson har framfört det många gånger i riksgäldsfullmäktige, där vi båda sitter – att ni vill försöka avskaffa systemet med premieobligationer. Ni vill ha några andra olika alternativ i stället. Det är av intresse att ni talar om det, för det är trots allt så att premieobligationerna är en mycket populär sparform. Dessutom är det den billigaste upplåningsformen för staten. Statskulden försvinner ju inte även om ni försöker avskaffa systemet med premieobligationer, utan då måste ni helt enkelt återgå till andra och mer dyrbara former för statlig upplåning.

Förste vice talmannen anmälde att Bo Lundgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

**Anf. 35** ALF SVENSSON (c):

Fru talman! Efter det att regeringen tidigare högljutt hävdade att ekonomin är i balans och att den "tredje vägens ekonomiska politik" lyckats, har finansminister Feldt nu tvingats övergå till att använda mer kärva formuleringar när det gäller beskrivningen av vår ekonomiska situation. Orsaken är insikten om att det accelererande bytesbalansunderskottet och den försämrade internationella konkurrenskraften hotar att växa regeringen över huvudet. En anledning till det senaste årets alltför kraftiga privata konsumtionsökning är säkerligen den lättsinniga beskrivning av den ekonomiska politiken som socialdemokraterna i synnerhet tidigare ägnat sig åt.

Tittar vi närmare på utvecklingen sedan 1985 ser vi att de ekonomiska problem som nu bekymrar regeringen inte alls är nya eller plötsligt uppkomna. Den "tredje vägens ekonomiska politik" skulle bromsa den inhemska konsumtionen och låta resurserna gå till att förbättra sparandet och vår ställning gentemot utlandet. Denna politik övergavs i praktiken redan för tre år sedan. Sedan dess är det den privata konsumtionen som stått för tillväxten. Sedan 1985 har vi helt enkelt levt över våra tillgångar. Vi riskerar att hamna i samma utförsbacke som vi var i under andra hälften av 70-talet, om inte den ekonomiska politiken läggs om. Orsaken till att den utveckling som inleddes inte slagit igenom i försämrad bytesbalans och ökad inflation förrän nu är de senaste årens gynnsamma internationella omständigheter. Jag tänker då på lägre dollarkurs, fallande oljepris och sänkt internationell räntenivå.

I kds ekonomisk-politiska motion föreslås flera åtgärder som skulle förbättra svensk ekonomi både på kort och på lång sikt. I motionen diskuteras inga akuta åtgärder som eventuellt kan behöva vidtas under våren eller i höst beroende på hur den internationella konjunkturen och avtalsförhandlingarna utvecklas. Regeringen måste ha en hög beredskap för att gå in och begränsa konsumtionen om så krävs.

Fru talman! För att klara de problem svensk ekonomi står inför, dvs. att skapa balans i handeln med omvärlden och stoppa den försämring av svensk konkurrenskraft som pågår, krävs att den inhemska efterfrågan hålls tillbaka. Särskilt viktigt är att den privata konsumtionen dämpas. Den ekonomiska politiken måste leda till att importen minskas och exporten främjas. I kristdemokraternas ekonomisk-politiska motion anges en rad förslag i den riktningen.

Låt mig nämna tre åtgärder som skulle begränsa den privata konsumtionen och dess importbenägenhet.

För det första bör momsens på mat avskaffas. I ett första steg bör momsens på basmat sänkas med 10 procentenheter. För att finansiera detta kan man höja momsens på övriga varor; alternativt kan en högre moms införas på vissa umbärliga varor. Detta skulle leda till att exempelvis kapitalvaror, som till stor del är importerade, skulle bli dyrare, vilket skulle minska den privata konsumtionens importandel.

För det andra måste hushållssparandet stimuleras, både av sociala och av samhällsekonomiska skäl. Med ett ökat sparande minskar den privata konsumtionen och utrymme skapas för sänkta räntor.

Eftersom pensions- och socialförsäkringssystemet till stor del sköts kollektivt i Sverige är det befogat med ett visst finansiellt sparande i den offentliga sektorn. Det är däremot inte alls nödvändigt att det offentliga sparandet återställs till den nivå som rådde under första hälften av 70-talet, vilket regeringen har som ambition.

För oss kristdemokrater är det en viktig politisk ambition att låta det nödvändiga samhällsekonomiska sparandet ske hos enskilda individer. Det innebär också att de i större utsträckning kan klara en tillfällig påfrestning på sin privatekonomi.

Avskaffa det för staten dyrbara allemanssparandet, och låt alla människor få en skattefri avkastning på ett sparande upp till 75 000 kr., oavsett

sparform! Detta skulle innebära att den vanlige svensken inte längre behövde hänga med i alla regeringens ändrade sparregler för att få största möjliga ekonomiska utbyte av sitt sparande. Detta skulle alla småsparare som inte hänger med i regelkarusellen gynnas av.

Inför också ett skattebefriat bosparande för ungdomar och ett system med privata investeringskonton där man får sätta in icke beskattade pengar; pengarna beskattas sedan när man tar ut dem för konsumtion.

En viktig orsak till det sjunkande privata hushållssparandet är att den generation som vuxit upp inte fått lära sig hur viktigt det är att spara. I stället har skattesystem och livsstil uppmuntrat till ökad konsumtion, gärna med lånade pengar. Det är dags att skola och samhälle på allvar börjar bilda opinion för ett ökat personligt sparande. Lyckoslantens gamla hederliga propaganda med Spara och – kanske man skall säga – mot Slösa borde kanske i någon form komma till heders igen i grundskolan. Samhällsekonomi och enskilda människors privatekonomi är allt i behov av detta.

För det tredje vill vi öka enskilda människors valfrihet. Den privata konsumtionens importbenägenhet är hög i Sverige. Det beror bl. a. på att det i stor utsträckning är resor, kapitalvaror och andra importprodukter som efterfrågas då köpkraften stiger. En ökad valfrihet på traditionella offentliga serviceområden skulle leda till att många människor skulle använda en del av sina pengar till att förbättra sin barnomsorg, sina barns utbildning och omsorgen om sina anhöriga, om sådana möjligheter fanns. Givetvis är huvudargumentet för en uppluckring av de offentliga monopolerna att öka människors valfrihet och livskvalitet. Men det är också så att ökad valfrihet på dessa områden skulle leda till ökad samhällsekonomisk balans.

Fru talman! Det kristdemokratiska budgetalternativet rymmer en hel del förslag för att skapa ett samhälle i långsiktig balans. Våra förslag om sänkt moms på maten, ökad valfrihet inom exempelvis barnomsorgens område och kraftiga sparstimulanser är, enligt vårt förmenande, viktiga ingredienser i denna politik. Vi föreslår också vissa indragningar av det kommunala expansionsutrymmet, eftersom den familjepolitik vi förordar minskar trycket på kommunerna när det gäller utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen.

För att klara bytesbalansen och vår konkurrenskraft gentemot omvärlden krävs också återhållsamma löneavtal. Det är ju enbart tack vare valutakursförändringar som vi hittills klarat oss undan kraftiga marknadsandelsförluster på exportmarknaden.

En rad förslag till hur avtalsförhandlingarna skall kunna underlättas har diskuterats i kammaren i dag. Låt mig stanna vid en faktor som vi i kds tror skulle minska framför allt löneglidningen. Ett införande av vinstdelningssystem i företagen skulle, i motsats till de socialdemokratiska löntagarfonderna, leda till minskad löneglidning.

Med vinstdelningssystem sker fördelningen av vinsten då den uppstått och inte i förväg genom lokala avtal. Med vinstdelningssystem kan inte den anställde omedelbart disponera sin andel, eftersom den är låst, i regel i fem år. Ett avskaffande av löntagarfonderna skulle verkligen bidra till lägre löneavtal om de ersattes av vinstdelningssystem.

Då vi diskuterar avtalsrörelsen är det angeläget att poängtera hur viktigt

det är att den underlättas med en rättfärdig fördelningspolitik. I annat fall ökar kompensationsstämningen och låglönesatsningarna, som i sin tur leder till ökad löneglidning. Givetvis kan man inte heller komma med förslag till kraftiga marginalskattesänkningar utan att förbättra fördelningspolitiken. Resultatet skulle bli ökade spänningar och högre löneavtal. Enligt kds förmenande är några av de viktigaste åtgärderna en sänkt matmoms, vårdlön till småbarnsfamiljerna, rätt för makar med barn under 16 år att tudela den gemensamma inkomsten vid beskattningen, regionalpolitiska satsningar, bibehållet friår för pensionärer vid sjukhusvistelser och återställande av devalveringseffekterna för folkpensionen. Det är åtgärder som skulle rikta sig till de grupper som i dag har den besvärligaste ekonomiska situationen av alla i vårt land.

Fru talman! Vi kristdemokrater har ivrigt argumenterat för ett avskaffande av löntagarfonderna. Vi har däremot inte, av såväl principiella som samhällsekonomiska skäl, kunnat acceptera att medlen som finns i löntagarfonderna skall delas ut som skattefria gratifikationer till de personer som haft råd att uppfylla de borgerliga partiernas sparkrav. Risken är överhängande att endast en liten del av de 2 400 kr. i sparande som krävs för att erhålla 1 200 kr. i sparpremie blir nysparande. Dessutom upplever säkerligen många som plötsligt får 1 200 kr. på sitt bankkonto att de nu kan minska annat sparande. Risken är alltså mycket stor för att det borgerliga avvecklingsförslaget späder på den privata konsumtionen.

I kds har vi alltid hävdat att löntagarfondspengarna borde gå till att förstärka pensionsfonderna, och därmed trygga pensionerna för de äldre, samtidigt som framtida höjningar av ATP-avgiften kan undvikas. Då fonderna nu vuxit och krisen inom vårdsektorn är alarmerande skulle, menar vi kristdemokrater, en del, förslagsvis 4 av de 11-12 fondmiljarderna, kunna användas för att lösa en del akuta problem inom vårdsektorn.

Lämpligen skulle en haverikommission kunna se över hela vårdsektorn och lägga fram förslag till hur dessa pengar skulle kunna nyttjas på bästa sätt under en treårsperiod. Det finns nämligen enorma behov av att lösa upp flaskhalsar, undanröja vårdköer och genomföra angelägna investeringar inom sjukvården. Inte minst nu under februari månad, då jag haft tillfälle att resa runt en del i landet, har jag gång på gång blivit förvissad om behoven inom svensk sjukvård. Jag har också märkt att många svenskar som tycker att vårdsektorn borde få mer resurser känner sig svikna av politiker. Olika opinionsundersökningar bekräftar också att svenskar vill se satsningar på just vårdområdet.

Fru talman! Att avskaffa löntagarfonderna och använda fondpengarna till pensionsfonderna och till sjukvården skulle lösa flera problem. Samtidigt skulle ett införande av vinstdelningssystem medverka till förbättrad konkurrenskraft för svenskt näringsliv. Näringslivets kostnader skulle minska då avgifterna till löntagarfonderna slopades, och en ny samförståndston skulle kunna etableras mellan näringslivet och regeringen, till gagn för oss alla.

Fru talman! Med anledning av vad jag här har sagt skulle jag vilja yrka bifall till kds motion Fi224, yrkandena 2 och 3, samt motion Fi226, yrkande 4.

I anslutning till yrkandena 1-3 i sistnämnda motion yrkar jag vidare:

9. att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Fi201, 1987/88:Fi204, 1987/88:Fi213 och 1987/88:Fi226 yrkandena 1-3

a) hos regeringen anhåller om förslag om avskaffande av löntagarfonderna i enlighet med vad som anförts i motion 1987/88:Fi226,

b) som sin mening ger regeringen till känna vad i motion 1987/88:Fi226 anförts om att 4 miljarder av löntagarfondernas medel bör avsättas till utveckling och förbättringar av sjuk- och åldringsvården och att resterande del bör överföras till AP-fonderna.

Dessutom, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 3, 7, 9, 10, 14, 16, 19 och 20.

**Anf. 36 LARS TOBISSON (m):**

Fru talman! Trots att Bo Lundgren rättade Bo Söderstens felaktiga uppgift, att de borgerliga partierna vill avskaffa premieobligationerna, återkom den senare med vad han då visste var en lögn. Han påstod också att jag skulle ha uttalat mig på det sättet.

Jag ber att få läsa upp den aktuella meningen i den reservation som vi här talar om. "Sparobligationen bör successivt avvecklas som upplåningsform, och volymen av premieobligationer bör inte öka."

"Inte öka" betyder att mängden kan hållas oförändrad. Premieobligationer kommer alltså fortfarande att finnas i samma utsträckning som de gör nu.

Fru talman! Söderstens fadäs är desto mer anmärkningsvärd som den åstadkoms denna dag, just den dag då regeringen har lagt fram förslag om införande av "valpskatt" på premieobligationer. Det är alltså socialdemokraterna som vill försvåra för människor att spara i premieobligationer.

**Anf. 37 BO SÖDERSTEN (s):**

Fru talman! Lars Tobisson har vid många många tillfällen talat mot premieobligationer, och det står här att man i varje fall inte skall öka ut volymen, trots att det är den billigaste upplåningsform som staten har.

Nu har kanske moderaterna inte tillräckligt med inflytande för att de skall lyckas ta bort premieobligationerna helt, men att moderaterna arbetar åt det hållet står fullständigt klart.

Vad beträffar utsträckningen av skatten kan man säga att det finns en negativ sida hos premieobligationerna, nämligen att de i viss mån har använts i skatteplaneringssyfte. Det är framför allt andrahandshandeln som nu kommer att belastas med en viss omsättningsskatt. Det är ganska naturligt, om man vill ha omsättningsskatt på obligationer, att man då också inkluderar andrahandshandeln med premieobligationer.

**Anf. 38 LARS TOBISSON (m):**

Fru talman! Bo Södersten säger nu att det är väl känt sedan tidigare att jag har gjort uttalanden om att premieobligationerna skall avskaffas men att jag tydligen inte haft tillräckligt mycket makt för att förmå andra att samtycka därtill.

Då vill jag be Bo Södersten, som liksom jag sitter i riksgäldsfullmäktige, att

påminna sig – och om inte det går, ta fram – den reservation jag avgav till riksgäldsfullmäktiges anslagsframställning för nästa budgetår, där jag förde ett resonemang om de här frågorna som hamnade i exakt samma slutsats som nu står i den borgerliga reservationen. Det stod också precis ordagrant så i den moderata partimotionen, och till detta har alltså de andra borgerliga partierna anslutit sig.

Jag tycker att det finns anledning för Bo Södersten att ta tillbaka sitt felaktiga påstående.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Mom. 1 a* (riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot motion Fi224 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 1 av Anne Wibble m. fl. med 150 röster mot 17 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 145 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 152 för reservation 1 av Anne Wibble m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 1 b* (målen för den ekonomiska politiken, m. m.)

Först biträdades reservation 3 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd med 41 röster mot 17 för reservation 4 av Hans Petersson i Hallstahammar. 256 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 247 röster mot 40 för reservation 3 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd. 25 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 2* (lönebildningen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 5 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 6 av Hans Petersson i Hallstahammar anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

*Mom. 3* (utgiftsram för löneökningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 8 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

*Mom. 6* (statsskuldspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

*Mom. 7 (kredit- och valutapolitiken)*

Först biträdades reservation 11 av Lars Tobisson m. fl. med 71 röster mot 17 för reservation 12 av Hans Petersson i Hallstahammar. 224 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 10 av Anne Wibble m. fl. med 83 röster mot 69 för reservation 11 av Lars Tobisson m. fl. 162 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 147 för reservation 10 av Anne Wibble m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 9 (avveckling av löntagarfonderna)*

Först biträdades reservation 13 av Anne Wibble m. fl. med 147 röster mot 2 för det av Alf Svensson under överläggningen framställda yrkandet. 164 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 149 för reservation 13 av Anne Wibble m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 10 (vinstandelssystem)*

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 14 av Anne Wibble m. fl., *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranledes av bifall till motion Fi226 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

*Mom. 11 (utnyttjande av investeringsfonderna m. m.)*

Först biträdades reservation 15 av Anne Wibble m. fl. med 111 röster mot 40 för reservation 16 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd. 159 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Anne Wibble m. fl. – genom uppresning.

*Mom. 12 (förnyelsefonderna)*

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 18 för reservation 17 av Hans Petersson i Hallstahammar.

*Mom. 13 (utredning om prisbildningen)*

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 18 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 19 av Anne Wibble m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

*Mom. 14 (avskaffande av prisregleringen)*

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

*Mom. 15* (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Först biträdades reservation 22 av Anne Wibble och Lars De Geer – som ställdes mot *dels* reservation 23 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 24 av Hans Petersson i Hallstahammar, *dels* motion Fi224 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 21 av Lars Tobisson m. fl. med 72 röster mot 40 för reservation 22 av Anne Wibble och Lars De Geer. 200 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 71 för reservation 21 av Lars Tobisson m. fl. 96 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 16* (engångsförstärkningar av statsbudgeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

*Övriga moment*

Utskottets hemställan bifölls:

**4 §** Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1987/88:20 om ändring i lagen (1923:116) om hundskatt (prop. 1987/88:70),

lagutskottets betänkande

1987/88:14 om preskription av sjöpanträtt (prop. 1987/88:77),

försvarsutskottets betänkanden

1987/88:5 om kontantförmåner till värnpliktiga m. fl. (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:6 om beredskapsbudget för totalförsvarets civila del (prop. 1987/88:100 delvis),

trafikutskottets betänkande

1987/88:10 om Kommunikationsdepartementet m. m. (prop. 1987/88:100 delvis) och

jordbruksutskottets betänkande

1987/88:16 om skördeskadeskydd (prop. 1987/88:74).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

**5 §** Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1987/88:90 om energipolitik inför 1990-talet

1987/88:106 om utvidgat internationellt samarbete vid indrivning av underhållsbidrag

Prot. 1987/88:80  
2 mars 1988

*Meddelande om interpellationer*

6 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1987/88:19 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksbankens verksamhet under år 1987

7 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1987/88:82 om en ny kontrollordning för elektrisk materiel, m. m.

1987/88:N17 av Birthe Sörestedt m. fl. (s)

1987/88:N18 av Lars Werner m. fl. (vpk)

1987/88:N19 av Gustav Persson (s)

1987/88:N20 av Jan Hyttring (c)

med anledning av prop. 1987/88:91 om skatten på alkoholdrycker

1987/88:Sk31 av Sten Andersson i Malmö (m)

1987/88:Sk32 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)

1987/88:Sk33 av Börje Stensson m. fl. (fp, c)

1987/88:Sk34 av Karin Israelsson m. fl. (c, fp)

1987/88:Sk35 av Gullan Lindblad m. fl. (m)

1987/88:Sk36 av Barbro Nilsson m. fl. (s)

1987/88:Sk37 av Margareta Palmqvist (s)

1987/88:Sk38 av Lennart Brunander (c)

1987/88:Sk39 av Kjell Johansson m. fl. (fp)

1987/88:Sk40 av Stig Josefson m. fl. (c)

1987/88:Sk41 av Rosa Östh m. fl. (c)

1987/88:Sk42 av Göran Magnusson m. fl. (s)

med anledning av prop. 1987/88:92 om ändring i brottsskadelagen (1978:413)

1987/88:Ju16 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m. fl. (c)

med anledning av prop. 1987/88:94 om fortsatt giltighet av lagen (1982:315)

om styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser

1987/88:N21 av Erik Hovhammar m. fl. (m)

1987/88:N22 av Christer Eirefelt m. fl. (fp)

8 § **Meddelande om interpellationer**

Meddelades att följande interpellationer framställdes

*den 1 mars*

**1987/88:200** av Anna Wohlin-Andersson (c) till försvarsministern om tullverkets sambandscentral i Gryt:

Sedan flera år tillbaka kämpar riksdagsledamöter i alla olika partier för att få behålla tullverkets sambandscentral i Gryt, Valdemarsviks kommun. Med

anledning av motioner skrev skatteutskottet i sitt betänkande 1985/86:24 bl. a. följande: "Utskottet anser att regeringen bör redovisa frågan för riksdagen innan en omorganisation genomförs och att detta bör ges regeringen till känna."

Frågan återkom i motioner under riksmötet 1986/87, och då svarade skatteutskottet bl. a.:

"Utskottet finner att en inskränkning av öppethållandet vid sambandscentralen i den omfattning som nu genomförts tillsammans med andra neddragningar som skett i östra regionen kommer att försämra den stationära bevakningen i den aktuella regionen. Utskottet anser således att sambandscentralen liksom tidigare i normala fall bör hållas öppen dygnet runt. De ökade personalkostnader som följer av att verksamheten i Gryt läggs upp efter nu angivna riktlinjer bör enligt utskottet bestridas genom att tullverket för sina förvaltningskostnader anvisas ett något högre anslag än vad regeringen föreslagit. Utskottet anser att den höjning med 800 000 kr. som några av motionärerna föreslagit tillgodoser det ökade resursbehovet, och utskottet föreslår följaktligen att det av regeringen föreslagna anslaget ökas med detta belopp. Utskottet tillstyrker således motionerna Sk508 och Sk535, varigenom även motionerna Sk503 och Sk559 får anses tillgodosedda, och föreslår att riksdagen med anledning av propositionen beslutar i enlighet med det anförda."

Detta blev också riksdagens beslut.

Förra året beslöt riksdagen att kustbevakningen skulle bilda en särskild enhet under försvarsdepartementet. En kommitté undersöker för närvarande hur organisationen skall se ut.

Alla som år efter år kämpat för sambandscentralen i Gryt och som glädde sig åt det positiva riksdagsbeslutet våren 1987 hoppas naturligtvis att den nya organisationen skall leva upp till en enig riksdags intentioner och låta sambandscentralen i Gryt få finnas kvar till glädje och nytta för sjöfart, fritidsbåtar, skärgårdsbor, marinen, fiskebåtar och turister.

Eftersom det inte gått att få fram ett klart besked på den här punkten, anhåller jag att till försvarsministern få ställa följande fråga:

Avser regeringen efterkomma riksdagens beslut så att sambandscentralen i Gryt kan bibehållas?

*den 2 mars*

**1987/88:201** av *Jörn Svensson* (vpk) till justitieministern om mordet på Olof Palme:

Granskning och offentlig diskussion vad gäller mordutredningen i fallet Olof Palme har väckt en rad olika frågor. Till en del har också regeringens olika åtgärder och beslut varit berörda. En av de detaljer som här är av vikt är följande:

Efter mordet skedde ingen omedelbar undersökning av Olof Palmes tjänsterum i regeringsbyggnaden. Normalt borde så ha skett, och under alla omständigheter borde rummet omgående ha plomberats i avvaktan på undersökning.

Prot. 1987/88:80  
2 mars 1988

*Meddelande om interpellationer.*

När omsider denna fråga aktualiserades, var tydligen rummet städat och mer eller mindre utrymt. Detta har framkommit och noterats i samband med de hearinger juristkommissionen haft.

Frågan berör som synes inte endast polisens arbete. Åtgärderna som företogs dessförinnan faller under regeringens och regeringskansliets ansvar.

Före justitieministern Sten Wickbom har visserligen varit på hearing inför Edenmankommissionen, men vid detta tillfälle hade ingen ännu haft möjlighet att genomgå de förhörsutskrifter där frågan om undersökning av Olof Palmes tjänsterum berördes. Jag har därför ställt frågan i form av denna interpellation.

Mot bakgrund av det anförda vill jag sålunda fråga justitieministern följande:

1. Av vilket skäl städades Olof Palmes arbetsrum innan någon polisundersökning ägt rum?
2. Hur förfor man med de handlingar som avlägsnades från rummet, och var finns dessa numera förvarade?

9 § Kammaren åtskildes kl. 14.25.

In fidem

BENGT TÖRNELL

*Olof Marcusson*